

Underveisevaluering av områdesatsingen i Drammen - Fjell 2020

Linn Synnøve Skutlaberg | Inger C.Nordhagen | Pelle Engesæter |
Elisabeth Flønes Aspø | ideas2evidence-rapport 2:2017

IDEAS2EVIDENCE

VISTA
ANALYSE

Norconsult

Underveisevaluering av områdesatsingen i Drammen Fjell 2020

ideas2evidence-rapport 02:2017

Utarbeidet av ideas2evidence, Vista Analyse og Norconsult
på oppdrag fra Drammen kommune

ideas2evidence 02:2017

ideas2evidence
Villaveien 5
5007 Bergen
post@ideas2evidence.com
Telefon: 918 17 197
www.ideas2evidence.com

Bergen, juni 2017

ISBN (elektronisk): 978-82-93181-52-1, (trykt): 978-82-93181-53-8

Forord

Denne rapporten er en underveisevaluering av områdesatsingen i Drammen, Fjell 2020. Undersøkelsen er gjennomført i perioden mars til juni 2017 på oppdrag fra Drammen kommune.

Prosjektperioden for områdesatsingen er over i 2020, og formålet med oppdraget er å gi en vurdering av hvordan satsingen har fungert så langt, og om utviklingen går i riktig retning. Noen viktige spørsmål er om tiltakene er i tråd med målsetningene for områdesatsingen, om de treffer målgruppene, om tiltakene har skapt de ønskede virkningene så langt, og hva som skal til for at vellykkede tiltak skal kunne gå over i ordinær drift. Drammen kommune ønsket en evaluering av 20 enkelttiltak.

Vurderingene i rapporten er basert på en rekke datakilder. Det er gjennomført dokumentstudier, befarung i området, 54 intervju med totalt 77 personer, spørreundersøkelse til 10.klasse på Galterud skole, og analyser av resultatdata fra Utdanningsdirektoratet og Integrerings- og mangfoldsdirektoratet. Vi har gjennomført en rekke lange intervju, og vi vil gjerne takke alle som har bidratt til datamaterialet med sin tid og erfaring. Alle vurderingene er våre egne.

Rapporten er utarbeidet av Linn Synnøve Skutlaberg, Inger C. Nordhagen og Pelle Engesæter fra ideas2evidence og Elisabeth Flønes Aspø fra Norconsult. Ingeborg Rasmussen fra Vista Analyse har vært kvalitetssikrer.

Bergen, juni 2017.

Innhold

Forord.....	5
Sammendrag	11
Fjell 2020 – mot en bedre framtid	11
Konklusjoner.....	12
Kapittel 1 - Innledning	17
Evalueringens mandat og innretning	17
Organisering av rapporten	19
Kapittel 2 – Evalueringsdesign.....	21
Evalueringsdesign og problemstillinger	21
Evalueringskriterier	21
Evalueringsgrunnlag (data og metode)	23
Registerdata om levekår på Fjell	26
Kapittel 3 - Områdesatsing som metode.....	27
Fjell - fra jorder til drabantby	27
Områdesatsingen Fjell 2020 – mot en bedre framtid	27
Hva er en områdesatsing?.....	29
Hva viser forskning om resultater og effekter av områdesatsinger?	31
Hva er viktige suksessfaktorer i en områdesatsing?	32
Oppsummering.....	33
Kapittel 4 - Mål og strategier.....	35
Mål.....	35
Strategier og målgrupper	35
Analyse av delmålene for Fjell 2020.....	36
Vurdering.....	38
Kapittel 5 - Organisering, medvirkning og finansiering	39
Organisering	39
Medvirkning og forankring	40
Finansiering og statlig samarbeid.....	41
Vurdering.....	42
Kapittel 6 - Evaluering av områdeutviklingstiltak.....	43
Stedsanalyse og arkitektkonkurranse	43
Tiltakene – hva har blitt gjort så langt?.....	45
Uteområdene og Galterudhallen	45
Bruk av uteområdene og Galterudhallen	48
Fjell barnehage	49

Kafé Societeten ved Fjell bo- og servicesenter	50
Bydelstjenesten	50
Utvikling av Fjell skole, Aktivitetshus/flerbrukshall, barnehage og allmenning.....	51
Vurderinger	52
Er delmålene for områdeutviklingen relevante?	52
Måloppnåelse	53
Bærekraft - vedlikehold, organisatoriske grep og holdninger.....	54
Kapittel 7 - Tjenesteutvikling: Satsing på fritidsaktiviteter	57
Behovene.....	57
Strategier for arbeidet.....	58
Koordinatorfunksjonen	59
Samarbeidsavtalen med Drammen Idrettsråd.....	60
Tiltakene rettet mot befolkningen på Fjell.....	61
Neon aktivitetshus.....	61
Åpen hall.....	62
Blåkkfestivalen.....	64
Ung leder	64
«Bli med»-prosjektet.....	65
Er tiltakene relevante?	65
Er satsingen på tiltakene relevant for å nå målsetningene i Fjell 2020?.....	65
Er tiltakene relevante for målgruppenes behov?.....	66
Bidrar satsingen på fritidsaktiviteter til å nå delmålene for Fjell 2020?	68
Økt tilgang og deltakelse	68
Vurdering av måloppnåelse opp mot delmålene i Fjell 2020.....	68
Bærekraft.....	71
Oppsummering.....	72
Kapittel 8 – Tjenesteutvikling: Kvalifiserings- og sysselsettingstiltak.....	73
Jobbsjanseprojektet Døråpneren	73
Jobbjakt	79
Felles erfaringer fra Jobbsjansen og Jobbjakt	81
Lavterskel arbeidstilbud ved Fjell bo og servicesenter	81
Samlede vurderinger av kvalifiseringstiltakene for voksne i Fjell 2020	83
Kapittel 9 – Tjenesteutvikling: Gode samarbeidsmodeller	85
Bakgrunn	85
Valg av tiltak	85
Organisering	87

Relevans	87
Er satsingen på tiltakene relevant for å nå målsetningene i Fjell 2020?.....	87
Måloppnåelse.....	89
Økt tilgjengelighet og bruk av tjenester for psykisk helse?	89
Er tiltakene nyttige for målgruppene?	91
Økt samarbeid mellom skolene, barnehagene og senter for oppvekst?	91
Økt handlingskompetanse?.....	92
Brukereffekter	92
Bærekraft.....	94
Oppsummering.....	95
Kapittel 10 – Tjenesteutvikling: Leksehjelp og prosjektet Digital Læring	97
Analyse av Galterud skoles resultater	97
Grunnskolepoeng	98
Nasjonale prøver	99
Leksehjelp.....	100
Vurdering.....	101
Digital læring	102
Vurdering.....	102
Samlede vurderinger	104
Fører tiltakene til måloppnåelse for Fjell 2020?	104
Bærekraft.....	105
Kapittel 11 – Konklusjon.....	107
Relevans: Er de valgte tiltakene relevante for å oppnå målene for Fjell 2020?	107
Områdeutvikling: Fysiske tiltak er virkemiddel for å nå andre delmål.....	107
Tjenesteutvikling: Tiltakene har varierende relevans fordi det overordnede målet ikke er justert	107
Måloppnåelse: Bidrar de valgte tiltakene faktisk til at målene på ulike nivåer nås?.....	108
Områdeutvikling: God måloppnåelse på flere delmål	108
Tjenesteutvikling: Positive resultater – vanskelig å dokumentere måloppnåelse.....	109
Ressursmobilisering.....	110
Bærekraft: Hva skal til for å sikre resultater og effekter etter avsluttet prosjektfase?	110
God forankring	111
Bærekraft som prinsipp for valg og organisering av tiltak	111
Videreføre gode tiltak i ordinær drift.....	111
Anbefalinger	111
Videreføre Jobbsjansen	111

Videreføre koordinatorkfunksjonen	112
Videreutvikle praksisplassene ved Fjell bo- og servicesenter	112
Videreføre leksehjelp i ordinær drift.....	112
Anbefalinger for sluttevalueringen – Effektevaluering	112
Litteraturliste.....	113
Vedlegg 1: Spørreundersøkelse om Fjell 2020.....	116
Vedlegg 2: Intervjuguider.....	120
Spørsmål til informanter som eier og driver programmet.....	120
Intervjuguide, borettslagsledere	122
Intervjuguide, fokusgruppe med ungdom	124
Vedlegg 3: Enquette fra bydelsdagen	126

Sammendrag

På oppdrag for Drammen kommune har ideas2evidence i samarbeid med Vista Analyse og Norconsult gjennomført en underveisevaluering av en rekke tiltak i områdesatsingen Fjell 2020. Drammen kommune ønsket svar på en rekke spørsmål, som overordnet handler om:

- Hvorvidt tiltakene er i tråd med målsetningene for områdesatsingen (relevans)
- Hvilke resultater og effekter satsingen har gitt (måloppnåelse)
- Hva som skal til for å sikre varige tiltak og resultater (bærekraft)

Evalueringen er basert på omfattende datainnsamling og analyse. Det er gjennomført dokumentstudier, befarings i området, 54 intervjuer med totalt 77 personer, spørreundersøkelse til 10.klasse på Galterud skole, og analyser av resultatdata fra Utdanningsdirektoratet og Integrerings- og mangfoldsdirektoratet.

Fjell 2020 – mot en bedre framtid

Drabantbyen Fjell ble på 1960-tallet bygd ut med høyblokker og lavblokker for å gi et bedre boligtilbud til dem som da bodde i trange og trekkfulle bygårder med dårlige sanitærforhold i Drammen. Da utbyggingen ble ferdigstilt midt på 70-tallet, var det over 1500 leiligheter på Fjell. Både folk fra arbeiderklassen og den nye middelklassen flyttet til Fjell, og en del av dem kom fra omlandskommunene til Drammen. Boligbyggingen på Fjell ble ikke planlagt med tilrettelagte utearealer eller tjenester til befolkningen, men utover 70-, 80- og 90-tallet har bydelen blant annet fått skoler, butikksenter, kirke og bydelshus. Utover 70- og 80-tallet flyttet mange av beboerne med høyere utdanning, som i etablererfasen hadde hatt behov for rimelige leiligheter, videre fra blokkene på Fjell til eneboliger andre steder i Drammen. Beboere med mindre sosial mobilitet ble boende på Fjell, sosiale problemer ble tydeligere, og boligprisene sank. Samtidig ble Fjell attraktivt for en ny gruppe med behov for rimelige boliger: arbeidsinnvandrere fra Tyrkia og Pakistan. Befolkningen ble etter hvert mer flerkulturell. Kommunen har støttet ulike tiltak gjennom årene for å imøtekomme sosiale behov, blant annet Fjell bydelshus.

Da SSBs levekårsindeks i 2007 viste at Fjell skolekrets, som omfattet både drabantbyen Fjell og småhusbebyggelsen på Austad, hadde de dårligste levekårene i Drammen, ble det tatt politisk initiativ til en ny satsing i bydelen Fjell/Austad. Arbeidet ble første gang forankret i kommunens økonomiplan for 2009-2013, med et forprosjekt for å kartlegge behov, og i 2014 ble hovedprosjektet startet opp.

Hovedmålsettingen for Fjell 2020 er økt sysselsetting og færre på lavinntekt i 2020 sammenlignet med 2010, og dette skal nås gjennom tre hovedstrategier: 1) Områdeutvikling; Å utvikle området for å skape bedre bomiljø, møteplasser, aktivitetstilbud og et variert boligtilbud, 2) Tjenesteutvikling; Å utvikle tjenestetilbudet for å øke kvalifisering og arbeidstilknytning og for å bidra til å bedre beboernes trivsel og helse, og 3) Ressursmobilisering; Å mobilisere de ressursene som allerede finnes på Fjell.

Satsingen består av tiltak innen områdeutvikling og tjenesteutvikling, mens ressursmobilisering er en sentral strategi. I områdeutviklingen inngår både mindre byggeprosjekter og større infrastrukturprosjekter i en helhetlig utviklingsplan for området. Tiltakene omfatter flerbrukshallen Galterudhallen med uteområder, park- og aktivitetsområdene Hundremeterskogen for barn under ti år og Dumpa for barn og unge i alderen 8-15 år, gang- og sykkelstier, og oppgradering av idrettsanlegget rundt Fjell fotballbane. Det største prosjektet er likevel utvikling av Fjell sentrum med

ny/utvidet Fjell skole, etablering av aktivitets- og flerbrukshaller, ny/utvidet barnehage, og å en allmenning som skal knytte ulike funksjoner sammen. Innen tjenesteutvikling har kommunen vektlagt å bygge ut nye, og videreutvikle eksisterende tjenester i bydelen som skal støtte opp om skolenes og barnehagens arbeid, å legge til rette for flere sosiale møteplasser og gratis aktiviteter, og å øke befolkningens tilknytning til arbeidslivet gjennom kvalifiseringstiltak.

Konklusjoner

Er de valgte tiltakene relevante for å oppnå målene for Fjell 2020? (Relevans)

Områdeutvikling: fysiske tiltak for å nå andre mål. Den sentrale koblingen mellom strategien for områdeutvikling og det overordnede målet for Fjell 2020 (flere sysselsatte og færre på lavinntekt) er primært gjennom delmålet om et mer variert boligtilbud på Fjell. Evalueringen viser at det har vært utfordrende å igangsette tiltak for å nå dette delmålet, på grunn av at borettslagene som er grunneiere på Fjell har motsatt seg fortetting. Utbygging av rekkehus nær Fjell kan bidra til et mer variert boligtilbud i opptaksområdet til Fjell skolekrets, men det er for tidlig å si hvilke utslag dette kan ha på sysselsettingsgrad og inntektsprofil på Fjell.

For andre tiltak og delmål under områdeutvikling er koblingen mot det overordnede målet svakere. Men disse målene henger godt sammen med behovene som ble kartlagt i forprosjektet, og er relevante for å oppnå andre delmål i Fjell 2020, da særlig delmålene for å fremme trivsel og helse (under tjenesteutvikling). Nye flerbrukshaller, aktivitetsflater og møteplasser er svært relevante tiltak for å øke deltakelse i sosiale og fysiske aktiviteter på Fjell.

Tjenesteutvikling: Tiltakene har varierende relevans fordi det overordnede målet ikke er justert. I strategien om tjenesteutvikling skiller det mellom tiltak som skal gi kvalifisering og arbeid, og tiltak som skal gi trivsel og fremme helsen. Vår konklusjon er at målene og tiltakene knyttet til tjenesteutvikling stemmer godt overens med behovene som ble kartlagt i forprosjektet til Fjell 2020, men at det bare er de kvalifiserende tiltakene som kan sies å være relevante for å nå den overordnede målsettingen innen 2020. For disse tiltakene er koblingen mellom tiltak og målsetting god. Både Jobbsjansen, Jobbjakt og til dels leksehjelp og lavterskel praksisplasser er rettet mot kvalifisering, primært til arbeid, og rettes mot ungdom og voksne som kan være en del av arbeidsstyrken i 2020. Problemet med koblingen mellom tiltakene som skal gi trivsel og fremme helsen og det overordnede målet er at kommunen da prosjektplanen i 2014 ble vedtatt valgte å prioritere barn og unge som målgruppe *uten samtidig å justere det overordnede målet*. Det er ikke sannsynlig at tiltak rettet mot barn og unge vil bidra til at det er flere sysselsatte og færre på lavinntekt på Fjell innen 2020.

Måloppnåelse: Bidrar de valgte tiltakene til at målene nås?

Det har ikke vært rammer i evalueringen for å innhente leveårsdata for Fjell for perioden 2010 til i dag for å undersøke om man nærmer seg det overordnede målet for satsingen. Som redegjort for i forrige avsnitt om relevans, mener vi imidlertid at sannsynligheten for at satsingen fører til at flere på Fjell er sysselsatte og færre er på lavinntekt innen 2020 er liten. Samtidig viser underveisevalueringen at tiltak både knyttet til områdeutvikling og tjenesteutvikling skaper positive resultater for beboerne. Noen delmål har allerede god måloppnåelse, mens andre mål har delvis måloppnåelse.

Områdeutvikling: God måloppnåelse på flere delmål. Av de elleve delmålene for områdeutvikling viser våre data god måloppnåelse på en rekke delmål. Noen av målene tar lengre tid å oppnå, men det synes som om måloppnåelse er innen rekkevidde for mange av delmålene i denne strategien.

Bygging av Galterudhallen og utbygging av gang/sykkelforbindelser er realisert. Sammen med uteområdene Hundremeterskogen og Dumpa, gir det god måloppnåelse på delmålene om å etablere aktivitetsområder og uformelle møteplasser, og å skape variasjon i og økt bruk av grøntområdene. I tillegg bidrar måloppnåelse på disse delmålene til at flere andre mål realiseres, og da særlig delmålene for tjenester som gir trivsel og fremmer helsen. Det ser vi blant annet ved at Åpen hall i Galterudhallen er et svært populært tiltak, særlig blant gutter, og at mange bruker Dumpa, Hundremeterskogen, gang- og sykkelstiene og fotballbanen.

Arbeidet som er gjort med å utvikle Bydelstjenesten er sentralt for å forsterke bydelssenterfunksjonen på Fjell. Dette arbeidet har i stor grad handlet om å få til samarbeid mellom bibliotek, frivilligsentral og nærmiljøkontor som i dag ligger i Fjell bydelshus, og som skal flytte inn i Aktivitetshuset/flerbrukshallen når det står ferdig. Biblioteket brukes mer enn tidligere som følge av dette arbeidet, og samarbeidet mellom tjenestene i bydelshuset har blitt forsterket. Her mener vi at det er gjort et godt strategisk grep ved at tjenester og fysiske fasiliteter utvikles parallelt, for å få til et godt og helhetlig tilbud til beboerne.

Planen om økt fortetting på Fjell møtte ikke overraskende motstand i befolkningen på Fjell, men planer om å føre opp nye rekkehus i øvre del av Fjell er et steg i riktig retning av å nå målet om et mer variert botilbud.

Tjenesteutvikling: Positive resultater – vanskelig å dokumentere måloppnåelse.

Underveisevalueringen viser mange positive resultater av tiltakene, som vi vurderer som en forutsetning for å bidra til god måloppnåelse på delmålene.

Når det gjelder målene for tjenester som gir kvalifisering og arbeid, er det de to målene om 1) å utnytte sysselsettingspotensialet til innvandrerkvinnene som er utenfor arbeidslivet, og 2) kvalifisering av arbeidsledige til arbeid, som synes nærmest måloppnåelse på nåværende tidspunkt. Denne slutningen er i stor grad basert på resultater av Jobbsjansesprosjektet Døråpneren, som har hatt en årlig gjennomsnittlig overgang til arbeid på 62 prosent siden 2014. En forholdsvis høy andel av disse går til fast jobb med eller uten lønnstilskudd når de slutter i Jobbsjansen.

Våre funn viser at leksehjelpen ved Galterud skole brukes og oppleves nyttig av deltakerne, og analyser av nasjonale prøver tyder på at Galterud skole bidrar sterkt til at elevene øker sin kompetanse. Galterud skole har dessuten hatt en svært god utvikling i grunnskolepoeng de siste ti årene, og det gir håp om at flere av elevene derfra kan gjennomføre videregående opplæring i årene som kommer. Leksehjelp og andre tiltak rettet mot barn og unge på Fjell, som et godt fritidstilbud, familiehjelpen, depresjonsmestringskurs osv., kan styrke elevenes forutsetninger for økt gjennomføring, men det vil være vanskelig å isolere effekten av tiltak finansiert av Fjell 2020.

Vi vurderer også at Fjell 2020 er på riktig vei for å få måloppnåelse på målene om trivsel og helse. Det er høyere deltakelse på fritidstilbudene enn tidligere, det er etablert gode aktivitetsområder og uformelle møteplasser, og deltakerne har sosialt utbytte av å delta i kvalifiseringstilbudene. Ungdom forteller også at de er mer stolte av å bo på Fjell grunnet det gode aktivitetstilbudet.

Ressursmobilisering

I tråd med strategien om ressursmobilisering har det vært gjennomført en rekke medvirkningsprosesser med bredt nedslagsfelt på Fjell. Vår vurdering er at strategien med ressursmobilisering har bidratt til at satsingen er godt forankret i bydelen. Prosjektet samarbeider med enkelte frivillige og private aktører, som Drammen idrettsråd, Fjell kirke og borettslagene. Vi har imidlertid ikke tilstrekkelig grunnlag for å vurdere omfanget av samarbeid med frivillige og private, og

dermed vurdere i hvilken grad prosjektet har lyktes med å involvere slike aktører. Drammen kommune har imidlertid lyktes godt med å generere statlige midler til å etablere og videreutvikle tiltak på Fjell.

Bærekraft: Hva skal til for å sikre resultater og effekter etter avsluttet prosjektfase?

God forankring. Prosjektledelsen i Fjell 2020 har etter vår vurdering tatt mange viktige grep for å sikre forankring og bærekraft i de tiltakene som er iverksatt. Tiltakene bygger i stor grad på de behovene som var kartlagt i forprosjektet, og på innspill fra medvirkningsprosessene. Videre forankres beslutningen om nye tiltak både i politisk og administrativ ledelse, satsingen omtales i kommunalt planverk, og de forankres i de ordinære virksomhetene gjennom konkrete samarbeidsavtaler med resultatmål og krav til rapportering. En så konkret og forpliktende involvering av alle aktører som er involvert i Fjell 2020 er etter vår vurdering viktige og kloke grep for å sikre bærekraft.

Bærekraft som prinsipp for valg og organisering av tiltak. Et sentralt prinsipp for Fjell 2020 har vært at når tiltak iverksettes som en del av Fjell 2020, skal resultater og virkninger være bærekraftige. Måten Gode samarbeidsmodeller ble organisert og gjennomført på, er et eksempel på en arbeidsmåte som bør videreføres i prosjektarbeidet. Bærekraft var et utvalgsriterium for valg av tiltak, dvs. at man valgte tiltak som ikke skulle kreve særlig ekstra å overføre til ordinær drift, og flere av tiltakene har handlet om å spre kompetanse blant ansatte på skoler og i barnehager, med en forventning om at disse skal spre kunnskapen videre til sine kollegaer.

Videreføre gode tiltak i ordinær drift. En måte å sikre bærekraft på, er å videreføre gode tiltak i ordinær drift. Familiehjelpen er et eksempel på et tiltak som er videreført på denne måten, og nå vurderes det om Jobbsjansen og koordinatorfunksjonen i Virksomhet Kultur bør legges i ordinær drift. Vi vurderer at de positive resultatene av disse tiltakene ikke vil videreføres uten at de legges i ordinær drift.

Anbefalinger

Videreføre Jobbsjansen

Jobbsjansen har etter vår vurdering vært et vellykket tiltak, og bør videreføres. Det har truffet målgruppen, og det har gitt resultater på nivå med gjennomsnittet for de andre Jobbsjanseprosjektene som får tilskudd fra Integrerings- og mangfoldsdirektoratet. Dessuten formidles en høyere andel enn gjennomsnittet i Jobbsjanseprosjektene til fast jobb eller til jobb med lønnstilskudd, og en forholdsvis høy andel er fremdeles tilknyttet arbeidslivet 1-2 år etter avsluttet program. Medarbeiderne i Jobbsjansen fremhever også andre positive virkninger av kvalifiseringsprogrammet, for eksempel at mange får et utvidet nettverk, mer selvtillit, og bedre norskkunnskaper.

Videreføre koordinatorfunksjonen

Vi vurderer koordinatorfunksjonen som avgjørende for å sikre en helhetlig tilnærming til fritidsaktiviteter på Fjell, for å sikre kvaliteten på tilbudene og tett samarbeid mellom virksomhetene som er involvert, dvs. både skoler og andre fritidsarrangører. Vi vurderer at sjansen for at de andre tiltakene vil lykkes, til dels er avhengig av at denne funksjonen fortsetter å fungere godt. Vi anser også det å koordinere og stimulere til godt samarbeid som et kontinuerlig arbeid.

Videreutvikle praksisplassene ved Fjell bo- og servicesenter

Etablering av praksisplassene ved Fjell bo- og servicesenter har fungert i varierende grad, men ettersom det er brukt midler på tiltaket, og det fyller behov både for lavterskel praksisplass og kafé, bør det videreutvikles i tett samarbeid med NAV.

Videreføre leksehjelp i ordinær drift

Galterud skole har tilbudt leksehjelp i en årrekke, og tiltaket brukes og oppleves nyttig av mange. Derfor bør det sikres i ordinær drift, slik at tiltaket ikke er avhengig av andre prosjektmidler når Fjell 2020 avsluttes.

Kapittel 1 - Innledning

Drammen kommune har startet opp et utviklingsarbeid for drabantbyområdet Fjell i bydelen Austad/Fjell, kalt *Fjell 2020 – Mot en bedre framtid*. Den overordnede målsettingen er at det skal være høyere sysselsetting og færre på lavinntekt i befolkningen på Fjell i 2020.¹

Arbeidet er politisk initiert, og ble første gang forankret i kommunens økonomiplan for 2009-2013. Bakgrunnen for satsingen var at befolkningen i Fjell skolekrets hadde de dårligste levekårene i Drammen i 2007 ifølge SSB sin levekårsindeks. Etter at satsingen var politisk forankret, ble det igangsatt en forprosjektphase for å kartlegge behovene på Fjell, og for å legge en strategi og plan for arbeidet. Fra og med 2014 har Drammen kommune samarbeidet med staten om områdesatsingen. Samarbeidet går frem til 2018. Fjell 2020 mottar årlige bevilgninger over statsbudsjettet, og det er ingen signaler om at bevilgningene vil opphøre før 2020. Prosjektet regner inn i sine budsjetter at de vil motta støtte ut prosjektperioden (2020).

Satsingen består av tiltak innen områdeutvikling og tjenesteutvikling. I områdeutviklingen inngår både mindre byggeprosjekter og større infrastrukturprosjekter. Innen tjenesteutvikling har kommunen vektlagt å bygge ut nye, og videreutvikle eksisterende tjenester i bydelen som skal støtte opp om skolenes og barnehagenes arbeid, å legge til rette for flere sosiale møteplasser og gratis aktiviteter, og å øke befolkningens tilknytning til arbeidslivet gjennom kvalifiseringstiltak.

Evalueringens mandat og innretning

Mandatet for evalueringen har vært å foreta en underveisevaluering av 18 tiltak som er startet opp som del av områdesatsingen, og å sluttevaluere to slutførte tiltak. Evalueringen inkluderer til sammen 20 tiltak. Arbeidet ble startet opp i mars 2017, og avsluttet ved utgangen av juni samme år.

Tabell 1 viser en oversikt over tiltakene, og skiller mellom fysiske tiltak og tjenester som er etablert i forbindelse med Fjell 2020. Som det fremgår av tabellen, er det i hovedsak fysiske tiltak som er ferdigstilt, mens de fleste tjenestene er pågående.

¹ Den opprinnelige målsetningen har blitt endret. Dette omtaler vi i kapittel 4.

Tabell 1: Tiltak som inngår i underveisevalueringen.

Fysiske tiltak	Status
Passivhusbarnehage	Ferdigstilt i 2011
Galterudhallen, inkludert uteområdene ved hallen og ved Galterud skole	Ferdigstilt i 2013
Ny nærmiljøpark, «Hundremeterskogen»	Ferdigstilt 2014
Gangvei med tilknyttede aktivitetsområder «Dumpa»	Ferdigstilt 2016
Utvikling av Fjell skole, ny Aktivitetshus/flerbrukshall, barnehage og allmenning samt regulering av området, herunder ny kunstgressbane med tribune	Pågående: <ul style="list-style-type: none"> Reguleringsplan for Fjell sentrum og Fjell skole vedtatt høsten 2016. Prosjektering av lekeplass ved Fjell bydelshus og aktivitetsområde/ park ved Hundremeterskogen startet opp i 2016. Anlegget rundt Fjell fotballbane ferdigstilt i 2016, herunder nytt dekke på fotballbanen. Utbygging av aktivitetsskole/ flerbrukshall på anbud. Byggestart årsskiftet 2017-2018. Etablering av nytt parkområde/ lekeplass utenfor Fjellsenteret er ute på anbud. Prosjektering av Fjell skole ferdigstilt; byggestart beregnet vinteren 2018.
Tjenester	Status
Jobbsjanseturset «Døråpneren»	Pågående. Byomfattende tiltak. Oppstart 2013.
«Jobbjakt»	Pågående. Etablert høsten 2015.
Ombygging/ etablering av kjøkken, vaskeri og kafé ved Fjell bo og servicesenter. Opprettelse av arbeidstreningsplasser.	Kjøkken, vaskeri og kafé bygd og etablert 2014-2015. Kontinuerlig tilbud om 7 arbeidstreningsplasser for deltakere i kommunale og private kvalifiseringstiltak.
«Gode samarbeidsmodeller i Fjell 2020»	Avsluttet 2016. <ul style="list-style-type: none"> Tiltaket «Familiehjelpen» etablert og videreført i ordinær drift ved helsestasjonen på Fjell. Ansatte på Galterud skole får opplæring i metodikk for å kunne tilby egne depresjonsmestringskurs ved skolen. Materiale til bruk i Strukturert begrepslæring utarbeides. Metoden videreføres på Fjell skole.
Leksehjelp ved Galterud skole	Pågående
Digitaliseringsprosjekt ved Galterud skole	Avsluttet
Bydelstjenesten	Pågående
Koordinatorfunksjonen på Fjell	Opprettelse av fast stilling i 2014.
Neon aktivitetshus	Pågående.
Samarbeidsavtale med Drammen Idrettsråd,	Årlig samarbeidsavtale 2014-2016. Ikke videreført i 2017.
«Åpen hall» i Galterudhallen	Etablert i 2014. Pågående.
«Blåkkfestivalen»	Arrangeres årlig siden 2013.
«Ung leder»	Etablert i 2013. Gått over i ordinær drift.
«Bli med»	Pågående. Etablert 2016.

Drammen kommune ønsket å få belyst en rekke problemstillinger i evalueringen av tiltakene. Overordnet sett handlet problemstillingene om

- Hvorvidt tiltakene er i tråd med mandatet og strategiene i områdesatsingen
- Måloppnåelse, resultater og effekter
- Hva som skal til for å sikre bærekraftige tiltak og resultater.

Vår forståelse av oppdraget er å gi en vurdering av de 20 tiltakene, *slik de fungerer som en del av satsingen Fjell 2020*. Det vil si at vi har vektlagt hvorvidt det er sannsynlig at tiltak og delmål bidrar til å nå det overordnede målet med Fjell 2020 (relevans), hvilke resultater tiltakene har skapt så langt og hvorvidt det er sannsynlig at tiltakene gir måloppnåelse for Fjell 2020, og hvilke tiltak som er iverksatt for å sikre bærekraftige resultater.

Organisering av rapporten

I kapittel 2 gjennomgås designet for evalueringen. Dette innebærer hvilke problemstillinger som skal besvares, hvilke metoder som er brukt og hvilke datakilder som ligger til grunn for analysene. I kapittel 3 oppsummerer vi kort hva en områdesatsing er, hva som skaper utsatte områder, hva man vet om resultater og effekter av områdesatsinger, og hva forskningslitteraturen identifiserer som kriterier for å lykkes med slike satsinger. Kapittel 4 beskriver og vurderer prosessen med å utvikle mål og strategier for satsingen, mens kapittel 5 beskriver hvordan områdesatsingen er organisert. Kapitlene 6 til og med 10 inneholder evalueringer av de 20 tiltakene som evalueres. I kapittel 6 evalueres tiltakene for områdeutvikling, i kapittel 7 tiltakene for å forbedre aktivitetstilbudet på Fjell, i kapittel 8 tiltakene rettet mot økt sysselsetting, i kapittel 9 delprosjektet Gode samarbeidsmodeller og i kapittel 10 leksehjelps- og digitaliseringsprosjektene ved Galterud skole. Kapittel 11 gir en samlet vurdering av tiltakenes relevans, måloppnåelse og bærekraft.

Kapittel 2 – Evalueringsdesign

I dette kapitlet gjør vi rede for hvordan vi har lagt opp evalueringen av Fjell 2020 samt hvilke datakilder og metoder vi har benyttet.

En underveisevaluering innebærer en vurdering av tiltak som ikke er avsluttet, og den blir ofte utført midtveis i prosjektperioden. Hensikten med en slik evaluering vil ofte være å gi en vurdering av om tiltakene ser ut til å være i samsvar med intensjonene og de mål som ble etablert, og om det er sannsynlig at de vil kunne nå målene som er satt for dem. Dersom evalueringen viser at tiltakene så langt i arbeidet ikke er i samsvar med intensjonen, vil det bli dokumentert slik at kursen eventuelt kan korrigeres. Underveisevalueringen har således både en *summativ funksjon*, det vil si at den gir en vurdering av om satsingen har fungert etter intensjonen og skapt de ønskede virkningene så langt, og en *formativ funksjon* ved å gi kunnskap om hvorvidt satsingen og enkelttiltakene går i riktig retning. Vi identifiserer også forbedringsmuligheter.

Evalueringsdesign og problemstillinger

Evalueringskriterier

Drammen kommune ønsket med denne evalueringen å få belyst en rekke spørsmål om tiltakene og om satsingen. Problemstillingene kan sorteres under tre evalueringstemaer:

1. Relevans
2. Effekt/måloppnåelse
3. Bærekraft

De tre temaene tilsvarer tre av OECD sine fem evalueringskriterier, som til sammen skal dekke alle viktige aspekter ved en satsing.² En slik tilnærming gjør oss i stand til å gjennomføre en evaluering av både hvert enkelttiltak og den overordnede satsingen på en strukturert måte, samtidig som vi besvarer alle problemstillingene Drammen kommune ønsker svar på. For hvert evalueringskriterium har vi formulert en overordnet problemstilling.

Evalueringskriterium 1: Relevans

Overordnet problemstilling: Er de valgte tiltakene relevante for å oppnå målene for målgruppene?

Utgangspunktet for å vurdere om et tiltak er relevant, er at det er en logisk sammenheng mellom et behov eller en mangel som en ønsker å gjøre noe med, tiltaket som iverksettes, og målet for tiltaket. Logikken må være slik at når tiltaket gjennomføres, er det sannsynlig at målet nås, og når målet nås, er det sannsynlig at behovet eller mangelen forsvinner eller i det minste reduseres.

I vurderinger av et tiltaks relevans, må man for det første vurdere hvorvidt tiltakets målsetninger er relevante for de behovene som en ønsker å dekke. Deretter må man vurdere hvorvidt det er samsvar mellom målsetningene på den ene siden og tiltakene og de forventede resultatene på den andre siden, det vil si, hvorvidt de ulike tiltakene kan forventes å oppfylle målsetningene og gi de ønskede resultatene.

Følgende problemstillinger er sentrale for å måle relevans:

- Er tiltakene i tråd med mandatet for prosjektet?

² OECD sin evalueringsmodell (OECD, ADC, 2009) er mye anvendt både i inn- og utland for programevalueringer.

- Treffer tiltakene målgruppen?
- I hvilken grad er brukerne hørt i utforming og drift av tiltakene?

Med mandatet forstår vi prosjektplanen fra 2014, og de mål, delmål og målgrupper som er nedfelt der. *Om tiltakene er i tråd med mandatet* handler om tiltakene passer inn under prosjektets strategier og er relevante for prosjektets kort- og langsiktige målsetninger. For å vurdere *om tiltakene treffer målgruppen* er det bl.a. viktig å undersøke hvorvidt målgruppen benytter seg av tiltakene og hvorvidt de svarer til deres behov og interesser. Målgrupper vil i denne sammenheng omfatte befolkningen på Fjell generelt og målgruppene for de enkelte tiltakene.

Et spørsmål som er viktig for å vurdere relevans, er *i hvilken grad brukerne er hørt i utforming og drift av tiltakene*. Medvirkning er avgjørende for å velge tiltak som brukerne mener er viktige, og å utforme dem på en måte som treffer brukernes behov og ønsker. Samtidig er medvirkning et mål som er nødvendig for å øke beboernes deltakelse i lokalmiljøet, det som i litteraturen om områdesatsinger kalles *ressursmobilisering*, og som både er et mål og et middel i områdesatsinger (se mer om ressursmobilisering i kapittel 3).

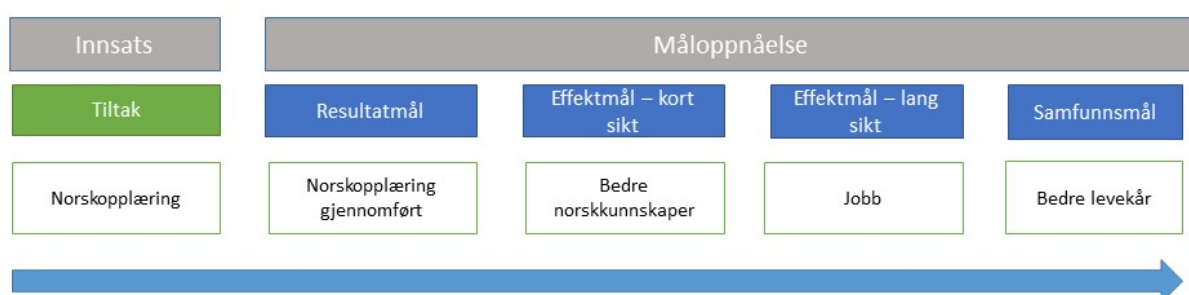
Evalueringskriterium 2: Effekt/måloppnåelse

Overordnet problemstilling: Bidrar de valgte tiltakene til at målene på ulike nivåer nås?

Det overordnede målet for Fjell 2020 er økt sysselsetting og færre på lavinntekt i 2020 enn i 2010. Målet skal nås gjennom tre strategier, som hver har en rekke delmål. I evalueringen vil vi vurdere måloppnåelse på hvert enkelt av disse delmålene.

I evalueringsmetodikk skiller man mellom mål på tre ulike nivåer. Resultatmålene for et tiltak nås når tiltaket gjennomføres etter planen (norskopplæring gjennomført). Kortsiktige og langsiktige effekter nås når tiltaket ikke bare skaper et resultat, men gir en virkning som har verdi for den som deltar. Et eksempel kan være at en person får norskkunnskaper (kortsiktig effekt) gjennom å delta i norskopplæring (gjennomført tiltak), eller at personen får jobb (langsiktig effekt) fordi vedkommende kan norsk og har andre nødvendige kvalifikasjoner. Samfunns effekter er mer overordnede virkninger på samfunnsnivå, f.eks. at den gjennomsnittlige inntekten i et område øker fordi mange kommer i jobb – som følge av at de har fått tilstrekkelige norskkunnskaper og riktige kvalifikasjoner.

Disse ulike nivåene av måloppnåelse utgjør et målhierarki. Figur 1 viser målhierarkiet for eksempelet over.

Figur 1: Eksempel på målhierarki

Generelt vil det være slik at jo lenger til høyre i målhierarkiet, jo lengre tid tar det før effektene oppstår. At et tiltak er gjennomført etter intensjonen, er det enkleste å måle, og som oftest vil det også være enkelt å fastslå om det har skapt resultater (for eksempel at deltakere på norskopplæring har fått bedre norskkunnskaper). Det er mer krevende å måle effekter lenger oppe i målhierarkiet, f.eks. om bedre norskkunnskaper har ført til at deltakere har fått jobb. Det skyldes blant annet at

effektene kan være påvirket av flere faktorer enn det aktuelle tiltaket, og det blir vanskelig å isolere effekten av tiltaket.

Evalueringskriterium 3: Bærekraft

Overordnet problemstilling: Hva skal til for at tiltakene og de positive resultatene og effektene av disse skal fortsette etter avsluttet prosjektfase?

Bærekraftighet handler om i hvilken grad effektene av et tiltak eller program vedvarer etter at selve prosjektet er fullført. Dette er en problemstilling som først kan undersøkes en viss tid etter prosjektet er avsluttet, og derfor vanskelig å vurdere i en underveisevaluering. Da kan det være mer hensiktsmessig å undersøke hva som skal til for å oppnå vedvarende effekter, og hvorvidt prosjektet legger til rette for dette. For å undersøke dette er følgende problemstillinger relevante:

- Hva skal til for at et tiltak skal kunne implementeres i ordinær drift?
- I hvilken grad er tiltakene forankret i kommunen og bydelen?

Å implementere tiltak som gir gode resultater og effekter i ordinær drift, er en måte å sikre bærekraft på. En annen måte er å stimulere til at andre aktører, f.eks. frivillige, tar over. Noen tiltak, for eksempel kompetanseheving, kan gjøres mer bærekraftige ved å sørge for at noen medarbeidere får et særlig mandat til å videreføre kunnskap og skape interesse og engasjement for en tilnærming eller en metodikk. Det kan derfor være ulike måter å sikre varige effekter på, og i noen tilfeller krever det å bruke (økonomiske) ressurser på å videreføre tiltaket, mens det i andre tilfeller er snakk om å bruke andre virkemidler som forankring, engasjement og eventuelt noen insentiver.

Evalueringsgrunnlag (data og metode)

For å besvare de ulike problemstillingene har vi benyttet oss av en rekke metoder og datakilder:

- Dokumentstudier
- Resultatdata
- Befaring
- Intervju med prosjektansvarlige og ansatte
- Fokusgrupper med beboere
- Spørreundersøkelse til ungdom
- Korte, uformelle intervju med personer som var tilstede på bydelsdagen på Fjell 20.mai 2017

Vi ønsket en bred representasjon av stemmer og har derfor brukt prosjekteier og prosjektansvarlige, ansatte, spesifikke brukergrupper og befolkningen generelt som kilder. Vi har valgt å prioritere ungdom spesielt, ettersom de er en hovedmålgruppe for satsingen.³ For å gjøre datainnsamling blant vanlige beboere på Fjell var vi til stede på bydelsdagen ved Fjell skole 20.mai 2017, og gjennomførte en rekke korte intervju med forbipasserende.

³ Barn er også målgruppe for prosjektet. Det er imidlertid krevende å gjennomføre robust datainnsamling i denne gruppen, og vil blant annet kreve særlig samtykke fra barnas foreldre. Innenfor prosjektets tidsmessige rammer har vi derfor valgt å fokusere på ungdom. En rekke av tiltakene er dessuten først og fremst rettet mot barn og ungdom (bl.a. Åpen hall og Neon klubbhus).

Dokumentstudier

Dokumentstudier har vært sentralt i evalueringen. Vi har benyttet oss av en rekke datakilder: plan- og strategidokumenter, prosjektrapporter, tidligere evalueringer og forskningslitteratur om områdesatsinger. De mest sentrale dokumentene fra Fjell 2020 er:

- «Områdesatsing i Drammen Fjell 2020 – mot en bedre fremtid. Prosjektplan 2014». Dokumentet utgjør det sentrale måldokumentet for evalueringen.
- Dokumentene «Fakta grunnlag» og «Forprosjektrapport» fra november 2010 oppsummerer de behovene som ble kartlagt på Fjell i forprosjektet, og foreslår mål, strategier og tiltak for hovedprosjektet i Fjell 2020. Disse dokumentene utgjør sammen med rapporten «Levekår og flytting på Fjell i Drammen», utarbeidet av Norsk institutt for by- og regionforskning, og stedsanalysen «Connecting Fjell», utarbeidet av Drammen kommune, de sentrale grunnlagsdokumentene for evalueringen.
- Resultatene fra de ulike medvirkningssamlingene er sammenfattet i presentasjoner som «Brukermidvirkning og ressursmobilisering - en presentasjon», stedsanalysen «Connecting Fjell», og til dels også «Dialogkonferansen Fjell desember 2015: Dialog med skoleelever Galterud ungdomsskole og Fjell skole».
- En rekke dokumenter knyttet til det enkelte tiltak som planer, rapporter, samarbeidsavtaler m.m.

Resultatdata

Vi har benyttet data som er offentlig tilgjengelig fra Utdanningsdirektoratets portal Skoleporten, og vi har med tillatelse fra Drammen kommune og Integrerings- og mangfoldsdirektoratet fått tilgang til data fra tilskuddsrapporteringen for Jobbsjansen.

Intervju

Vi har gjennomført en rekke intervju i forbindelse med evalueringen: intervju med prosjektansvarlig og ansatte, fokusgruppeintervju for å fange opp beboernes opplevelser og korte intervju med beboere på bydelsdagen. Tabell 2 viser totalt antall intervju og informanter.

Tabell 2: Totalt antall intervju gjennomført.

	Antall intervju	Antall informanter
Intervju med prosjektansvarlige og ansatte	15	20
Fokusgruppeintervju for å fange beboernes opplevelser	3	12
Korte intervju med beboere på bydelsdagen	36	45
Totalt	54	77

Intervju med prosjektansvarlige og ansatte

Det er gjennomført intervju med representanter fra Drammen kommune på ulike forvaltningsnivå og sektorer, blant annet rådmann, kommunaldirektør, prosjektledere, virksomhetsledere, og ansatte ved ulike tiltak og tjenester i tilknytning til Fjell 2020. Det er også gjennomført intervju med informanter i NAV og i Drammen Idrettsråd. Til sammen er det gjennomført 15 intervju med til sammen 20 personer, ettersom det var flere informanter tilstede på enkelte av intervjuene.

Vi har lagt vekt på å intervju kommunale aktører med ulike roller og med ulikt ansvar for å belyse både prosess og resultater fra ulike ståsteder. Informantene fra kommunen representerer både tjenesteytende sektorer og plan- og utviklingssektoren. I tillegg har vi gjennomført gruppeintervju med ledere og medarbeidere som arbeider i tjenestene på Fjell.

Fokusgruppeintervju for å fange opp beboernes synspunkter og opplevelser

For å få frem beboernes vurderinger av områdesatsingen har vi gjennomført tre fokusgruppeintervju: ett med borettslagsledere, ett med ungdom og ett med voksne som jobber tett på barn og ungdom i skoler, barnehager og helsestasjon.

Valget av borettslagsledere tok utgangspunkt i at disse representerer både grunneierinteresser og beboere på Fjell. De er nøkkelinformanter med god kjennskap til lokalmiljøet, som kan formidle synspunkter for større grupper i nærområdet.

I intervjuet med voksne som jobber tett på barn var styrere fra barnehagene på Fjell, ansatte på de to skolene og en representant fra helsestasjonen representert. Dette intervjuet la vekt på hvordan de opplever situasjonen for barn og unge på Fjell, og hvordan de opplever at Fjell 2020 har påvirket denne.

Fokusgruppeintervjuet med ungdom ble gjennomført med tre personer, rekruttert gjennom Neon aktivitetshus. I gruppen var begge kjønn og ulike landbakgrunner representert. Ungdommene gikk i 10.klasse på ungdomsskolen og 1. klasse på videregående og hadde erfaring fra blant annet arbeid med Blåkkfestivalen og ungdomscrewet på Neon.

Formålet med fokusgruppeintervjuene har vært å få frem beboernes erfaringer med områdesatsingen og de ulike tiltakene, særlig med tanke på muligheten for medvirkning både i planprosess, utforming og drift av tiltakene. Det har også vært viktig å få deres vurdering av tiltakene som er gjort, både de fysiske oppgraderingene og tjenestene, og deres betydning bl.a. for å øke beboernes deltakelse, få et bedre bomiljø og øke trivselen.

Korte intervju på bydelsdagen på Fjell

I forbindelse med Bydelsdagen 2017 gjennomførte vi korte intervju med til sammen 45 beboere, både barn, ungdommer og voksne, og av begge kjønn. Formålet var å fange opp mangfoldet av stedsforståelser, bruk av området og deltakelse på aktiviteter, og forventninger til utbygging av Fjell skole, Aktivitetshus/flerbrukshall og allmenning.

Spørreundersøkelse blant ungdom

Vi har også gjennomført en spørreundersøkelse rettet mot 10.-klassinger ved Galterud ungdomsskole. Undersøkelsen er blitt gjennomført i alle 10. klasser på Galterud skole. Undersøkelsen kartlegger primært ungdommenes bruk av de ulike aktivitetstilbudene som er en del av områdesatsingen og deres vurderinger av disse, samt muligheten for medvirkning i utforming og drift av tiltakene. 72 prosent av 10.klassingene besvarte undersøkelsen.

Befaring

Som en del av evalueringen av områdeutviklingstiltakene i satsingen, dvs. de fysiske endringene, har vi gjennomført en befaring i området. En befaring gir mulighet for å få overblikk over området og for å observere de endringene som er gjort i praksis. Befaringen ble gjennomført i samarbeid med relevante representanter for kommunen, for å få bedre innblikk i hvordan utviklingsprosjektene har blitt gjennomført og fungert.

Registerdata om levekår på Fjell

I tillegg til datakildene beskrevet i de foregående avsnittene, var det opprinnelige evalueringsdesignet også basert på innhenting av registerdata om levekår på Fjell og i to sammenlignbare bydeler i andre byer som ikke har områdesatsinger. Dette viste seg imidlertid ikke å la seg gjøre innenfor rammene av oppdraget.

Kapittel 3 - Områdesatsing som metode

I første halvdel av dette kapittelet presenterer vi hvordan Fjell ble utbygd og utviklet fra 1960-tallet og utover, hvilke problemer som etter hvert utløste initiativet til områdesatsingen Fjell 2020, og hvilke behov som ble kartlagt i forprosjektet av områdesatsingen. Dette danner bakgrunnen for de mål, strategier og tiltak som ble valgt i Fjell 2020, og som presenteres i neste kapittel. I siste halvdel av dette kapittelet redegjør vi nærmere for hvilken kunnskap som finnes om utsatte områder, og hva forskningen viser om resultater og effekter av områderettet innsats.

Fjell - fra jorder til drabantby⁴

Det som i dag er drabantbyen Fjell tilhørte tidligere flere gårder på Fjell, og bestod av jorder og utmark. På 1960-tallet ble det bygd ut en helt ny bydel med både høyblokker og lavblokker.⁵ Målet var å gi et bedre boligtilbud til dem som da bodde i trange og trekkfulle bygårder med dårlige sanitærforhold. Den første lavblokken stod ferdig i 1967, og i løpet av et par år sto et punktus og 16 lavblokker med 550 leiligheter ferdig. I 1976 ble de siste blokkene ferdigstilt, og i bydelen var det da 1509 leiligheter.

Boligbyggingen ble imidlertid ikke planlagt med tilrettelagte utearealer eller tjenester til befolkningen, men etter hvert som dette ble etterspurt av befolkningen, ble området gradvis utbygd med lekeplasser, skoler, butikksenter, kirke og bydelshus. Fjell skole ble bygd i 1971, Galterud skole i 1978, butikksenteret Fjellsenteret ble påbegynt i 1976, ti år etter at det var vedtatt, Fjell kirke kom i 1984, og bydelshuset som ble lovet på 70-tallet stod først ferdig i 1994.

De første innflytterne til den nye drabantbyen kom på slutten av 60-tallet, og bestod av unge mennesker i etableringsfasen. Både folk fra arbeiderklassen og den nye middelklassen flyttet til Fjell, og en del av dem kom fra omlandskommunene til Drammen. Utover 70- og 80-tallet flyttet mange av beboerne med høyere utdanning videre til eneboliger på Konnerud og andre steder i Drammen, mens beboere med mindre sosial mobilitet ble boende. Etter hvert sank boligprisene på Fjell, blant annet som følge av stor samtidig utflytting fra området, og stedet ble attraktivt for en ny gruppe med behov for rimelige boliger: arbeidsinnvandrere fra Tyrkia og Pakistan.

Drabantbyen ble etter hvert kjennetegnet av en del sosiale problemer. I 1986 ble Fjellstiftelsen etablert med mandat til å jobbe for og med befolkningen på Fjell for å bedre nærmiljøet. Stiftelsen fikk grunnbevilgning fra kommunen, og påtok seg blant annet å bygge et forsamlingshus (dagens Neon aktivitetshus) der de driftet ungdomskafé og sosiale tilbud for eldre. Fjellstiftelsen planla også det som skulle bli Fjell bydelshus, men ble avvirket i 1992 (blant annet) på grunn av økonomiske misligheter. Det planlagte bydelshuset ble imidlertid åpnet i 1994, og har i dag bibliotek, frivilligsentral, nærmiljøkontor, helsestasjon/jordmor og festsal. Flere av borettslagene har dessuten kontorer i bygget.

Områdesatsingen Fjell 2020 – mot en bedre fremtid

I løpet av en tjue-års periode utviklet altså Fjell seg fra å være et nybebygd og attraktivt område, til å bli et område som kommunen bevilget ekstra midler til for å imøtekomme sosiale behov. Den negative utviklingen fortsatte. I 2007 viste SSBs levekårsindeks at Fjell skolekrets, som omfattet både

⁴ Beskrivelsen baserer seg på artikkelen «De første flyttet inn på Fjell» av Børre Ivar Lie, publisert i Drammens Tidende 15.februar 2010, samt presentasjonen «Fjell 2020 – mot en bedre framtid» av Parminder Kaur Bisal i Drammen kommune. Artikkelen fra Drammens Tidende er tilgjengelig på <https://www.dt.no/nyheter/mot-2011/drammen/de-forste-flyttet-inn-pa-fjell/s/2-2.1748-1.3413453> (Lastet ned 27.06.2017)

⁵ Utbyggingen ble foretatt av Drammen boligbyggelag i samarbeid med Norske Boligbyggelags Landsforbund.

drabantbyen Fjell og småhusbebyggelsen i Danvik, hadde de dårligste levekårene i Drammen. Det var bakgrunnen for at ordfører i Drammen, Tore Opdal Hansen (H) i 2008 tok initiativ til en ny satsing i bydelen Fjell/Austad. Satsingen ble først forankret i økonomiplanen 2009-2013, og arbeidet startet med en forprosjektfase for å kartlegge behovene på Fjell, og for å legge en strategi for arbeidet.

Forprosjektet skulle:

- oppsummere og supplere kunnskapsgrunnlaget
- identifisere utfordringer og temaer
- beskrive hovedprosjektet, herunder hensikt og plattform.⁶

I forprosjektfasen ble det:

- gjennomført en analyse av levekårsutvikling og flyttemønstre i bydelen Fjell/Austad
- utarbeidet en stedsanalyse av Fjell – «Connecting Fjell»
- etablert tettere kontakt med tjenestetilbudet på Fjell for å innhente deres vurderinger av behovene i bydelen, og i noen grad fikk disse tjenestene støtte til mindre tiltak
- gjennomført flere medvirkningsprosesser og arbeidsgrupper med befolkningen på Fjell
- innhentet erfaringer fra Grorudalssatsingen og innspill fra staten gjennom referansegruppe

Samlet sett skulle disse aktivitetene både beskrive området fysiske og bebyggelsesmessige karakteristikk, og tegne et mer detaljert bilde av de sosiale og økonomiske behovene på Fjell. Medvirkningsprosessene og referansegruppen skulle også gi innspill til strategier og tiltak, og forprosjektet munnet ut i mer konkret formulerte strategier.

Forprosjektet resulterte i flere rapporter som beskrev den demografiske, sosiale og økonomiske utviklingen for befolkningen på Fjell, samt de fysiske egenskapene i området. I de følgende avsnittene oppsummerer vi kort de mest sentrale kjennetegnene og behovene som ble kartlagt i forprosjektet.

Fysisk struktur og bebyggelse

Stedsanalysen «Connecting Fjell» pekte på at Fjell har flere attraktive kvaliteter. Området har mange frie grøntarealer mellom blokkene, området ligger inntil skog og mark, bebyggelsen er tilbaketrasket fra trafikk og industri, og selv om drabantbyen ligger et godt stykke unna Drammen sentrum, er det gode bussforbindelser til sentrum. Stedsanalysen avdekket samtidig betydelige behov for en utvikling av området fysiske struktur. Den pekte blant annet på *bebyggelsesstrukturen, mangel på et godt definert bydelssenter med gode møteplasser og utviklingen av både eksisterende og nye steder for idrett* som utfordringer. Analysen pekte også på viktigheten av å utvikle friområder og grønnstrukturer på Fjell på en slik måte at det kan være med på å øke trivselen og miljøet i bydelen.

Inntekt og utdanning

Analysene av levekår avdekket blant annet at inntekts- og utdanningsnivået for unge voksne og foreldre med barn på Fjell hadde blitt forverret fra 2002 til 2008 (NIBR 2010). Dette gjaldt både for personer med innvandringsbakgrunn (innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre) og for den øvrige befolkningen. I 2008 var andelen voksne med videregående eller høyere utdanning svært lav på Fjell. Det var særlig kvinner med innvandrerbakgrunn som hadde lav eller ingen inntekt, mens blant beboere med norsk bakgrunn levde mange på sosialhjelp. Analysen av levekårsutvikling og

⁶ Forprosjektrapport, datert 19.11.2010

flytting på Fjell i Drammen fant videre at den negative utviklingen ble forsterket av flytteprosessene inn og ut av området.

Skoler og barnehager

Situasjonen ved de to skolene på Fjell var at 75 prosent av elevene på 1.– 4.trinn ved Fjell skole hadde behov for særskilt norskopplæring høsten 2009, og bare 20 prosent av elevene gikk på SFO. Både skolene Fjell og Galterud skåret dårlig på nasjonale prøver på 5. og 8. trinn. Likevel påpekes det i rapporten «Fakta grunnlag» at språkkompetansen ved skolestart ved Fjell skole er høyere enn tidligere, at Galterud skole har mange skolemotiverte elever og at karakterene bedres både i standpunkt og på eksamen. Begge skoler skåret også bedre enn de andre skolene i Drammen på elevundersøkelsen og foreldreundersøkelsen.

Gratis kjernetid i barnehage ble innført i deler av Drammen, herunder Fjell, fra 2008, og ble utvidet til å inkludere 3-åringene fra 2010. Fra august 2010 hadde 85 prosent av de flerspråklige og 95 prosent av de norskspråklige treåringene som fikk tilbudet i kommunen begynt i barnehage.

Levekår, helse og sosiale forhold

Blant de positive trekkene ved det sosiale livet på Fjell, fant forprosjektet at borettslagene var veldrevne, at bostandarden på leilighetene var forholdsvis god, og at det ikke var en høyere andel sosialboliger i denne bydelen enn i andre bydeler. Andre positive faktorer var etableringen av Fjell kirke midt på 80-tallet, som tilbød en del sosiale aktiviteter, et forsamlingshus med ungdomskafe og tilbud for eldre (dagens Neon aktivitetshus), og åpningen av bydelshuset i 1994. På 2000-tallet var Fjell den eneste bydelen med eget bydelsbibliotek, og én av to bydeler med egen helsestasjon.⁷ I tillegg hadde bydelen to gymsaler og svømmehall, men disse var nedslitte og trengte opprustning – særlig fordi de ble brukt til kroppsøving både av Fjell og Galterud skoler.

Likevel viste forprosjektet at det var behov for å jobbe mer med å skape sosiale bånd mellom beboerne på Fjell, og stimulere til mer fysisk aktivitet. I en kartlegging⁸ som ble gjennomført i forbindelse med forprosjektet ble det konkludert med at det var behov for et bedre aktivitetstilbud både for både barn og voksne på Fjell, særlig for jenter. Det kom frem at mange barn og unge ikke har anledning til å betale for fritidsaktiviteter, og at levekårsutfordringer og en vanskelig hjemmesituasjon for mange av barna gjør det ekstra viktig at de møter trygge, gode voksne som har kunnskap om hva barn trenger og som møter dem likt på tvers av arenaer (skole og fritidstilbud). Videre ble det pekt på at mange i den voksne befolkningen på Fjell er inaktive og deltar lite i sosiale fellesskap, og at det generelt er høy forekomst av livsstilssykdommer som diabetes 2 blant innvandrere.

For å imøtekomme behovene som ble kartlagt og beskrevet i forprosjektet, valgte Drammen kommune den samme bredspektrede tilnærmingen som de siste tiår er brukt både i Groruddalen og i andre skandinaviske og europeiske land: områdesatsing, eller områderettet innsats.

Hva er en områdesatsing?

Områdebaserte tiltak er rettet inn mot å løse problemer i et geografisk avgrenset område. Problemene kan være av økonomisk, sosial eller fysisk art, og ofte er de sammensatte.

⁷ Den andre bydelen er Konnerud.

⁸ *Hvordan skape et bedre idretts- og aktivitetstilbud til barn og unge på Fjell? - en kartlegging/spørreundersøkelse.* Utarbeidet av Tom-Arne Winnæss og Trine Lise Brastad Hansen, 2010.

Områdesatsing er et virkemiddel som benyttes i en rekke europeiske byer. Kommunal- og moderniseringsdepartementet definerer en områdesatsing på følgende måte:

«Et virkemiddel for å bedre miljø, boforhold og levekår i et geografisk avgrenset område. En områdesatsing er et samarbeid mellom stat og kommune som ser flere virkemidler i sammenheng og medvirker til å skape økt nytte gjennom felles bruk av statlige og kommunale midler».⁹

Hva skaper utsatte områder?

Ifølge Skifter Andersen (2002) skyldes utvikling av problemområder mekanismer som gjør at økonomiske og sosiale ressurser samles i visse byområder, mens andre bydeler tømmes for ressurser. Disse mekanismene er nært forbundet med segregasjon, som innebærer at mennesker med økonomiske og sosiale ressurser konsentreres i de mest attraktive bydelene. Ofte har det i utgangspunktet vært mindre attraktive forhold i slike bydeler som har dannet grobunn for å starte en negativ utvikling. Det kan være standard, størrelse eller eieform på boligene, eller kvaliteter ved området, som dårlig beliggenhet, bebyggelsens fysiske utforming, lang avstand til grønne områder, manglende private og offentlige tjenester og tilbud, samt trafikk, støy og forurensing. Slike områder finnes i nesten alle europeiske land, og det eksisterer omfattende forskning om dem.

Det som særlig karakteriserer slike områder, er at forholdene forverres over tid. Det finnes omfattende europeisk litteratur som viser at ulike negative forhold i disse områdene forsterker hverandre.¹⁰ Disse negative utviklingsprosessene kan deles inn i interne og eksterne prosesser (Skifter Andersen 2002). Interne prosesser er ulike problemer internt i områdene som påvirker og forsterker hverandre, som for eksempel samspill mellom fysisk forfall og normer for bruk av det fysiske miljøet, sosiale problemer, som påvirker områdets omdømme, økt kriminalitet og utrygghet som øker sosial isolasjon, noe som igjen fører til svakere sosiale nettverk og mindre deltakelse i lokale aktiviteter. Dette svekker mulighetene for å mobilisere beboerne til felles innsats for å motvirke den negative utviklingen. Situasjonen på skoler og andre offentlige institusjoner kan også bli dårligere som resultat av konsentrasjon av barn fra familier med sosiale problemer.

De eksterne prosessene handler om forholdet mellom et slikt område og resten av byen, og kommer særlig til uttrykk som flyt av mennesker og økonomisk kapital inn og ut av området. Beboere i jobb og med gode økonomiske og sosiale ressurser flytter fra området, og erstattes av tilflyttere med mindre økonomiske og sosiale ressurser. Med lavere inntekter reduseres også det økonomiske grunnlaget for privatfinansiert forbedring og vedlikehold av boliger, og for private tjenester. Investeringer i området faller og lokalt næringsliv forsvinner. Samtidig øker belastningen på offentlige tjenester. Slik tømmes områdene gradvis for menneskelige og økonomiske ressurser, og forsterker de interne prosessene.

Hovedårsaken til de eksterne prosessene er at de byområdene det gjelder, i økende grad oppfattes som avvikende fra resten av byen. I forskningslitteraturen snakker man om at det skjer en «utstøtning» (eksklusjon) av disse bydelene (Skifter Andersen 2003), dels fordi manglende investeringer og fysisk forfall reduserer områdets attraktivitet, og dels fordi sosiale problemer og sosial sammensetning gir dem et dårlig omdømme. Denne stempelingen fremmer segregasjonen i byen, som igjen forsterker den negative utviklingen i området.

⁹ <https://www.regjeringen.no/no/tema/kommuner-og-regioner/by--ogstedsutvikling/omradeloft1/id2008179/>

¹⁰ Se for eksempel Power & Tunstall (1995) og Hall (1997).

Områdesatsing som virkemiddel

Siden 70-tallet har flere europeiske byer forsøkt å snu en negativ utvikling gjennom områdesatsinger. De første satsingene fokuserte på rent fysiske løft av områdene for å gjøre dem mer attraktive. Evalueringer av disse har vist at det ikke var tilstrekkelig for å oppnå ønsket effekt på sosiale og økonomiske variabler (Skifter Andersen og Kielgast 2003). I den neste fasen ble innsatsen rettet mot sosiale utfordringer og arbeidsmarkedstilthørighet. Disse satsingene var heller ikke tilstrekkelige til å forbedre situasjonen i et område, da de som etter hvert ble mer selvhjulpne endte med å forlate området ettersom de fysiske forholdene forble lite attraktive (Taylor 1998; Hall 1998).

En viktig konklusjon som er trukket om områdesatsinger er derfor at de må være bredspektret for å virke. Det vil si at de må inneholde både sosiale, fysiske og økonomiske tiltak som rettes inn mot alle de feltene hvor området står svakt (Power, 1997). Siden midten av 90-tallet har innsatsene i områdesatsinger derfor vært mer integrerte ved at de tar i bruk både sosiale, fysiske og økonomisk virkemidler. Hvilke virkemidler som er valgt, har variert fra land til land.

Et fellestrekk i mange land er imidlertid en utvikling mot sterkere krav til beboerinvolvering i arbeidet, både for å sikre at lokale behov blir hørt, for å aktivisere beboerne og for å øke innsatsens legitimitet. I litteraturen kalles dette gjerne *ressursmobilisering*. Ressursmobilisering handler om å få med og organisere beboerne i et område, og betydningen det kan ha for et områdes ressurser og utviklingsmuligheter. I forskningslitteraturen refereres resultatene av en slik mobilisering gjerne til som «sosial kapital» – evnen til å handle lokalt, få politisk innflytelse og gjennomføre endringer som forbedrer lokalområdet og gjør det mer økonomisk konkurransedyktig (Skifter Andersen og Kielgast, 2003). Det er altså snakk om en aktivisering av de menneskelige ressursene i området som kan komme til uttrykk i økt deltakelse i det lokale organisasjonslivet, som f.eks. borettslag, idrettslag, foreninger og andre arenaer for fellesskap.

Hva viser forskning om resultater og effekter av områdesatsinger?

Flere litteraturoppsummeringer av forskningen på områdesatsinger viser til at det er store metodiske utfordringer forbundet med å måle effekter av områdesatsinger.¹¹ Det skyldes for det første at få evalueringer på en systematisk måte sammenligner forholdene i et område før en innsats, med situasjonen etter ferdigstilt prosjekt. For det andre gjennomføres mange evalueringer enten før prosjektene er avsluttet, eller like etter avslutning, noe som betyr at man ikke fanger de mer langsiktige konsekvensene. I tillegg er det utfordrende å isolere effekten av områdeinnsatsen fra andre årsaker.

Til tross for disse metodiske svakhetene tyder flere forskningsoppsummeringer på at områderettede satsinger gir positive resultater og effekter, om enn beskjedne. I en oppsummering av nordisk litteratur om områdesatsinger konkluderer Edmark (2002: 120) med at slike satsinger bidrar til «at en negativ utvikling i et område som regnes som utsatt, stagnerer eller snur i positiv retning».¹²

En moderne områdesatsing inneholder ofte både tiltak rettet mot egenskaper ved området og tiltak rettet mot personer bosatt i området. Barstad (2008) peker på at den engelske satsingen New Deal for Communities, en av de største områdesatsingene som har blitt gjennomført, hadde større positive endringer i «place based outcomes» (oppfatninger av området, kriminalitet osv.) enn «people based outcomes» (helse, utdanning, arbeidsløshet). Dette kan skyldes at det er mer krevende og tar lengre tid å få til endringer i personers ressursituasjon enn i et fysisk område, og at

¹¹ Se for eksempel Brofoss og Barstad (2006) og Husbanken (ikke datert),

¹² Vår oversettelse.

de fysiske tiltakene har blitt prioritert fordi de er mest synlige og lettest å skape entusiasme rundt (Beatty m.fl. 2008).

Også evalueringer fra Nederland og Danmark viser at fysiske utbedringer i boligområdene er blitt godt mottatt av beboerne (Christiansen mfl. 1993, Van Beckhoven og van Kempen 2003). Slike tiltak er lett synlige og bidrar til å gi beboerne en følelse av at noe blir gjort med problemene i området. I Danmark (Byutvalgsinitiativet) bidro forbedringer av uteområdene til å øke det sosiale aktivitetsnivået (Skifter Andersen 2002).

De rapporterte effektene av områdesatsinger på levekår (people based outcomes) er mer beskjedne. Likevel finner flere evalueringer positive effekter. Evalueringen av Storbysatsingen i Sverige fant for eksempel at sysselsettingen i satsingsområdene hadde økt mer enn i lignende områder de første fem årene av satsingen (Lukkarinen 2004). Evalueringen av Handlingsplan for Oslo indre øst viste at andelen sosialhjelpsmottakere ble redusert og utdanningsnivået og inntektsnivået økte (Barstad mfl. 2006).

Evalueringer av Byutvalgsinitiativet i Danmark viste at tiltakene som lyktes i å involvere de vanskeligstilte gruppene var tiltak som var rettet spesielt mot disse gruppene. Tiltak rettet mot ungdom hadde en spesielt positiv effekt, og bidro til å redusere både kriminalitet og hærverk i boligområdene (Skifter Andersen 2002). Resultater fra Storbysatsingen i Sverige viste også spesielt gode resultater i skolesektoren, med bedre skoleprestasjoner og bedre rykte for skolene.

Hva er viktige suksessfaktorer i en områdesatsing?¹³

Foreliggende evalueringer fra Sverige, Danmark, Nederland, Storbritannia og Norge tyder på at områdesatsinger ofte har positive, men beskjedne effekter på beboernes levekår. De beskjedne effektene kan knyttes til metodiske utfordringer, men kan også skyldes organisering og implementering av tiltakene. Forskningslitteraturen har identifisert flere faktorer som påvirker om områdesatsinger lykkes. Noen av faktorene som har blitt identifisert som mest avgjørende for å lykkes, er:

Medvirkning: I en oppsummering av nordisk forskning om områdesatsinger løftes medvirkning frem som den mest betydningsfulle og avgjørende faktoren for å lykkes med en områdesatsing (Edmark 2002). Viktige forutsetninger for å få til medvirkning, og dermed sørge for at et «bottom up» perspektiv er godt integrert i slike satsinger, er for det første å legge til rette for møter og skape møteplasser, og for det andre å være lydhør, respektfull og åpen overfor beboerne. Forskingen viser at det er langt fra enkelt eller ukomplisert å gjennomføre, og det er mange spørsmål som dukker opp, for eksempel, hva innebærer medvirkning, og hvor langt skal medvirkningen gå? Til tross for disse utfordringene regnes medvirkning som en grunnforutsetning for å lykkes med områdesatsing.

Varighet: Satsingene må også være av en viss varighet for å lykkes. Kortsiktige satsinger kan til og med ha en negativ effekt på områdene ved å sette fokus på problemene i et område og dermed forsterke et negativt omdømme.

God balanse mellom fysiske og personrettede tiltak: Områderettede satsinger tar utgangspunkt i at egenskaper ved området har betydning for individenes levekår. Samtidig viser forskning at sammenlignet med individuelle ressurser og familieressurser er effektene av nabolag på levekår små. Derfor er det viktig å finne en god balanse mellom fysiske tiltak rettet mot å skape bedre omgivelser i

¹³ Denne gjennomgangen baserer seg i stor grad på Brofoss og Barstad 2006 og Edmark (2002).

et område, og personrettede tiltak for å forbedre beboernes sosioøkonomiske og helsemessige ressurser (Beatty m.fl. 2008).

Til tross for at det er bred enighet om at fysiske utbedringer alene ikke er tilstrekkelig, brukes ofte en stor del av midlene på fysisk opprustning. I det danske kvarterløftet gikk for eksempel 90 prosent av midlene til fysiske utbedringer. Samtidig viser undersøkelser at tiltak for å redusere arbeidsledigheten i et boligområde vil ha begrenset effekt om man ikke samordner med tiltak som griper fatt i andre sider ved et boligområdes problemer, ellers risikerer man at personer som kommer i arbeid flytter videre når de får anledning til det.

Bred politisk innsats som trekker i samme retning: Ifølge Power (1999) er utsatte områder særlig følsomme for samfunnsmessige endringer som for eksempel arbeidsmarkedsconjunkturer og fordelingspolitikk. Sjansene for å lykkes med en områdesatsing er derfor i stor grad avhengig av samfunnsutviklingen ellers. Ifølge Edmark (2002) er en bred og samordnet politisk innsats, både lokalt og nasjonalt, som etterstreber en utvikling i samme retning, en forutsetning for at tiltak skal oppnå ønsket effekt. Siden en hel rekke politiske områder berøres – boligpolitikk, arbeidsmarkedspolitikk, sosial- og utdanningspolitikk, kulturpolitikk osv. – kreves det et omfattende samordningsarbeid.

God samordning med ordinære finansieringsprogrammer: I forlengelse av argumentet over er det også viktig at satsingen samordnes med ordinære finansieringsprogrammer. Det kan bidra til å øke den potensielle effekten av tiltakene, både fordi det blir mer ressurser, og fordi tiltakene har større sjanse for å bli videreført i de ordinære finansieringsprogrammene når tiltakene avsluttes.

Prosjektlederen: I evalueringer av Byinitiativet i Danmark og svenske satsinger løftes prosjektlederen frem som en viktig samordnende funksjon. I flere evalueringer trekkes prosjektleder frem som brobygger med stor eller til og med avgjørende betydning for satsingenes lokale utvikling. I evalueringen av Byinitiativet trekker Skifter Andersen (1999) frem ansettelsen av lokale prosjektledere («beboerrådgivere») som sentral, og som den i praksis viktigste faktoren for utfallet på lokalt plan. Han hevder at uten disse, ville tiltakene fått en svært begrenset effekt.

Oppsummering

Utviklingen på Fjell har mange av de kjennetegnene og prosessene som i litteraturen omtales som utsatte områder. I norsk sammenheng er Fjell et godt eksempel på et område som ble raskt utbygd i 1960- og 70-årene uten en helhetlig plan for hvordan området skulle få et godt nærmiljø med fasiliteter for rekreasjon, aktiviteter, private tilbud og offentlige tjenester. Selv om de offentlige tjenestene etter hvert ble utbygd på Fjell, medvirket økt sosial segregasjon på 80-tallet til at den delen av befolkningen som hadde mulighet for sosial mobilitet flyttet ut fra Fjell og videre til mer attraktive områder i Drammen. De lave boligprisene på Fjell tiltrakk seg nye grupper som hadde mulighet til å begynne nederst på boligstigen. Forprosjektet i Fjell 2020 viste at disse mønstrene fremdeles kjennetegnet drabantbyen, og at utviklingen stadig gikk i feil retning.

Forskningslitteraturen på utsatte områder og de strategiene som er prøvd ut for å avhjelpe økonomiske, sosiale og fysiske problemer i geografisk avgrensede områder, tyder på at bredspektrede innsatser med både fysiske og sosiale tiltak kan påvirke utviklingen i riktig retning. Videre tyder forskning på områdesatsinger de siste årene på at sentrale suksessfaktorer blant annet er medvirkning fra beboere, varighet, balanse mellom fysiske og personrettede tiltak, politisk forankring, god samordning med ordinære finansielle programmer, og en prosjektleder med gode fullmakter. Disse har vært sentrale kriterier i vår underveisevaluering av Fjell 2020.

I dette kapitlet har vi vist at måten Drammen kommune har jobbet med å kartlegge behovene på Fjell på i forprosjektfasen, kjennetegnes av en kombinasjon av faglige analyser og kunnskap og innsikt fra de som bor, bruker og arbeider i området. Det er helt i tråd med erfaringer og anbefalinger fra forskning på områdesatsinger.

Kapittel 4 - Mål og strategier

I enhver evaluering er det nødvendig å ha et klart bilde av hvilke mål og målgrupper en ønsker å oppnå med de tiltakene som er iverksatt. Når det er god sammenheng mellom tiltak, mål og målgrupper, er tiltakene *relevante*.

I dette kapittelet gjør vi rede for mål og strategier i Fjell 2020, og vi vurderer Fjell 2020 opp imot evalueringskriteriet *relevans* ved å diskutere sammenhengen mellom mål og midler.

Mål

I forprosjektrapporten fra 2010 ble det foreslått at den overordnede målsettingen for Fjell 2020 skulle være *bedre levekår for befolkningen på Fjell innen 2020*, og denne målformuleringen ble foreslått av rådmannen i bystyresak 14/11 i mars 2011. Formuleringen ble justert gjennom prosessene i bystyret og formannskapet våren 2011, og formuleringen som ble vedtatt i politisk sak 59/2011 lød *I 2020 har Fjell bedre levekår og høyere sysselsetting enn i 2010. I økonomiplanen for 2012-2015 ble formuleringen operasjonalisert ytterligere, til formuleringen *befolkningen på Fjell skal ha høyere sysselsetting og færre på lavinntekt i 2020 enn i 2010*. Begrunnelsen for en slik operasjonalisering var at sysselsetting er enklere å måle enn utvikling i levekår, og at det dermed ville være enklere å vurdere måloppnåelse. Denne målformuleringen ble videreført i prosjektplanen for 2014, og i den videre kommunikasjonen både internt og eksternt.*

Strategier og målgrupper

I forprosjektrapporten fra 2010 formuleres følgende tre strategier for hvilke typer tiltak Fjell 2020 skulle iverksette:

- Områdeutvikling som gir godt bomiljø, gode møteplasser, aktivitetstilbud og et variert boligtilbud
- Tjenesteutvikling som gir kvalifisering, arbeid, trivsel og fremmer helsen
- Ressursmobilisering gjennom samarbeid med beboere, borettslag, private, frivillige organisasjoner og statlige myndigheter

Forprosjektrapporten utdyper de strategiske grepene på følgende måte:

Den ene måten å øke levekårene på Fjell på, skulle være å øke andelen ressurssterke foreldre i området, og derigjennom skape et bedre læringsmiljø ved Fjell skole. Dette skulle oppnås gjennom fysisk oppgradering av området og et attraktivt aktivitetstilbud til barn og unge, slik at Fjell ble et attraktivt sted å flytte til for ressurssterke familier. Økt attraktivitet skulle også bremse utflyttingen. Den andre måten å øke levekårene på, skulle være å utvikle tjenester som fikk flere av de som allerede bodde på Fjell til å skaffe seg arbeid og egen inntekt, og å stimulere befolkningen til økt sosial og fysisk aktivitet.

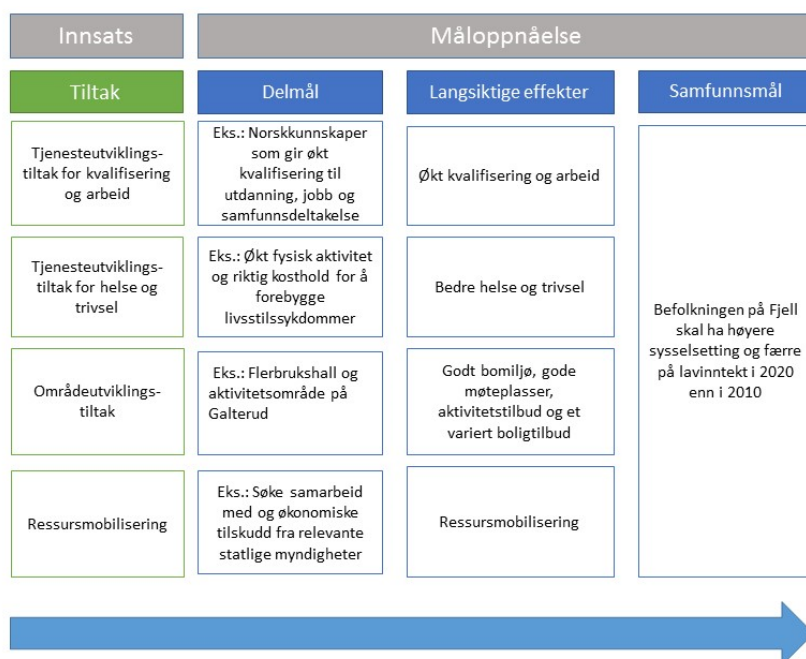
I forprosjektrapporten ble det ikke definert noen spesifikke målgrupper for Fjell 2020, utover at det var befolkningen på Fjell innsatsen skulle rettes mot. I prosjektrapporten fra 2014 kommer det frem at den politiske styringsgruppen for prosjektet, formannskapet, hadde valgt å prioritere barn og unge som hovedmålgruppe for strategien eller arbeidsprogrammet tjenesteutvikling, og «derigjennom nå de voksne».¹⁴ Videre ble strategien for tjenesteutvikling presisert ytterligere. Det skulle utvikles tjenester med utgangspunkt i skolen, men det var tiltak *rundt* skolen som skulle prioriteres; en «7-23 skole» der barn og unge på Fjell har tilgang til mestings- og språktreningsarenaer utover ordinær

¹⁴ Prosjektplan 2014, side 28.

skole. Målet var å øke resultatene på nasjonale prøver, og på sikt få ned frafallsprosenten fra videregående opplæring.

Analyse av delmålene for Fjell 2020

Fjell 2020 har definert en rekke mål for satsingen. I figuren under viser vi hvordan det er forventet at tiltakene skal bidra til å oppnå delmålene for prosjektet, som igjen skal bidra til å nå de langsiktige effektene for prosjektet. Til sammen skal disse effektene gi en befolkning med høyere sysselsetting og færre på lavinntekt i 2020 enn i 2010 (overordnet samfunns mål). Figuren er basert på prosjektplanen fra 2014.

Figur 2: Forventet sammenheng mellom tiltak, delmål og mål for Fjell 2020. Basert på prosjektplan, 2014.

Kan vi si noe overordnet om hvordan delmålene til prosjektet fungerer som rettesnorer for arbeidet? Tabellen under viser delmålene for prosjektet, slik de er definert i prosjektplanen fra 2014.

Tabell 3: Strategier i Fjell 2020 med undermål.

Strategi med hovedmål	Delmål
Områdeutvikling som gir godt bomiljø, gode møteplasser, aktivitetstilbud og et variert boligtilbud	<ul style="list-style-type: none"> • Forsterke bydelscenterfunksjonen på Fjell • Energieffektiv områdeutvikling • Flerbrukshall og aktivitetsområde på Galterud • Aktivitetshus/flerbrukshall på Fjell • Rehabilitering og utbygging av Fjell skole • Gang- og sykkelforbindelsene mellom viktige målpunkter i bydelen • Flere aktivitetsområder og uformelle møteplasser • Trafikksikre skoleveier • Variasjon i og økt bruk av grøntområdene • Mer variert boligtilbud i opptaksområdet til Fjell skole • Utrede nye transportløsninger herunder tilfartsvei til Fjell

<p>Tjenesteutvikling som gir kvalifisering, arbeid, trivsel og fremmer helsen</p>	<p>Gode offentlige tjenester som gir kvalifisering og arbeid:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Norsk-kunnskaper som kvalifiserer til utdanning, arbeid og samfunnsdeltakelse • Norsk- og samfunnskunnskaper til innvandrere slik at de kan følge opp egne barn i skolen • Øke gjennomføringsgraden i videregående skole • Kvalifisering av arbeidsledige til arbeid • Utnytte sysselsettingspotensialet til innvandrerkvinnene som er utenfor arbeidslivet • Øke andelen innvandrere som har arbeid som samsvarer med utdanningen de har <p>Gode offentlig tjenester som gir trivsel og fremmer helsen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Øke befolkningens tilhørighet til nærmiljøet gjennom økt deltakelse i sosiale fellesskap • Økt livskvalitet og mestring gjennom deltakelse i idretts-, friluftslivs- og kulturaktiviteter • Stimulere til økt engasjement på Fjell fra frivillige organisasjoner for økt aktivitet og mestring • Økt fysisk aktivitet og riktig kosthold for å forebygge livsstilssykdommer
<p>Ressursmobilisering gjennom samarbeid med beboere, borettslag, private, frivillige organisasjoner og statlige myndigheter</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Invitere borettslag, butikksentret og andre private grunneiere, frivillige organisasjoner, beboere m.v. til aktiv medvirkning og forpliktende samarbeid gjennom egne samarbeidsavtaler • Søke samarbeid med, og økonomiske tilskudd fra, relevante statlige myndigheter

Det første vi legger merke til, er at delmålene er på ulike målenivåer, både innad og mellom de tre strategiene. Delmålene for **områdeutviklingen** er en kombinasjon av resultatmål og kortsiktige og langsiktige effektmål. For eksempel er resultatmålet om etablering av Galterudhallen nådd når tiltaket er gjennomført. Samtidig vil etablering av Galterudhallen, gi flere aktivitetsområder og uformelle møteplasser på Fjell, som kan brukes av befolkningen. Når de brukes, bidrar de også til å nå andre mål for Fjell 2020, og da særlig målene om tjenester som gir trivsel og fremmer helsen. Tiltak og delmål i strategien for områdeutvikling har således en grunnleggende funksjon i Fjell 2020.

De fleste målene for **tjenesteutvikling** er på et høyere nivå i målhierarkiet enn resultatnivå. Det betyr at det er en lengre vei fra et tjenesteutviklingstiltak er iverksatt til delmålene realiseres, enn det er for tiltak under områdeutvikling. Dessuten er disse målene avhengige av flere forutsetninger enn målene under områdeutvikling. Det er for eksempel ikke tilstrekkelig å tilby norskopplæring, eller at personer med behov for språkopplæring deltar. Måloppnåelse forutsetter blant annet kompetente undervisere og motiverte deltakere.

Målene for **ressursmobilisering** handler om å hente ut potensial hos et bredt aktørgalleri rundt kommunen. Det er snakk om å «invitere» og å «søke samarbeid», men det er i mindre grad gjort eksplisitt hva som ønskes oppnådd, og hvordan målene henger sammen med de overordnede målene. Det er også verdt å merke seg at det bare er det første delmålet som brukes slik begrepet ressursmobilisering brukes i forskningslitteraturen om områdesatsinger (se kapittel 3).

Vurdering

Fra forprosjektrapporten ble vedtatt i 2010 til prosjektplanen ble vedtatt i 2014, ble det som nevnt foretatt flere presiseringer og operasjonaliseringer av målformulering, strategier og målgruppe. Endringen i målformulering vektla utvalgte aspekt ved levekårsbegrepet, nemlig økt sysselsetting og inntekt. En skulle tro at denne spissingen snevret inn handlingsrommet i satsingen, fordi det ville være naturlig å prioritere tjenester som gir kvalifisering og arbeid rettet mot ungdom og voksne, dersom man skulle øke sannsynligheten for god måloppnåelse innen 2020. Da innsatsen i stedet ble rettet mot barn og unge, uten at den overordnede målsettingen ble justert, ble koblingen mellom mål og midler svekket. En justering kunne bestått av å endre tidspunktet for måloppnåelse, eller en kunne tatt inn andre aspekter av levekårsbegrepet eller begrepet livskvalitet i målformuleringen. Oppsummert er det vår vurdering at endringene som ble gjort i valg av overordnet mål og prioriterte målgrupper i perioden 2010-2014 svekket sammenhengen mellom mål og midler, og dermed relevansen av tiltakene. Konsekvensen er at det er mindre sannsynlig med god måloppnåelse på det overordnede målet i 2020.

Vår analyse av delmålene knyttet til de tre strategiene områdeutvikling, tjenesteutvikling og ressursmobilisering viser at delmålene innen de tre strategiene er på ulike målenivåer, og at logikken mellom målene er ulikt utviklet. Mens delmålene innen ressursmobilisering snarere er tiltak enn delmål, er målene for tjenesteutvikling formulert som kortsiktige eller langsiktige effektmål. Det er målene for områdeutvikling som i størst grad ivaretar hele målhierarkiet, fra tiltak via resultatmål til kortsiktige effektmål, og senere til langsiktige effektmål som «godt bomiljø». Hva er konsekvensen av dette? Generelt kan man si at det er enklere å realisere og vurdere måloppnåelse på mål lengst nede i målhierarkiet. I de tilfellene målene er det samme som et tiltak, er målet oppnådd når tiltaket er fullført. Det er derfor lettere å vurdere måloppnåelse for ressursmobilisering og områdeutvikling enn for tjenesteutvikling, fordi flere delmål er på et lavt nivå i målhierarkiet. Videre er målhierarkiet mest utviklet for strategien områdeutvikling, fordi det er god sammenheng mellom de ulike delmålene, og det er sammenheng mellom målene for områdeutviklingstiltakene og målene for tjenesteutviklingen. På den måten utgjør målene for områdeutvikling de tydeligste rettesnorer for arbeidet, mens et mindre utviklet målhierarki for arbeidet innen tjenesteutvikling og ressursmobilisering gir mer handlingsrom.

Kapittel 5 - Organisering, medvirkning og finansiering

Som vi redegjorde kort for i forrige kapittel, var det ene målet for strategien om ressursmobilisering å invitere en rekke aktører på Fjell til aktiv medvirkning og forpliktende samarbeid, mens det andre målet var å søke samarbeid med og tilskudd fra relevante statlige myndigheter. Organisering og finansiering av Fjell 2020 har ikke vært egne undersøkelsestemaer i underveisevalueringen, men det er naturlig å se problemstillinger knyttet til forankring, medvirkning og bærekraft i lys av disse temaene. I dette kapittelet redegjør vi derfor helt kort for hvordan Fjell 2020 er organisert, for medvirkningsprosesser, og vi gir en overordnet oversikt over hvordan tiltakene i Fjell 2020 er finansiert. Avslutningsvis gir vi en kort vurdering av måloppnåelse som gjelder strategien om ressursmobilisering og av områdesatsingens forankring i kommuneorganisasjonen og befolkningen på Fjell.

Organisering

Områdesatsingen Fjell 2020 er lokalpolitisk initiert og er politisk forankret lokalt i formannskapet, som er politisk styringsgruppe for prosjektet. Den politiske styringsgruppen orienteres om viktige saker for prosjektet, og tar beslutninger om viktige veivalg.

For å styrke den politiske forankringen har rådmannen vektlagt å integrere Fjell 2020 i kommunens planverk. Satsingen er referert i økonomiplanen, levekårsplanen, Handlingsplan for mangfold og inkludering, og kommuneplanens samfunnsdel *Bystrategien: Drammen 2036*. Kvalitetsplanen for barnehage, skole og oppvekst i Drammen 2016-2020, *Læringsløp Drammen*, nevner ikke Fjell 2020 spesifikt, men flere av tiltakene som er startet opp på Fjell er integrert som en del av kommunens helhetlige opplærings- og oppveksttilbud. Det gjelder særlig utprøving av Aktivitetsskole ved Fjell skole og Brandengen skole, og gratis barnehage som erstattet Fjell 2020-tiltaket Gratis kjernetid i barnehagen i oktober 2014.

De sentrale aktørene i administrasjonen har vært rådmannens ledergruppe, hvor noen av kommunaldirektørene har spilt en særlig viktig rolle, prosjektledere i forprosjektet, og prosjektleder for hovedprosjektet.

Rådmannens ledergruppe

I starten av satsingen var rådmannens ledergruppe den administrative styringsgruppen for prosjektet, og følgelig koordinert og ledet av rådmannen. Dette ble gjort for å sikre tilstrekkelig forankring og lederstøtte, ettersom tiltakene sorterte under ulike kommunaldirektører og skulle gjennomføres av medarbeidere med til dels svært ulike fagbakgrunner. Styringsgruppens viktigste oppgaver var å trekke opp mandat for satsingen, forankre målbildet og de strategiske valgene i formannskapet/den politiske styringsgruppen, og å sette rammer for det videre arbeidet som skulle gjøres i administrasjonen. Etter at de overordnede rammene for satsingen var forankret både i politisk og administrativ ledelse, ble prosjektet overført fra styringsgruppen til ordinær linjeorganisering. Rollen til rådmannens ledergruppe ble da å fremme forslag om oppfølging av satsingen i de årlige budsjettokumentene samt kommunens plandokumenter, og å foreta avklaringer og beslutninger, eller løfte saker til politisk nivå når det var behov for det.

Kommunaldirektører

Selv om Fjell 2020 ble forankret i hele direktørgruppa ved at rådmannens ledergruppe ble styringsgruppe i oppstarten av satsingen, har ulike kommunaldirektører hatt særskilt ansvar. I forprosjektfasen var ansvaret for Fjell 2020 delt mellom byutviklingsdirektøren og direktør for helse

og sosial, før det en periode ble flyttet til utdanningsdirektør. Til sist ble det forankret hos kommunaldirektør med ansvar for plan- og økonomiseksjonen med politisk sekretariat, Virksomhet Kultur og inkluderings- og mangfoldsarbeid. Ansvaret for satsingen som helhet ble utøvd i tett samarbeid med byutviklingsdirektøren, ettersom hovedansvaret for de fysiske tiltakene, herunder reguleringsarbeidet, sorterte under ham.

Forprosjektfasen ble drevet av to sidestilte prosjektledere, som hadde ansvar for å utvikle mål, strategier og planer for henholdsvis områdeutvikling og tjenesteutvikling. I august 2012 ble det ansatt en egen prosjektleder for Fjell 2020 med ansvar for å koordinere arbeidet som foregikk under byutviklingsdirektørens ansvarsområde med områdene tjenesteutvikling og ressursmobilisering, og å koordinere tiltakene innen tjenesteutvikling og ressursmobilisering.

Medvirkning og forankring

Det har vært gjennomført en rekke medvirkningsprosesser under forprosjektet og i oppstarten av Fjell 2020, for eksempel i forbindelse med stedsanalysen «Connecting Fjell» og parallelloppdragene (se kapittel 6). Dette medvirkningsarbeidet har fortsatt inn i hovedprosjektet. Innspill fra beboerne i forbindelse med forprosjektet handlet i hovedsak om etablering av møtesteder og behovet for mer aktivitet og tilbud på Fjell. Borettslagene var spesielt opptatt av å bevare de grønne områdene – og var således kritiske til fortetting, etablering av nye haller på Fjell og Galterud, og tilrettelegging av aktiviteter i Dumpa. Barn og unge har også vært involvert i medvirkningsprosesser, blant annet var det i 2015 en dialogkonferanse om hvilke områder på Fjell de føler seg trygge og utrygge i.

Gjennom intervju med ungdom, borettslagsledere og ansatte ved ulike tjenester, samt gjennom kortintervju med beboere på bydelsdagen, fant vi at det er god kjennskap til og stor entusiasme for Fjell 2020 blant barn og unge, og blant de som har en rolle i bydelen. Blant de voksne vi snakket med i bydelen var det en del som ikke kunne huske eller forstod hva vi mente da vi spurte om de hadde deltatt i medvirkningsprosesser, og flere kjente lite til planene for Fjell skole og området rundt.

En vanlig utfordring i medvirkningsarbeid er at beboerne opplever at perioden fra planlegging til ferdig produkt er lang, og man risikerer at beboerne blir lei av å vente på resultater. Dette var et synspunkt flere beboere vi snakket med ga uttrykk for. Samtidig har Fjell 2020 tatt noen grep som er i tråd med anbefalinger for områdesatsinger: Å starte med noen tiltak som gir synlige og relativt raske resultater, som oppgradering av uteområdene. Blant de vi snakket med på bydelsdagen på Fjell syntes de aller fleste at det var blitt pent på Fjell, med flere gode uteområder. En annen utfordring med bred inkludering er at man ikke kan imøtekomme alle innspill, derfor er det alltid noen som vil bli skuffet. Borettslagslederne ga delvis uttrykk for dette.

Selv om tiltakene er forankret hos rådmannen, planlegges og gjennomføres tiltakene av de ordinære kommunale virksomhetene og andre samarbeidsparter som NAV Drammen og Drammen Idrettsråd. De store tiltakene er organisert med egne styringsgrupper. Det gjelder for eksempel Jobbsjansen og Gode samarbeidsmodeller. Prosjektet har i stor utstrekning etablert egne samarbeidsavtaler med den enheten som det enkelte tiltak er forankret i, både i og utenfor kommuneorganisasjonen. Det er for eksempel laget en egen samarbeidsavtale mellom Fjell 2020 og NAV Drammen om tiltakene NAV Drammen gjennomfører som del av Fjell 2020, i tillegg til de øvrige samarbeidsavtalene mellom kommunen og NAV Drammen. Det er også laget et eget tillegg til den avtalen kommunen har med Drammen Idrettsråd om *Inkludering i idrettslag*, som regulerer aktivitetene som finansieres av Fjell 2020-midler. Samarbeidsavtalene fastslår hvilke tiltak virksomheten skal gjennomføre og hvor mye midler som bevilges, samt resultatmål og rapporteringskrav. Avtalene tydeliggjør også at formålet er måloppnåelse for Fjell 2020.

Et av prinsippene i Fjell 2020 har vært å videreføre gode tiltak i ordinær drift, og en av prosjektleders oppgaver har vært å forberede forslag om dette til politisk ledelse.

Finansiering og statlig samarbeid

Fjell 2020 ble forankret i behandlingen av økonomiplanen for 2009-2013, og er senere fulgt opp både i økonomiplaner og i de årlige budsjettdokumentene. I økonomiplanen er det satt av 2 millioner årlig til tjenesteutvikling og 4 millioner til områdeutvikling. I tillegg inngår det ekstra midler for å styrke og utvide tjenestetilbudet i bydelen Fjell/Austad. Kommunen har investert knapt 120 millioner kroner i perioden 2009-2020, og forventer å investere ytterligere 400 millioner. Tabell 4 gir en oversikt over estimert ressursbruk fra kommunen på Fjell i perioden 2009-2020.

Tabell 4: Estimert ressursbruk fra kommunen i perioden 2009-2020. Kilde: Årsrapport for Fjell 2020, 2016.

Etat og tilskuddsordning	Beløp i millioner kr
Kommunens investeringsbudsjett 2017-2020	404,5
Kommunens investeringer 2011-2016	119,5
Kommunens prosjektmidler Fjell 2020, 2009-2020	60
Kommunens egenandel; Neon, Bydelstjenesten, bibliotek, Familiehjelpen	92
Totalt	676

Fra og med 2014 ble det etablert et forpliktende samarbeid om områdesatsing mellom Drammen kommune og Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Kommunen har fått årlige bevilgninger over statsbudsjettet gjennom samarbeidet. Bevilgningen var på å 7,0 millioner kroner i 2014 og 2015, men ble prisjustert til henholdsvis 7,4 og 7,6 millioner kroner i 2016 og 2017. I tillegg har Drammen søkt på en rekke tilskuddsordninger for å generere flere midler til tiltak på Fjell. Tabell 5 gir en oversikt over hvor mye kommunene regner med å få i statlig tilskudd i perioden 2009-2020.

Tabell 5: Estimert tilskudd fra staten i perioden 2009-2020. Kilde: Årsrapport for Fjell 2020, 2016.

Etat og tilskuddsordning	Beløp i millioner kr
Udir tilskudd til aktivitetsskolen 2016-2020	20
Forventet statlig tilskudd KMD 2017-2020	30,4
Statlig tilskudd KMD 2014-2016	21,4
IMDi tilskudd Gratis kjernetid i/ gratis barnehage 2011-2016	47,5
IMDi Jobbsjansen tilskudd 2013-2017	9,84
Buudir Storbymidler 2013-2015	1,7
Buudir fattigdomsmidler, 2014-2016	1,8
Forventet tilskudd Buudir fattigdomsmidler 2017-2020	2
Totalt	134,64

For flere av de statlige tilskuddsordningene kommunen har søkt om, herunder IMDi tilskuddsordning for Jobbsjansen og Buudirs tilskuddsordning Storbymidler, er det krav til en betydelig egenfinansiering. Dessuten nedskaleres tilskuddsbeløpet for hvert år, slik at den kommunale egenandelen blir gradvis større. Det betyr at når kommunen søker om midler til konkrete prosjekter og tiltak over disse ordningene, må de samtidig budsjettere med kommunal finansiering både i tilskuddsårene og ved en eventuell videreføring av prosjekter og tiltak etter at det statlige tilskuddet faller bort.

Vurdering

I områdesatsinger er man kanskje særlig avhengig av kontinuerlig forankring, både hos politikere og administrasjonen, i tjenestene, hos samarbeidsparter og i befolkningen. Slik kan man sikre at det er midler til å gjennomføre varige tiltak, at det er de riktige tiltakene som velges, og at de implementeres på en effektiv og bærekraftig måte. Vårt inntrykk er at Fjell 2020 er godt forankret både i kommunehierarkiet og på tvers i organisasjonen. Det er også lagt ned mye arbeid i å sikre et robust samarbeid både internt og eksternt, med tett kontakt, arbeidsgrupper, og tydelige samarbeidsavtaler som regulerer økonomisk bidrag og forventede resultater.

Samtidig som forankring er viktig, er det nødvendig med en handlekraftig organisasjon som raskt kan ta beslutninger og justere kursen. Organiseringen i kommuneadministrasjonen har endret seg i takt med hva som har vært sett som formålstjenlig, og ved å ansette en prosjektleder med vide fullmakter har det etter vår vurdering sikret både lederforankring og fremdrift i prosjektet.

Videre har vi inntrykk av at Drammen kommune og prosjektet Fjell 2020 har tatt det kommunikative aspektet med planlegging og områdeutvikling svært seriøst, og at det er gjennomført gode og nyttige medvirkningsprosesser med beboere på Fjell og med ansatte i tjenestene i Fjell. Innspillene fra medvirkningsprosessene er i stor grad også blitt tatt inn i utviklingsplanene og implementert i løsningene. Våre undersøkelser viser at en del beboere opplever at det har tatt tid før tiltakene de har blitt presentert for tidligere, er klare til bruk, men mange av våre informanter både i tjenestene og i befolkningen syntes det var blitt pent på Fjell og at området hadde gode fasiliteter særlig for barn og familier.

Fjell 2020 har også lyktes med å generere midler og samarbeid med staten, som var et av tiltakene under strategien for ressursmobilisering.

Kapittel 6 - Evaluering av områdeutviklingstiltak

Målet med områdeutviklingstiltakene var å skape bedre bomiljø, bedre møteplasser, bedre aktivitetstilbud og et mer variert boligtilbud. I prosjektplanen fra 2014 er det definert elleve delmål for områdeutviklingen.

1. Forsterke bydelssenterfunksjonen på Fjell
2. Energieffektiv områdeutvikling
3. Etablere flerbrukshall og aktivitetsområde på Galterud
4. Etablere Aktivitetshus/flerbrukshall på Fjell
5. Rehabilitering og ny utbygging av Fjell skole
6. Etablere gang- og sykkelforbindelsene mellom viktige målpunkter i bydelen
7. Etablere flere aktivitetsområder og uformelle møteplasser
8. Etablere trafiksikre skoleveier
9. Skape variasjon i og økt bruk av grøntområdene
10. Gi et mer variert boligtilbud i opptaksområdet til Fjell skole.
11. Utrede nye transportløsninger, herunder tilfartsvei til Fjell

I dette kapittelet redegjør vi for følgende syv tiltak:

1. Ny nærmiljøpark (Hundremeterskogen)
2. Dumpa
3. Gangvei med tilknyttede aktivitetsområder
4. Galterudhallen, ink. Uteområdene ved hallen og Galterud skole
5. Café Societeten ved Fjell bo- og servicesenter
6. Passivhusbarnehage (Fjell barnehage)
7. Bydelstjenesten
8. Utvikling av Fjell skole, Aktivitetshus/flerbrukshall, barnehage og allmenning, samt regulering av området (herunder ny kunstgressbane med tribune)

Med unntak av Café Societeten og Bydelstjenesten, er tiltakene forankret under byutviklingsdirektør, og det er virksomhetene Byplan og Byprosjekter som har hatt ansvar for tiltakene. Café Societeten er forankret ved Fjell bo- og servicesenter, og Bydelstjenesten er forankret i Virksomhet Kultur. Begrunnelsen for at vi tar med disse to tiltakene i dette kapittelet, er at vi mener de bidrar til å oppfylle delmålene om flere uformelle møteplasser og om å forsterke bydelsfunksjonen.

Stedsanalyse og arkitektkonkurranse

Formålet med tiltakene som presenteres i forbindelse med områdesatsingen i prosjektplanen fra 2014, er å bygge opp under en helhetlig satsing på Fjell og legge til rette for aktiviteter som skaper lavterskel aktivitetstilbud for befolkningen på Fjell. Til grunn for områdeutviklingsarbeidet ligger et forarbeid som ble startet i 2009, hvor stedsanalysen «Connecting Fjell» (2010) var sentral. Stedsanalysen hadde som formål å kartlegge utfordringer og kvaliteter i området.

Analysen identifiserte følgende utfordringer:

- *Bebyggelsesstruktur*
Stedsanalysen peker på *fortetting* som en viktig strategi for å skape mer liv i bydelen. Det tas i denne sammenheng også til orde for *nybygging*.
- *Bydelsliv*

Stedsanalysen peker på manglende aktiviteter rundt skoler, barnehager og bydelshuset. De aktivitetene som følger med disse funksjonene, er spredt og med store topografiske høydeforskjeller. Dette er en klar utfordring når det gjelder å legge bedre til rette for bydelsliv.

- *Idrett*

Stedsanalysen peker på at den sosiale dimensjonen som idrettsaktivitet bidrar med, bør ivaretas og utvikles i langt større grad.

- *Grønnstruktur*

Stedsanalysen peker på at det vil være en sentral utfordring å sørge for at viktige friområder og grønnstrukturer på Fjell utvikles på en slik måte at det kan være med å øke trivselen og miljøet i bydelen.

Stedsanalysen er grunnlaget for den fysiske områdeutviklingen, og utgjør et viktig dokument både med tanke på før-situasjonen og hvilke grep og vurderinger som ligger til grunn for de konkrete tiltakene som inngår i Fjell 2020. Stedsanalysen foreslår blant annet følgende tiltak:

- Torget: etablering av et bydelstorg i forbindelse med bygging av Aktivitetshus/flerbrukshall
- Aktivitetshus/flerbrukshall i området ovenfor Fjell skole
- Dumpa, tilrettelegging for aktiviteter
- Gangvei ovenfor kunstgressbanen
- Landskap, turveier og aktivitet (s 56)
- «Urskogen» bevarer
- Sent i 2011 ble det utlyst en arkitektkonkurranse med bred medvirkningsprosess for å konkretisere de foreslåtte utbyggingsprosjektene, og sikre sammenheng med eksisterende bebyggelse på Fjell. Konkurransen har blitt omtalt som «parallelloppdragene», og ble gjennomført første halvår 2012. Parallelloppdragene dannet grunnlag for oppstart av reguleringsplanarbeid for utvikling av Fjell sentrum og Fjell skole, herunder etablering av aktivitetshaller og ny/utvidet barnehage (som skal flytte inn i nåværende Bydelshus).

Et annet utgangspunkt for parallelloppdragene var at både Galterud skole og Fjell skole hadde behov for nye arealer til kroppsøving, og befolkningens behov og ønske om flere aktivitetsflater ble dokumentert gjennom medvirkningsprosessen. Det kom frem ulike syn på hvilke fasiliteter som ville være mest hensiktsmessige. Forslagene fra rådmannen var å bygge mindre haller for å ikke bruke for mye penger, mens man fra den organiserte idretten ønsket større fasiliteter med god kapasitet til ulike organiserte idretter. Et tredje syn var moderate aktivitetsflater der en kunne begrense pågangen fra organisert idrett for å unngå at aktivitetsflatene i stor grad ble beslaglagt av organisert idrett og heller prioritere lavterskel aktiviteter i lokalmiljøet.

Flere alternative løsninger ble diskutert. Aktivitetsflatene kunne samles i én bygning, eller det kunne bli bygget to bygninger, én ved Galterud skole og én ved Fjell skole. Med bakgrunn i en mulighetsanalyse med innspill fra de tre arkitektmiljøene som deltok i parallelloppdragene, ble det vedtatt å bygge én hall ved Galterud skole med basketballstørrelse, og å prosjektere for to haller på håndballstørrelse ved Fjell skole. Det er foreløpig bare sikret finansiering til én av hallene ved Fjell skole.

Videre ble det besluttet at hallen ved Fjell skole skulle være et Aktivitetshus/flerbrukshall med to aktivitetsflater på håndballbanestørrelse og rom for bydelsfunksjoner. Siden Fjell skole hadde et forestående behov for rehabilitering og opprustning av bygningsmassen, ble det vedtatt at aktivitetshuset/flerbrukshallen skulle inngå i reguleringsplanen for skolen og prosjekteres i sammenheng med skolen.

Galterudhallen stod ferdig i august 2013. Sommeren 2014 ble det utlyst en kvalifisering til parallelloppdrag for utforming av skole, hall, barnehage og allmenning med mer. Disse ligger til grunn for prosjekteringen av tiltakene som etter planen skal starte ved årsskiftet 2017/18. Prosjekteringen av Fjell skole og aktivitetshuset/flerbrukshallen skal etter planen starte ved årsskiftet 2017/2018 (se under).

Tiltakene – hva har blitt gjort så langt?

På de neste sidene gir vi en kortfattet presentasjon av de åtte områdeutviklingstiltakene. Vi presenterer først hva som er gjort med de ferdigstilte uteområdene Hundremeterskogen, Dumpa, gangveier samt Galterudhallen med uteområder, og presenterer deretter våre funn om bruk og tilfredshet med disse. Deretter presenterer vi tiltaket passivhusbarnehagen Fjell barnehage, Café Societeten ved Fjell bo- og servicesenter, og til sist to tiltak vi mener henger sammen – Bydelstjenesten og arbeidet med å utvikle Fjell skole, Aktivitetshus/flerbrukshall, barnehage og allmenning.

Uteområdene og Galterudhallen

Uteområdene inkluderer Hundremeterskogen, Dumpa og gangvei med tilknyttede aktivitetsområder.

Hundremeterskogen

Hundremeterskogen Prosjektplan 2014 omtaler området slik:

«... bratt og gjengrodd med mye forsøpling, og opplevdes som et utrygt sted av befolkningen. Det var behov for å rydde opp i området, gjøre det mer tilgjengelig, håndtere bekken som renner gjennom området og som om våren skaper en dam i nedre del på grunn av et bekkeinntak som lå litt feil plassert. Lokaliseringen gjorde det naturlig å ha fokus på de mindre barna – aldersgruppen 0-10 år. Det ble utarbeidet et skisseprosjekt som gjennom medvirkningsprosesser ble bearbeidet og forankret i et endelig detaljprosjekt, ferdigstilt høsten 2013. Prosjektet er nå inne i byggefasen, og skal ferdigstilles i 2014.»

Planleggingen av Hundremeterskogen ble igangsatt i 2013. Området fikk navnet i etterkant som følge av en navnekonkurranse. Parken er lokalisert mellom to barnehager, nær sentrumsområdet på Fjell.

Bilde 1: Hundremeterskogen før (t.v.) og etter områdetiltak (t.h.). Foto t.v.: Drammen kommunen, foto t.h. Pelle Engesæter

Parkområdet er ferdig utbygd med dam, lekeapparater og enkle grillfasiliteter, og oppfyller intensjonen om å utgjøre et parkområde for barn under 10 år.

Dumpa

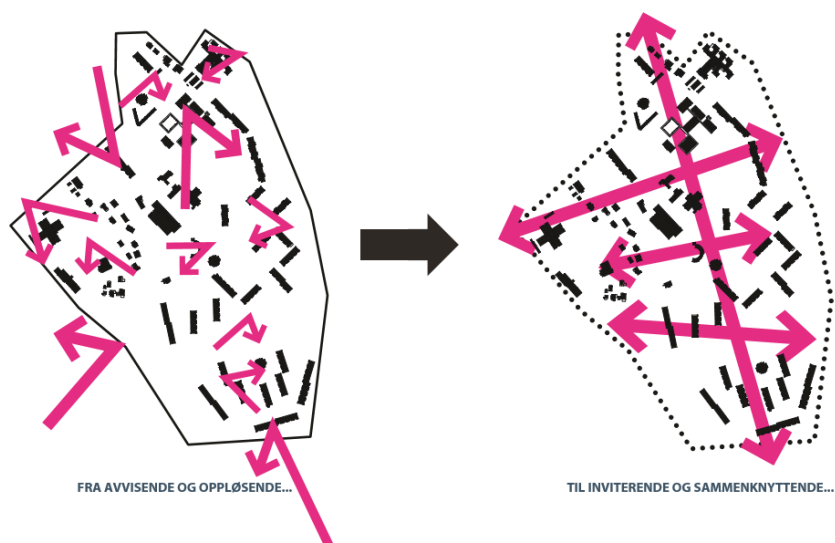
Dumpa var tidligere et friområde med to fotballmål, uten andre fasiliteter og uten annen tilkomst enn over plenen. Dumpa ligger på borettslagenes felles eiendom, og kommunen inngikk derfor en egen avtale med borettslagene om opprusting og fremtidig vedlikehold av området. Området er tiltenkt familier og særlig barn og unge mellom 8 og 15 år. Etter oppgraderingen har området fått lekeapparater, fotballbane, volleyballbane og aktivitetsapparat samt sitteplasser og gangveier.

Bilde 2: Dumpa før (t.v.) og etter (t.h.) områdeutviklingstiltak. Foto t.v.: Drammen kommunen, foto t.h. Pelle Engesæter

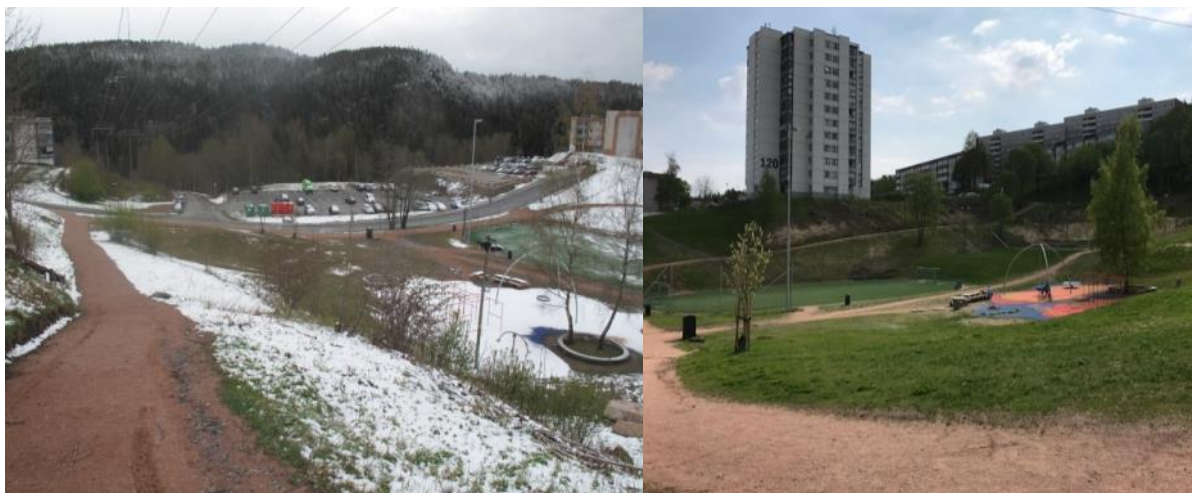
Gangvei med tilknyttede aktivitetsområder

Fjell ligger i kupert terreng med store høydeforskjeller og dårlige forbindelseslinjer for gående og syklende. Stedsanalysen pekte på at området hadde et fragmentert og lite sammenknyttende gangveisystem. Med utgangspunkt i stedsanalysen ble det utarbeidet et skisseprosjekt for en helhetlig gangvei gjennom området fra øst til vest. Utgangspunktet var at gangveien i størst mulig grad skulle følge koter (høydeforskjellene), og forbinde området med aktivitetsområder, dvs. den nye nærmiljøparken (Hundremeterskogen), Dumpa, Fjell skole og sentrumsområdet. Detaljprosjekt ble igangsatt med anleggsstart høsten 2014. Siden gangveien ville bli anlagt på borettslagenes eiendom, ble det inngått avtale om etablering, drift og kostnader. Det har vært løpende dialog med borettslagene som har vært aktive i trasévalg og utforming av avtaler.

Figur 3: Fra avviseende og oppløsende forbindelseslinjer til inviterende og sammenknyttede forbindelseslinjer. Kilde: Stedsanalysen Connecting Fjell.

Gangveien stod ferdig i 2016. Tiltaket har realisert intensjonen om å knytte sammen målpunkter i området (Dumpa, Hundremeterskogen, Fjell skole og sentrumsområdet (Bydelshuset)). De etablerte gangstiene i grøntområdet kan også fungere som et tiltak for å trafikksikre skoleveier både til Galterud og Fjell skole, som er et eget delmål for områdeutviklingen. Dette gjelder imidlertid kun for skoleelever som bor innenfor Lauritz Hertvigsvei og Austadveien.

Bilde 3: Gangvei med tilknytning til Dumpa (bilder tatt hhv i april og mai). Foto: Pelle Engesæter

Galterudhallen

Ved Galterud skole var det en eldre gymsal med svømmehall, som ble besluttet revet. Den nye Galterudhallen stod ferdig i august 2013, og er bygget på basketballstørrelse med scenefunksjon, og med mulighet for å benytte korridorene rundt selve hallen til innendørs løpetrening.

Bilde 4: Galterudhallen med uteområder. Foto: t.v. Pelle Engesæter, t.h. Drammen kommune

Nytt dekke på Fjellbanen

Fotballbanen ved Fjell skole har fått nytt kunstgress, nye sikkerhetsnett og tribunen er kommet på plass. Cricketløpebanen er også oppgradert.

Bilde 5: Fotballbanen ved Fjell skole desember 2015 og mai 2017. Foto t.v.: Birgitte Simensen Berg (Drammen kommune). Foto t.h.: Pelle Engesæter.

Bruk av uteområdene og Galterudhallen

Funnene våre tyder på at de nye eller oppgraderte områdene på Fjell blir mye brukt, og at det er høy tilfredshet både med uteområdene og med Galterudhallen. Hundremeterskogen omtales av en rekke informanter som et populært sted for barnefamilier, og blir brukt av blant annet Fjell barnehage som ligger like ved. Dumpa nevnes av nesten samtlige beboere vi intervjuet under Bydelsdagen 2017 som et populært sted de gjerne oppsøker. Det samme gjaldt Galterudhallen med uteområder.¹⁵ På bydelsdagen fortalte mange unge at de brukte både Galterudhallen (i forbindelse med Åpen hall) og uteområdene i tilknytning til hallen. Samlet sett tyder funnene våre på at uteområdene og Galterudhallen stort sett treffer sine målgrupper.

For øvrig benyttes Galterudhallen med uteområder til kroppsøving og til andre samlinger av Galterud skole, og til det populære tiltaket Åpen hall (se kapittel 7). Våre funn tyder på at skolen er fornøyd

¹⁵ Funnene fra spørreundersøkelsen tyder på at 10.klassingene i liten grad bruker disse områdene, hele 7 av 10 oppga at de sjelden eller aldri brukte uteområdene ved hallen. Det er mulig denne aldersgruppen begynner å «vokse ut av» målgruppen for disse tilbudene.

med fasilitetene, og at hallen fungerer som et uformelt møtested både for de som deltar i Åpen hall og de som bare «henger» der når det er Åpen hall. Et behov som kom frem gjennom intervjuene, er at både skolen og andre i bydelen savner et svømmeanlegg, og at det til dels er begrunnet i at mange i området ikke kan svømme.

Av andre møteplasser på Fjell, fikk vi gjennom intervju med barn, tenåringer og unge voksne i 20-årene inntrykk av at fotballbanen brukes svært mye. Banen brukes først og fremst til idrettsaktiviteter, men det er også mange som «henger» rundt banen eller på Fjell skole, og stedet fungerer som et uformelt møtested. Svært mange av de vi snakket med var tilfredse med banen, og særlig det nye kunstgresset, men det var også noen beboere som syntes det kunne være mye støy og bråk med banen.

Vi har i mindre grad innhentet data på bruk av gangveiene, men en del av de voksne informantene vi snakket med på bydelsdagen fortalte at de likte å gå på tur, og gikk mye tur i nærområdet. Vårt inntrykk er at de opparbeidede turveiene i planområdet gir god tilgang til grøntområder og til fasiliteter som Dumpa, Hundremeterskogen, fotballbanen og til grønne områder generelt. For øvrig ble det påpekt av borettslagene at det ikke er tilfredsstillende belysning langs veiene, noe de meldte inn som viktig under medvirkningsmøtene.

Fjell barnehage

Fjell barnehage er bygget som passivhus. Barnehagen har vært i drift siden 2010 og stod således ferdig allerede under forprosjektfasen til Fjell 2020. Den nåværende barnehagen erstattet en tidligere barnehage som brant ned.

Barnehagen har også et fint opparbeidet uteområde med lekeapparater, den ligger i fine og grønne omgivelser, og den ligger nær Hundremeterskogen som barnehagen ofte besøker. Vi har inntrykk av at barnehagen fungerer godt og at den bidrar til å gjøre området variert og attraktivt.

Bilde 6: Fjell barnehage – passivhusbarnehage. Foto: Drammen kommune

Kafé Societeten ved Fjell bo- og servicesenter

I samarbeid med Fjell bo- og servicesenter og Jobbsjanseprosjektet ble det etablert lavterskel praksisplasser og kafé ved Fjell bo- og servicesenter (se kapittel 8). Formålet med kaféen var todelt: å skape en ny uformell møteplass på Fjell og å gi praksiskandidatene erfaring med kafédrift. Senteret hadde hatt en kantine tidligere, drevet av frivillige, så de fleste nødvendige fasilitetene var allerede på plass. Kaféen tilbyr varmmat/suppe, kaker og brødmatt, og varmmaten har i en del tilfeller vært retter fra praksiskandidatenes hjemland.

I følge informanter ved senteret har kaféen tilbudt rimeligere mat enn den tidligere kantinen gjorde, og tilbudet har vært populært blant ansatte, beboere og pårørende. Det skal også ha vært eldre som bor i leiligheter rundt som kjøper med seg varmmat hjem, i tillegg til at det har blitt bestilt catering i regi av Fjell 2020 og biblioteket et par ganger. Blant våre øvrige informanter er det kun et par eldre beboere som har fortalt at de benytter kaféen, men noen bruker det som et fast møtested (mandagsklubb) eller har planer om å foreslå det for sine venner. Det blir bekreftet fra senteret at det hovedsakelig er eldre mennesker som bruker kaféen, utover beboere, pårørende og ansatte ved senteret. Senteret har som andre bo- og servicesenter i Drammen ansatt en egen frivillighetskoordinator, og har en gruppe på 50-60 frivillige som bistår med å skape et aktivitetstilbud for beboere, så som månedlig bløtkakefest, lørdagskafé, mandagstreff for hjemmeboende eldre som får tilbud fra senteret m.m. De frivillige er etter det vi har forstått, delvis rekruttert gjennom Frivilligsentralen og delvis blant pårørende.

Bydelstjenesten

Tiltaket om å utvikle Bydelstjenesten er en del av strategien tjenesteutvikling, og er forankret i Virksomhet Kultur ved at ansvaret ligger hos seksjonsleder for fritid og interkultur. Etersom tiltaket bidrar til delmålene om å forsterke bydelssenterfunksjonen på Fjell, og å skape bedre møteplasser, har vi valgt å omtale tiltaket her.

Drammen kommune har i dag alle sine bydelsfunksjoner på Fjell lokalisert til Fjell bydelshus, bortsett fra Neon aktivitetshus. Med opprettelsen av Fjell 2020 ble det besluttet å etablere et prosjektkontor i bydelshuset, og å videreutvikle tilbudet i bydelshuset. Intensjonen har vært å gi et bedre tilbud til befolkningen gjennom mer koordinerte tjenester, men også å prøve ut noen samarbeidsmodeller som kan tas med når tjenestene flytter inn i Aktivitetshuset/flerbrukshallen som skal bygges i tilknytning til Fjell skole.

Et ønske var at bydelshuset i større grad skulle brukes av befolkningen, og fungere som et uformelt møtested. Dessuten kom det tilbakemeldinger fra barnehager, skole og helsestasjonen på Fjell om at ansatte der fikk mange henvendelser fra beboere om bistand til å navigere i de offentlige tjenestene, for eksempel hjelp til å søke om barnehageplass.

Med Fjell 2020 ble det gjort flere grep i bydelshuset og tjenestene der. Tidligere var biblioteket i 1.etasje, der publikum kommer inn, mens nærmiljøkontor og frivilligsentralen var i underetasjen. For det første ble det gjort bygningstekniske tilpasninger, slik at tilbudene i bydelshuset nå er samlokalisert i 1.etasje med felles skranke sammen med sofaer og pc-er som fritt kan brukes av besøkende. I skranken kan befolkningen få råd og veiledning til det de måtte trenge knyttet til offentlige tjenester.

Et annet grep var å koordinere tjenestene i huset bedre. Ansvaret er lagt til en nyopprettet stilling på Fjell, seksjonsleder for Fritid og Interkultur (se en nærmere redegjørelse for stillingen i kapittel 7). Mer koordinering og økt samarbeid mellom biblioteket, Frivilligsentralen og nærmiljøkontoret gjør at

skranken kan bemannes hver dag, og at biblioteket har kunnet utvide sine åpningstider og aktivitetstilbud.

Omleggingen på Fjell bydelshus, med etableringen av Bydelstjenesten, har ført til betydelig økning i besøkstallene til biblioteket. I 2014 hadde biblioteket 19 161 besøk, i 2015 24 532 besøk, og i 2016 46 233 besøk. En god del av dem vi intervjuet på bydelsdagen 2017 fortalte at de brukte biblioteket, og det fremstod som et mye brukt og godt likt tilbud. Det fremkom at biblioteket ble brukt på mange ulike måter, som å lese bøker, lese aviser og magasiner, gjøre lekser, eller spille spill og drive med tegning og maling. Noen av dem vi snakket med på bydelsdagen hadde kun besøkt bydelshuset fordi de skulle til helsestasjonen, mens andre kun hadde vært der på «Tyrkisk messe» i regi av en tyrkisk forening. Vi oppfatter at økningen i besøkstall ved biblioteket i stor grad henger sammen med omleggingen i Fjell bydelshus. Samtidig viser intervjuene på bydelsdagen at mange ikke har noe forhold til bydelshuset. Det er imidlertid interessant at et arrangement som «Tyrkisk messe» gjør at beboere som ellers ikke bruker bydelshuset faktisk dukker opp. Kan det være at liknende arrangementer kan tiltrekke seg flere beboere som ellers deltar lite i det sosiale livet på Fjell? Vi oppfatter at utviklingen av Bydelstjenesten har forsterket utviklingen med at bibliotekets funksjon har blitt endret fra en mer tradisjonell biblioteksmodell hvor biblioteket hovedsakelig er et sted for lesing, til et mer lavterskeltilbud og et sted for å spise, tilbringe tid med venner osv.

Utvikling av Fjell skole, Aktivitetshus/flerbrukshall, barnehage og allmenning

Fjell skole har en gunstig beliggenhet sentralt i boligområdene i bydelen inkludert drabantbyområdet på Fjell. Den er bygget tidlig på 70-tallet i paviljonger med skolegårdsrom mellom paviljongene. Det er senere kommet noen nyere bygg. Skolen er totalt sett gammel og nedslitt, og med stort behov for utvidelse da kapasiteten allerede er sprengt. Det finnes kun en 300 kvadratmeter gymsal på skolens område. I tilknytning til skolen ligger bydelens eneste kunstgressbane i full størrelse, et område som barna bruker mye i og utenfor skoletiden.

I plandokumentet *Områdesatsing i Drammen Fjell 2020 – mot en bedre fremtid* framgår det at Drammen kommune ønsket å se utviklingen av Fjell sentrum (Bydelshuset), Fjell skole, etablering av aktivitets- og flerbrukshaller, ny/utvidet barnehage og Fjell 2020 under ett. Å koble flere tiltak sammen gir en mulighet for samspill mellom funksjoner og at prosjektene kan dra nytte av hverandre. Sambruk har vært et gjennomgående tema – både med hensyn til arealbruk og funksjoner som skal innarbeides i prosjektet. Prosjektet er satt sammen av hovedelementene:

- Ny/utvidet Fjell skole
- 2 nye aktivitetshaller
- Ny/utvidet barnehage
- Sentral allmenning
- Møteplasser og aktivitetsarenaer
- Samlokalisering av Fjell bydelsbibliotek og Fjell skolebibliotek

Fjell skole og Fjell sentrum ligger i et område med store terrengforskjeller. Innenfor planområdet er det en nivåforskjell på om lag 17 meter. Intensjonen er, ifølge «*Områdesatsing i Drammen Fjell 2020 – mot en bedre fremtid*», at utviklingen av området skal bidra til å styrke sammenhengen mellom det øvre nivået (sentrumsnivået) og det nedre nivået (skolenivået). For å få til dette er det valgt et konsept for løsning hvor hallen lokaliseres inn i skråningen. Dette er i tråd med løsninger foreslått med ulike varianter i parallelloppdrag som ble gjennomført i 2012 (se figur 4). Som det fremgår av figuren, er det i planene gjort to spesifikke grep som gjelder økt trafiksikkerhet, som også er ett av delmålene for områdeutviklingen (se figur 4):

- Dagens parkeringsplass ved siden av fotballbanen flyttes helt vest for Fjell skole – altså på motsatt side av Fjell skole der det i dag er grusbane. De fleste skoleelevene beveger seg i dag fra øst på Fjell mot skolen som ligger i vest. De må da passere parkeringsplassen, noe som kan være risikofyllt da mange kjører ut og inn der på morgenen. Dagens parkeringsplass vil bli erstattet av to mindre fotballbaner.
- Det vil etableres en «kiss and ride» type løsning på baksiden av det nye aktivitetshuset/flerbrukshallen. Her kan foreldre sette av barn som skal på skolen eller til barnehagen. Dette har vært etterspurt av FAU.

Figur 4: Plan over Fjell skole som viser plassering av ny flerbrukshall, inkludert Aktivitetshus/flerbrukshall, torg, parkanlegg, parkingsplasser og kunstgressbane. Kilde: Drammen kommune.

Utbyggingen vil ifølge planen ta til ved årsskiftet 2017/18.

Vurderinger

Er delmålene for områdeutviklingen relevante?

I forprosjektet ble det formulert en logikk som knyttet tiltak innen områdeutvikling til det overordnede målet for Fjell 2020. Logikken handlet om å gjøre opptaksområdet til Fjell skolekrets til et attraktivt område for ressurssterke foreldre, både for å dempe utflytting og for å tiltrekke seg flere.

En del av tiltakene som inngår i områdeutviklingen, som nye fasiliteter for kroppsøving til skolene og oppgradering av Fjell skole, ville kommunen trolig måttet investere i uavhengig av områdesatsingen. Men Fjell 2020 har sannsynligvis bidratt til å heve kvaliteten på de bygg og fasiliteter som er ferdigstilt og som er i planlegging. For det første har det vært prioritert ressurser til å utrede hvordan tiltakene kan utvikles mer helhetlig og i sammenheng med aktivitetstilbudet, og med bred medvirkning slik at beboernes ønsker kan veilede prioriteringene. Dessuten har de fasilitetene som ville blitt utbygd uansett, blitt supplert, f.eks. med nytt kunstgressdekke på fotballbanen, og utnyttelse av tilstøtende områder til å bygge ny barnehage og etablere allmenning/torg.

En avgjørende forutsetning for å tiltrekke seg flere familier fra middelklassen er imidlertid at det finnes attraktive boliger for denne gruppen, og leilighetene som allerede finnes på Fjell er lite egnet for boligkarriere. I stedsanalysen pekes det på *fortetting* som viktig strategi for å skape mer liv i bydelen og bryte med den stramme arkitektoniske formen som preger området. Det ble også tatt til orde for *nybygging* som en strategi for å få en mer sammensatt befolkning i bydelen. Fortettingsstrategien ble, ikke uventet, møtt med motstand blant beboerne og ble artikulert med stor kraft av borettslagsstyrene. Strategien ble forlatt, og ingen tiltak iverksatt. Nybygging som strategi for å oppnå en mer heterogen befolkningssammensetning er imidlertid ikke forlatt. Drammen kommune har omregulert arealer med LNF-status til boligutbygging, og det er gitt tillatelse til å rive en verneverdig låve på Nordre Fjell gård for å gi plass til 25 rekkehus og 7 eneboliger. Vi har forstått det slik at dette blir gjort som et tiltak for å få tilflytting av husstander med en annen sosioøkonomisk status enn blokkbeboerne i området. Vi har i liten grad undersøkt dette nærmere i underveisevalueringen, men det kan se ut til at man har lyktes med å mobilisere private interesser som på sikt vil bidra til et mer variert boligtilbud for opptaksområdet til Fjell skole.

Hvorvidt de fysiske tiltakene som er og blir iverksatt for å oppgradere Fjell, faktisk vil gjøre området attraktivt nok til å dempe utflytting og tiltrekke seg flere ressurssterke familier, er for tidlig å si noe om. Våre funn tyder på at beboerne er tilfredse med, og bruker de ferdigstilte uteområdene, mens de kanskje er mer avventende til de større arbeidene rundt Fjell skole. Det henger sammen med at prosessen har tatt lang tid, og at det er flere år siden forslagene i parallelloppdragene først ble presentert.

Vår vurdering er at det også er for tidlig å avvise områdetiltakene som lite relevante for de overordnede målene for Fjell 2020.

Måloppnåelse

Flere oppholds- og møtesteder, varierte grøntområder og økt bruk av grøntområdene

Flere av tiltakene i områdeutviklingen er ferdigstilt, og dermed er noen av delmålene allerede nådd. Den virkelige lakmustesten på om tiltakene er vellykkete er om de blir brukt av beboerne, om de treffer behovene som ble kartlagt i stedsanalysen, og om de bidrar til å realisere andre mål i Fjell 2020. Det er først og fremst gjennom bruk at områdeutviklingstiltakene har sitt potensiale som virkemiddel for områdesatsingen på Fjell. Dersom tiltakene ikke blir brukt av målgruppen (beboerne på Fjell) ville det ha vært et sterkt signal om mangelfull dialog mellom kommunen som utviklingsaktør og beboerne på Fjell.

Våre funn viser imidlertid at områdene brukes mye, og at beboerne synes det har blitt penere på Fjell. Vår vurdering er at Fjell 2020 så langt har ført til flere oppholds- og møtesteder og til mer varierte grøntområder som brukes mer enn før prosjektstart. Fotballbanen fremstår som et sted

særlig barn og unge har møttes lenge før Fjell 2020 ble startet, mens Dumpa, Hundremeterskogen og Galterudhallen synes å være mer brukt etter oppgraderingene gjennom Fjell 2020. Disse tiltakene synes også å imøtekomme flere av behovene som ble påpekt i stedsanalysen, blant annet økt bydelsliv, å legge til rette for mer idrettsaktivitet og dermed bidra til mer sosialt liv i bydelen, og å utvikle en grønnstruktur slik at det gir økt trivsel og bedre miljø i bydelen.

Vi har ikke undersøkt hvordan Bydelshuset (som ble oppført på midten av 1990-tallet) ble brukt før Fjell 2020 startet opp. Men gjennom intervju med ansatte der, og med beboere på bydelsdagen, har vi fått inntrykk av at det var behov for å gjøre huset mer tilgjengelig og mer brukt. Biblioteket har fått et kraftig oppsving i besøk de siste årene, og det er rimelig å tro at dette henger sammen med Fjell 2020 sitt bidrag til å utvide og utvikle tilbudet. Her har opprettelsen av Bydelstjenesten og koordinatorfunksjonen (se kapittel 7) vært helt sentrale.

De konkrete planene for Fjell skole og utbygging av nytt Aktivitetshus/flerbrukshall og nytt torg som skal settes i gang ved årsskiftet 2017/2018, vil i stor grad bidra til flere møtesteder og legge til rette for ny aktivitet i området – noe som kan forsterke bydelssenterfunksjonen og gi mer bydelsliv. Det er også knyttet store forventninger til dette tiltaket blant beboerne i området, særlig blant barn og unge.

Oppsummert mener vi at mange av delmålene for områdesatsingen allerede er nådd, og at andre har god måloppnåelse gitt at ikke alle tiltak er ferdigstilt.

Bærekraft - vedlikehold, organisatoriske grep og holdninger

Å skape bærekraft i de fysiske tiltakene krever ulike grep. Ett av disse er vedlikehold. I og med at de fleste tiltakene i områdeutviklingen er offentlige bygg- og infrastrukturprosjektet, forutsetter vi at kommunen vil budsjettere for et godt vedlikehold. Kommunen har også tatt på seg vedlikeholdsansvar for anlegget i Dumpa, selv om dette ligger på borettslagenes grunn. Men vedlikehold fra kommunens side er ikke tilstrekkelig, beboere og brukere av fasilitetene må også selv ta ansvar for at området holdes pent og i orden, og at bygg og apparater ikke ødelegges. Vi har ikke tatt opp temaer som vedlikehold og beboernes holdninger i våre intervju, men både i formelle intervju og i intervju på bydelsdagen har flere uoppfordret kommet med bemerkninger om dette. De handlet om at det kommunale vedlikeholdet, nærmere bestemt gatelykter og søppeltømming kan bli bedre. Det har også blitt nevnt at det er et problem at en del beboere ikke bryr seg om å følge fellesskapets regler om dugnader, trappevask, ikke kaste søppel m.m.

Som vi har nevnt flere steder, er de fysiske tiltakene på mange måter en nødvendig forutsetning for aktiviteter som kan skape trivsel og god helse. De fysiske tiltakene må fylles med innhold, og det gjelder særlig bygg og uteområder som legger til rette for mer organisert aktivitet. Her vil vi trekke frem samspillet mellom de fysiske tiltakene og tiltakene som presenteres og vurderes i neste kapittel – fritidstilbudene som er etablert eller videreutviklet som en del av Fjell 2020. Det er naturlig å trekke frem at Åpen hall er et svært populært tilbud, spesielt for gutter i bydelen, og tilbudet er trolig blitt bedre og mer attraktivt i en ny flerbrukshall enn det ville blitt i et eldre anlegg.

Det er også naturlig å peke på opprettelsen av Bydelstjenesten og koordinatorfunksjonen som en måte å sikre mer og bedre bruk av fasilitetene som skal etableres i ny skole og Aktivitetshus/flerbrukshall ved Fjell skole. Ved å etablere disse tiltakene før det nye aktivitetshuset/flerbrukshallen står ferdig, danner man et godt grunnlag for å videreføre den nye organisasjonsstrukturen i aktivitetshuset/flerbrukshallen ved Fjell skole når det står ferdig. Gjennom intervju har vi også fått vite at ansatte i tjenestene i nåværende bydelshus får gi innspill til utforming av det nye Aktivitetshuset/flerbrukshallen. En forutsetning for at den koordinerte

tjenesteorganiseringen skal fungere utover prosjektperioden til Fjell 2020, er at den blir sikret finansiering. Det bør også trekkes fram at omorganiseringen har ført til at biblioteket i større grad enn tidligere fungerer som en viktig møteplass for beboerne på Fjell, ikke minst blant barn og unge. Vi tror at disse organisatoriske grepene øker bærekraften og synergieffekten av fasilitetene som snart skal bygges.

Kapittel 7 - Tjenesteutvikling: Satsing på fritidsaktiviteter

Fjell 2020 bidrar inn i en rekke tiltak som handler om å utvide og forbedre aktivitetstilbudet på Fjell. Satsingen på disse tiltakene passer først og fremst inn under strategien for gode offentlige tjenester som gir trivsel og fremmer helsen. Strategien har følgende mål:

- Øke befolkningens tilhørighet til nærmiljøet gjennom økt deltakelse i sosiale fellesskap
- Økt livskvalitet og mestring gjennom deltakelse i idretts- og friluftslivs- og kulturaktiviteter
- Stimulere til økt engasjement på Fjell fra frivillige organisasjoner for økt aktivitet og mestring
- Økt fysisk aktivitet og riktig kosthold for å forebygge livsstilssykdommer

Tiltakene som omtales i dette kapitlet er:

- Koordinatorfunksjonen på Fjell, som skal koordinere alle kultur- og fritidstilbudene på Fjell.
- Neon aktivitetshus: en ungdomsklubb for barn og unge mellom 9 og 18 år.
- Blåkkfestivalen: en musikkfestival som arrangeres årlig på Fjell.
- Ung leder: Lederkurs for unge i alderen 15-25 år.
- Bli med-prosjektet: Tidsavgrenset prosjekt for å kartlegge hvilke aktiviteter Fjellbeboerne er interessert i, og informere om aktivitetstilbudet på Fjell
- Samarbeidsavtalen med Drammen Idrettsråd: om drift av Åpen hall og å målrette arbeid med *Inkludering i idrett* med idrettsklubber på Fjell
- Åpen hall: Gratis aktivitetstilbud i Galterudhallen med instruktører to dager i uken

I tråd med det som har vært definert som målgruppen for Fjell 2020 er de fleste tiltakene rettet mot barn og ungdom. Det gjelder både Neon aktivitetshus, Åpen hall, Ung-leder, Blåkkfestivalen og samarbeidsavtalen med Drammen Idrettsråd. Bli med-prosjektet har en bredere målgruppe, og skal søke å nå alle beboerne på Fjell. Det kommer tydelig fram av katalogen som viser et bredt spekter av tilbud for alle aldre.

De syv tiltakene som evalueres i dette kapitlet har ulike funksjon og må derfor vurderes på ulike måter. Vi oppfatter at å etablere en koordinatorfunksjon på Fjell og å inngå et særskilt samarbeid med Drammen Idrettsråd om idrettsaktiviteter på Fjell, har vært strategiske grep for å skape helhet og sammenheng i aktivitetstilbudet på Fjell, mens de øvrige tiltakene snarere er konkrete aktiviteter rettet direkte mot befolkningen på Fjell. I oppbygningen av kapitlet har vi derfor først valgt å presentere koordinatorfunksjonen og avtalen med Drammen Idrettsråd, og deretter aktivitetstilbudene som Fjell 2020 har valgt for å nå målene om tjenester som gir trivsel og fremmer helsen.

Behovene

Som del av forprosjektet til Fjell 2020 ble det utarbeidet en rapport om aktivitets- og fritidstilbudet på Fjell i 2010.¹⁶ Rapporten beskriver eksisterende tilbud, og hvilke behov det er for aktivitetstilbud på Fjell. Beskrivelsen bygger blant annet på resultater fra en spørreundersøkelse til elevene på Fjell og Galterud skoler. I spørreundersøkelsen oppga alle elevene at de ønsket seg mer fritidsaktiviteter på Fjell. Samtidig oppga hele 38 prosent av elevene at de ikke hadde mulighet til å delta på aktiviteter som koster penger. Dette indikerte et behov for gratis aktivitetstilbud for barn og ungdom på Fjell.

¹⁶ *Hvordan skape et bedre idretts- og aktivitetstilbud til barn og unge på Fjell? - en kartlegging/spørreundersøkelse, 2010.*

Forfatterne påpeker at det med tanke på levekårsutfordringene og hjemmesituasjonen til mange av barna er viktig at de i alle sammenhenger møter trygge voksne som har gode kunnskaper om hva barn trenger, og at barna møtes på lik måte på tvers av arenaene de ferdes på (f.eks. skole, bibliotek, idrettsarena). De peker også på at tilbudet til barn er av varierende kvalitet, med instruktører som både har lite kunnskap om barn og hvordan man håndterer barn, og lite kunnskap om tilbudet de skal tilby. Av tiltak for å øke kvaliteten på tilbudene til barn og unge på Fjell, foreslår forfatterne å opprette en koordinatorstilling som kan ta ansvar for å starte og kvalitetssikre aktivitetstilbud. De peker også på at det er viktig at tilbudet finnes på Fjell, fordi det etter deres erfaringer vil være vanskelig for mange av barna å delta på tilbud andre steder. Det gjelder særlig en del jenter som ikke får lov til å delta på aktiviteter langt hjemmefra.

Forprosjektrapporten for Fjell 2020 konkluderte med at det var behov for et bedre aktivitetstilbud for både barn og voksne på Fjell, og for kvalitetssikring og bedre koordinering av eksisterende tilbud og samarbeid med skolen. I 2013 søkte kommunen om midler til prosjektet Brobygging og Ressursmobilisering hos Barn og Unge (BROBU) gjennom tilskuddsordningen for støtte til barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn (storbymidler) som forvaltes av Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). Gjennom BROBU-prosjektet skulle kommunen tilby gratis lavterskeltilbud som bidrar til deltakelse og medvirkning fra flest mulig barn og unge på Fjell som ellers i liten grad benytter seg av eksisterende tilbud. Støtten fra Bufdir forutsatte også egenfinansiering til prosjektet fra kommunen.

Strategier for arbeidet

Strategien for Fjell 2020 sin satsing på aktivitetstilbudet på Fjell har utviklet seg over tid fra en relativt åpen tilnærming til en tydelig og spisset strategi. Det kommer til uttrykk både i søknaden til Bufdir om støtte til BROBU¹⁷-prosjektet og i prosjektplanen for Fjell 2020, begge fra 2014. Da prosjektleder ble ansatt høsten 2012, startet hun med å invitere til oppstartsseminar for å få et helhetsbilde av tilbudet på Fjell, og hva som manglet. I den forbindelse ble fritids- og aktivitetstilbudet på Fjell kartlagt. Konklusjonen var at det fantes svært mange tilbud på Fjell, men at det var behov for å kvalitetssikre aktivitetene. I kartleggingen så de på hvilke tilbud som fungerer bra, men som kan videreutvikles, og hva som mangler av tilbud. Av førstnevnte er for eksempel Neon aktivitetshus, mens Åpen hall, Ung leder og Blåkkfestivalen er opprettet fordi man opplevde at det manglet tilbud som fyller den funksjonen disse representerer. Bærekraft har vært viktig for prosjektleder, det har derfor vært lagt vekt på å videreutvikle eksisterende tilbud og ikke nødvendigvis starte nye som ikke ville kunne driftes videre uten prosjektmidler.

Det ble opprettet arbeidsgrupper som skulle jobbe med å utvikle tilbudene, blant annet Arbeidsgruppe Idrett og Arbeidsgruppe Kultur. Det ble bestemt at Arbeidsgruppe Idrett skulle konsentrere seg om kvalitet på idrettsaktivitetene, og jobbe for et robust idrettslag med mer foreldreinvolvering. Arbeidsgruppe Kultur skulle jobbe mot å øke kvaliteten i tilbudet, og gi barn og unge mestringfølelse, utfordringer, trygghet og arenaer for å kommunisere på norsk utenfor klasserommet.

I BROBU-søknaden legger Drammen kommune vekt på at de ønsker å utvikle et gratis lavterskeltilbud, særlig rettet mot dem som ellers deltar lite i organisert aktivitet. Tilbudene skal gi barn og unge nye mestringarenaer, og bidra til ressursmobilisering ved at barn og unge skal være med på å drive dem.

¹⁷ Brobygging og Ressursmobilisering hos Barn og Unge.

Prosjektplanen for Fjell 2020 skisserer en overordnet strategi for arbeidet med aktivitetstilbud, der aktivitetene nå i større grad skal knyttes sammen rundt skolen som arena («7-23-skolen»), og der tiden før og etter skoletid skal fylles med kvalitetssikrede aktiviteter for å få flere engasjert i aktiviteter som kan fremme språkferdigheter, mestringsevne og god helse. Kjernen i strategien ligger i å kvalitetssikre, videreutvikle og starte opp nye tilbud som kan oppfylle strategien, sørge for sammenheng i eksisterende aktiviteter, og sikre samarbeid mellom fritidsaktivitetene seg i mellom, og med skolene.

Tiltakene med å kvalitetssikre og videreutvikle et aktivitetstilbud på Fjell er forankret i Virksomhet Kultur, under avdeling Fritid og Interkultur. F.o.m. 2014 t.o.m. inneværende år har det blitt inngått avtaler mellom Fjell 2020 ved kommunaldirektør og Virksomhet Kultur ved virksomhetsleder som skal klargjøre rammebetingelsene for bruken av Fjell 2020-midler.

Koordinatorfunksjonen

Koordinatorfunksjonen er det sentrale grepet for å iverksette strategien skissert i prosjektplanen. Denne funksjonen blir presentert i prosjektplanen som mekanismen som skal kvalitetssikre, videreutvikle og sørge for sammenheng i eksisterende aktiviteter, og å sikre samarbeid mellom de ulike fritidsaktivitetene, og med skolene. Funksjonen skal bidra til en helhetlig tilnærming til arbeid med barn og unge med fokus på tverrfaglig samarbeid i bydelen.

I praksis blir koordinatorfunksjonen ivaretatt av seksjonsleder for Fritid og interkultur under Virksomhet Kultur. Stillingen er opprettet og finansiert av statlige midler i Fjell 2020 etter vedtak i behandlingen av Økonomiplanen for 2014-2017. Formålet var å utrede og teste hvordan en «fritidskoordinator kan fungere som bindeledd mellom skolen og det frivillige til det beste for barn og unge på Fjell.» (Vedtak 25).

Koordinator ble ansatt i 2014 og har en omfattende portefølje av arbeidsoppgaver. Koordinatoren skal bidra til å samordne kultur- og fritidsaktiviteter på Fjell; arrangere Blåkkfestivalen; være hovedansvarlig for gjennomføring av BROBU-prosjektet; skape nettverk og samarbeid mellom alle fritidsaktørene på Fjell og være bindeledd mot andre aktører i bydelen, spesielt skole; koordinere Virksomhet Kultur sine tjenester på Fjell og være seksjonsleder for Neon aktivitetshus og Danvik-Fjell frivilligsentral og kontaktperson for Bydelstjenesten.

En sentral oppgave er å få til et tett samarbeid med skolene. Koordinatoren deltar i møter på skolen, i foreldremøter og i klassene for å informere og rekruttere barn og unge til aktivitetene på Fjell. I tillegg jobber koordinatoren med å få til samarbeid om enkeltelever, både for at elever som trenger alternative mestningsarenaer kan rekrutteres til Neon og andre aktivitetstilbud, og for at elever som er involvert i konflikter eller bråk på Neon blir fulgt opp på skolen. Slik skal arbeidet mot barn og ungdom som gjøres på skolene og utenfor skoletid, knyttes tettere sammen.

Koordinatoren har også hatt hovedansvar for å skape og koordinere Bydelstjenesten som ble åpnet i 2016. Det gjelder både planlegging og gjennomføring av samlokalisering av tjenestene, og koordinering av samarbeidet på tvers av bibliotek, nærmiljøkontor og frivilligsentralen. Resultatet er at tjenestene nå samarbeider om å holde åpent, og at biblioteket har utvidede åpningstider. Bydelstjenesten omtales i kapittel 6.

Bydelstjenesten og Neon aktivitetshus skal flytte over i Fjell Arena i 2019, og koordinator har ansvar for å samarbeide med arkitekt og avdeling Plan om hvordan bygget best mulig kan tilrettelegges for disse to funksjonene.

Samarbeid med andre fritidsarrangører på Fjell er også en sentral oppgave. Vi oppfatter at samarbeidet særlig har vært med Fjell kirke og Drammen Idrettsråd. Samarbeidet med Drammen Idrettsråd har vært om Åpen hall, og fra høsten av skal koordinatoren overta ansvar for driften.

Samarbeidsavtalen med Drammen Idrettsråd

Et annet sentralt strategisk grep har vært å inngå en egen samarbeidsavtale med Drammen Idrettsråd. Drammen kommune og Drammen Idrettsråd har i en årrekke hatt en partnerskapsavtale for å samarbeide om å inkludere flere barn og unge i idrettslag i Drammen generelt, og det er etablert en rådgivende gruppe med medlemmer fra kommunen og idretten. Samarbeidet mellom Idrettsrådet og Fjell 2020 er en *tilleggsavtale* til partnerskapsavtalen, og har blitt fornyet årlig for hvert av årene 2014 til 2016.

I tillegg til behovet om å sikre trygge, gode, gratis fritidstilbud på Fjell, har en viktig bakgrunnsfaktor for samarbeidet vært behovet for å jobbe mer systematisk med idrettsklubbene på Fjell og i bydelen for øvrig. Det finnes flere idrettsklubber i bydelen Fjell/Austad, men noen av utfordringene er at de i liten grad har lyktes med å samarbeide der det kunne vært nyttig, og at andelen foreldre og andre voksenpersoner som har engasjert seg for å drive aktiviteter i idrettsklubbene generelt har vært lavt. Dessuten har særlig Fjell Sportsklubb trengt bistand for å rydde opp i økonomien.

Målet for samarbeidet mellom Fjell 2020 og Drammen Idrettsråd har derfor vært en særlig målrettet inkluderingsinnsats for barn og unge i aldersgruppen 6 til 19 år på Fjell, og å bygge opp et robust og allsidig idrettstilbud på Fjell.

Samarbeidet med Drammen Idrettsråd i 2014-2016 har dreid seg om to tiltak: *Åpen hall* (se beskrivelse under) og konseptet *Inkludering i idrettslag på Fjell*. I tillegg har idrettsrådet hatt ansvar for å arrangere aktiviteter under bydelsdagene.

Inkludering i idrettslag er en tilskuddsordning fra Kulturdepartementet, forvaltet av Norges Idrettsforbund (NIF). Målet er å bidra til økt deltakelse av nye grupperinger i idrettslags ordinære aktivitetstilbud, ved å motvirke økonomiske og kulturelle barrierer som kan være til hinder for deltakelse i ordinær idrettsaktivitet. I tillegg til tilskuddet som Drammen idrettsråd bevilges fra NIF/Kulturdepartementet, som i 2016 var på kr 900.000,-, bevilger Drammen kommune penger for å styrke dette inkluderingsarbeidet. I perioden 2014-2016 har den årlige summen fra kommunen vært på 750.000 kroner, hvorav 300.000 kroner er fra Fjell 2020.¹⁸ En andel av midlene skal rettes mot tiltak på Fjell, gjennom prosjektet «*Inkludering i idrettslag på Fjell*». Rent praktisk innebærer det at idrettsrådet har styrket koordineringsarbeidet i Inkludering i idrettslag med et halvt årsverk, som går til arbeidet på Fjell. Formålet med «*Inkludering i idrettslag i Fjell*» har vært å følge opp, kvalitetssikre og utvikle idrettsaktivitetene på Fjell, og å bidra til å skape gode samarbeidsarenaer mellom aktørene på Fjell, så som skolene, bydelskontor, kultur, idrettslag og Drammen Idrettsråd. Arbeidet har bestått i å 1) koordinere og videreutvikle inkluderingsarbeidet, 2) legge til rette for foreldresamarbeid og holdningsarbeid i samarbeid med skoler og idrettslag, og 3) stimulere til økt egenaktivitet. Alle tiltakene i regi av Inkludering i idrettslag på Fjell skulle på sikt bidra til å bygge opp et robust og allsidig idrettstilbud på Fjell.

Mandatet for underveisevalueringen har vært å evaluere Åpen hall og samarbeidsavtalen med Drammen Idrettsråd. Ettersom vi ikke har intervjuet noen av idrettsklubbene eller medlemmer har vi imidlertid ikke grunnlag for å vurdere arbeidet med Inkludering i idrettslag utover at vi har oppfattet

¹⁸ For 2017 bevilget kommunen kroner 600.000,-, hvorav 150.000,- kroner er fra Fjell 2020.

at det har vært så krevende at det er en av årsakene til at Drammen Idrettsråd ikke ønsket å fornye avtalen med Fjell 2020 i 2017.

Tiltakene rettet mot befolkningen på Fjell

På de neste sidene vil vi presentere fem tiltak som rettes mot befolkningen på Fjell for å sikre et bedre aktivitetstilbud. En grunnleggende forutsetning for at aktivitetstilbudene skal bidra til å nå målene for Fjell 2020 er at målgruppen benytter seg av tilbudene. Derfor gjennomgår vi også foreliggende data om deltakelse i denne delen.

Alle de fem tiltakene er forankret i Virksomhet Kultur under seksjonsleder i Fritid og interkultur, og finansieres delvis av kommunens egne midler til Fjell 2020 over Virksomhet Kulturs driftsbudsjett, og delvis av statlige midler. De fleste tiltakene driftes også av Virksomhet Kultur. Unntaket er Åpen hall, som driftes av Drammen Idrettsråd i tett samarbeid med Virksomhet Kultur. Instruktørene i Åpen hall godtgjøres av Virksomhet Kultur.

Neon aktivitetshus

Neon aktivitetshus er et gratis tilbud for barn og unge mellom 9 og 18 år. Tilbudet er en møteplass hvor barn og unge kan komme etter skolen for å treffe venner, spise middag, gjøre lekser, spille spill, delta på kurs eller være med å planlegge arrangement og aktiviteter. Mandag er det jentekafé for jenter fra 7. trinn til 18 år, tirsdag og torsdag er det juniorklubb for barn fra 4. – 7.klasse, og onsdag er det ungdomskafe for ungdom fra 8. klasse t.o.m. 18 år.

Størsteparten av BROBU-midlene har gått til Neon. Neon har vært et tilbud på Fjell siden 1988, men med Fjell 2020 og BROBU har det blitt større satsing på dette tilbudet. I 2013 ble det gjort en større omlegging ved at lokalene har blitt pusset opp, åpningstid ble flyttet til rett etter skoletid og man startet med gratis matservering. I tillegg til å fylle klubben med gratis aktiviteter ble det mer oppmerksomhet om innholdet i tilbudet. Som et ledd i å utvikle innholdet ble det rekruttert kvalifiserte miljøarbeidere og det ble lagt vekt på at Neon skulle være et sted for læring, mestring og ressursmobilisering, med nye tiltak som er i tråd med det de unge ønsker å gjøre.

Neon tilbyr ulike aktiviteter som foto- og filmkurs, musikk- og studiokurs, dans, fysisk aktivitet som blant annet fotball, utelek og styrketrening, samt ferieaktiviteter i skoleferien. Aktivitetshuset har en musikkbinge med fullt utstyr som skolen kan benytte seg av og en lønnet person som kan veilede band og artister. Det tilbyr også gratis basketballkurs i samarbeid med en lærer på Galterud to ganger per uke, ett for jenter og ett for gutter. I tillegg har huset et ungdomscrew og et juniorcrew som avgjør aktivitetene på henholdsvis ungdomsklubben og juniorklubben.

Deltakelse

Tabell 6 viser at bruken av Neon aktivitetshus har økt betydelig med BROBU og Fjell 2020. Ifølge prosjektets egen rapportering, økte deltakelsen fra 2013 til 2014 med 83 prosent. Fra 2014 til 2015 var økningen ytterligere 24 prosent. I 2016 ble tilgangen redusert fra fem til fire dager, og hadde totalt 4714 besøk. Funn fra Ungdataundersøkelsen viser også at bruken av Neon er høy i nasjonal sammenheng. Hele 43 prosent av elevene på Galterud oppgir at de har vært på fritidsklubb/ungdomshus den siste måneden, mot kun 26 prosent i Drammen og 33 prosent nasjonalt.^{19 20}

¹⁹ Gjengitt i Eriksen og Frøyland, 2017.

²⁰ Det er mulig at noen av disse har vært på G60, aktivitetssklubben i Drammen sentrum. I vår egen spørreundersøkelse til 10.klasse på Galterud skole oppga imidlertid kun 5 prosent at de går på G60.

Tabell 6: Besøkstall for Neon aktivitetshus. Kilde: Virksomhet kultur. Basert på daglige registreringer.

	2013	2014	2015	2016
Besøk	2737*	5010	6236	4718**
Endring i prosent		+83%	+24%	-24%
Jenteandel			44%	48%

*Egen utregning.

**Aktivitetshuset reduserte åpningstider fra fem til fire dager per uke.

Et viktig spørsmål for å vurdere både relevans og måloppnåelse for Neon er *om tilbudet der treffer målgruppen*. Basert på økende besøkstall og fullt hus de fleste dagene i uken, kan det se ut til at dette er tilfellet. Jentekafeen på mandag er svært populær og Neon har en høy andel jenter blant brukerne, 48 prosent i 2016. Med tanke på at det har vært en viktig målsetning for BROBU-prosjektet å få jenter med på fritidsaktiviteter i større grad er dette et viktig resultat. Også juniorklubben på tirsdager og torsdager er godt besøkt.

Det er imidlertid relativt lav oppslutning om ungdomsklubben på onsdager, når det er ungdomskafe for ungdom fra 8. klasse t.o.m. 18 år. Det er vanskelig å konkludere om en årsak til den lave oppslutningen. Forskningslitteraturen identifiserer økonomi og informasjon som to av de viktigste individuelle barrierene for deltakelse. Neon har imidlertid vært rundt i alle klasserom på Galterud for å informere om gratistilbudet, derfor fremstår det som disse barrierene er overvunnet. I spørreundersøkelsen til 10.klasse på Galterud var det en stor andel av dem som sa at de ikke gikk på Neon som oppga at de holdt på med andre aktiviteter (21 %) eller at de bodde for langt unna (20 %) og dermed ikke er i hovedmålgruppen for tiltaket. Den tredje årsaken var imidlertid at de ikke likte/var interessert i aktivitetene (18 prosent). En konklusjon fra rapporten *Kulturbruk og kulturarbeid blant barn og unge i Drammen* kan muligens kaste noe lys over dette. Ifølge rapporten er en konsekvens av å bygge ned terskler og stille få krav til brukerne av et tilbud at det kan være utfordrende å skape et substansielt kulturinnhold i tilbudet, noe de opplevde på Neon. Å skape kontinuitet og ferdighetsprogresjon er også utfordrende i en slik kontekst. Dette kan muligens bidra til å forklare hvorfor en del ikke opplever tilbudet som interessant. Samtidig er det mulig 10.klassinger i større grad er trukket mot andre tilbud på Fjell.

Åpen hall

Åpen hall er et gratis aktivitetstilbud i Galterudhallen hver onsdag etter skoletid for barn på 4.-7.trinn, og hver fredag kveld for ungdom på 8.trinn og oppover. I de fleste av skoleferiene er det ferieåpen hall to dager i uken á fire timer. Det er alltid minimum to voksne instruktører til stede på Åpen hall. Instruktørene har ansvar for å ønske barna og ungdommene velkommen, aktivisere dem, og sørge for at det er et trygt og godt sted å være. De som deltar, registrerer seg med navn i en «velkomstbok». Det gir informasjon om hvor mange som bruker tiltaket, og det gir en mulighet til å følge opp med skolen eller andre fritidstilbud dersom noen slutter å komme.

Det er gjort flere grep for å kvalitetssikre tilbudet i Åpen hall. Det skal forevises politiattest for alle som jobber med barn og unge der²¹, og det er laget skriftlig arbeidsinstruks for hovedinstruktør samt skriftlige rutiner for hvordan tiltaket skal drives og hvordan instruktørene skal forebygge og forholde seg til uønsket atferd som rusbruk, trusler, vold og skadeverk på utstyr og bygg. Idrettsrådet har fundert rutinene på mestringsperspektiv, løsningsfokusert tenkning og alternativ til vold. Ifølge informanter følges også instruktørene tett opp av ansvarlig for Åpen hall hos Drammen Idrettsråd.

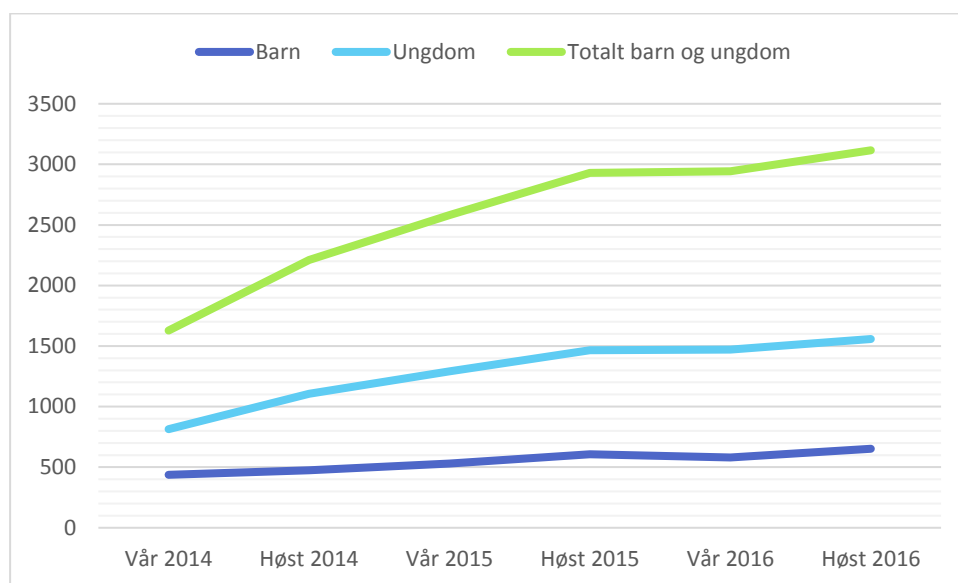
²¹ Dette er også et generelt krav fra Norges idrettsforbund og Kulturdepartementet.

Åpen hall har samarbeidet med forebyggende etat i Politiet og i Uteteamet, og begge instanser har besøkt tiltaket på fredager.

Selv om tilleggsavtalen om samarbeid med Fjell 2020 ikke ble fornyet fra og med 2017, drifter Idrettsrådet Åpen hall frem til sommeren 2017. Etter dette vil Virksomhet Kultur ta over driftsansvaret.

Deltakelse

Figur 5 tyder på at Åpen hall er et populært tiltak, og at mange i målgruppen, særlig blant ungdommer på 8.trinn og oppover, benytter seg av tilbudet.

Figur 5: Antall besøk på Åpen hall, 2014-2016. Kilde: Drammen Idrettsråds rapport om inkludering i idrettslag (2016).

Figur 5 viser at det helt siden starten har vært flere ungdommer enn barn som benytter seg av Åpen hall. Selv om det har vært en stadig økning i antall brukere, har økningen vært betydelig større blant ungdommene enn blant barna i perioden 2014 til 2016. Mens antallet barn har økt fra 437 våren 2014 til 652 høsten 2016, en økning på 49 prosent, har antallet ungdommer økt med 91 prosent i samme periode, fra 814 våren 2014 til 1558 høsten 2016. Totalt benyttet 3030 barn og ungdommer seg av tilbudet høsten 2016. Ferieåpen hall ble brukt av ca. 140 ungdom i 2015 og 2016.

Ifølge Drammen Idrettsråd er omtrent 90 prosent av brukerne gutter, og kjønnsfordelingen er særlig skjev i de yngre aldersgruppene.²² Idrettsrådet har forsøkt å trekke flere jenter ved å invitere idrettsklubber som gjennom integreringstiltaket Inkludering i IL særlig har forsøkt å nå jenter med minoritetsbakgrunn. I 2016 har Sirens Cheerdans hatt et fast tilbud i Galterudhallen i forbindelse med Åpen hall på fredager, mens Drammen BUL (håndballklubb) har tilrettelagt «minikurs» i håndball for minoritetsjenter på onsdager. Tilbudene har tiltrukket seg jenter, men det er for tidlig å si om disse tiltakene fører til at flere jenter faktisk deltar på Åpen hall eller rekrutteres inn til ordinære treninger utover Åpen hall.

²² Drammen Idrettsråds rapport om inkludering i idrettslag 2015, side 8.

Suksessfaktorer som blir nevnt er at Åpen hall skjer på samme tid, på samme sted, og at det i stor grad er de samme instruktørene, både kvinner og menn, som barna og ungdommene etter hvert blir kjent med og får en relasjon til.

Blåkkfestivalen

Blåkkfestivalen er en musikkfestival som arrangeres årlig på Fjell. Festivalen ble arrangert første gang i 2013 i samarbeid mellom Virksomhet Kultur og Fjell 2020. Festivalen arrangeres av ungdom for ungdom, og ble i 2017 avholdt for femte gang. Formålet med festivalen er *ressursmobilisering og omdømme- og identitetsbygging*. Festivalen skal bidra til ressursmobilisering ved at frivillig ungdom fra Fjell og resten av Drammen utgjør ungdomsstyret og jobber med alt fra artistvalg, markedsføring og sikkerhet, til festivaldesign, frivilligkoordinering og gjennomføring. Det er et mål at 50 prosent av artistene på scenen skal være fra Drammen og omegn, og det arrangeres gratis workshops med de største artistene før festivalen. Slik skal festivalen være med å bygge Fjell sitt omdømme og gjøre ungdommene stolte av bydelen sin, og bidra til identitetsbygging gjennom eierskap til kulturlivet på Fjell. Festivalens profil er hip hop og kunst- og kulturuttrykk som oppstår i møte mellom ulike kulturer og ungdomsmiljøer. Den er gratis, rusfri og uten aldersgrense.

Deltakelse

Også Blåkkfestivalen har hatt økende deltakelse, og økningen var særlig stor fra 2015 til 2016.

Tabell 7: Besøkende til Blåkkfestivalen. Kilde: Virksomhet Kultur. Estimater basert på telling på et gitt tidspunkt under festivalen samt overslag over antall som går ut og inn.

	2013	2014	2015	2016	2017
Besøkende	450	550	500	800	900

Note: Besøkstallene er estimater.

Ung leder

Ung leder er et gratis lederkurs for unge i alderen 15-25 år som gir opplæring i en rekke elementer innenfor lederskap, blant annet markedsføring, prosjektledelse, økonomi, søknadsskriving, teamarbeid og praktisk gjennomføring av et arrangement. Deltakerne i Ung Leder er sentrale i arbeidet med å arrangere ungdomsfestivalene Elvevill og Blåkkfestivalen, der de spiller en viktig rolle både når det kommer til booking, markedsføring, sikkerhet og konseptutvikling.

Kurset har flere målsetninger. I tillegg til å bygge opp de unges lederkompetanse, skal kurset bidra til å øke organisasjonslivets bevissthet om den ressursen ungdom er. Kurset skal også gi ungdommene et forum der de kan møtes og samarbeide på tvers av bakgrunn og interesser. Videre er det et mål å motivere ungdom til å bli mer engasjert og bidra aktivt i sin bydel/by, og påvirke omgivelsene som synlige og positive rollemodeller.

Ung leder er ikke et rent Fjell-2020-prosjekt. Det har blitt rekruttert ungdom fra hele Drammen, selv om man har vektlagt å rekruttere ungdom fra Fjell. Tiltaket var en del av BROBU-prosjektet i 2013, men ble videreført med bare kommunale midler etter dette. Tiltaket startet som et samarbeid mellom Drammen kommune, Drammen Idrettsråd og DNT Drammen og Omegn, men de to sistnevnte har trukket seg ut da de tilbyr egne kurs. Tiltaket driftes i dag av Kultur, idrett og friluftsliv i Drammen kommune. Kurset rekrutterer blant annet fra Fjell.

Deltakelse

Kurset gjennomføres én gang i året, og siden oppstart har det vært mellom 17 og 30 deltakere på kurset. Kurset har så langt gitt 91 unge fra Drammen lederskapsopplæring. Målet er at det alltid skal være ungdom fra Fjell på kurset, men vi ser at det ikke var tilfelle i 2016. Vi mangler informasjon om det var deltakere fra Fjell på kurset det første året.

Tabell 8: Deltakere på Ung leder kurs, totalt og fra Fjell. Kilde: Virksomhet Kultur.

	2013-14	2014-15	2016*	2017*
Antall deltakere	24	20	17	30
Deltakere fra Fjell	?	5	0	5

*De to første årene gikk kurset gjennom hele skoleåret, mens det ble komprimert til ett semester i de to påfølgende skoleårene.

«Bli med»-prosjektet

Bli med-prosjektet er et piloteringsprosjekt med mål om å nå ut til befolkningen om hvilke tilbud som finnes på Fjell og å samle informasjon om hva befolkningen på Fjell savner av tilbud. Delprosjektet har utarbeidet en aktivitetsoversikt/katalog over relevante tilbud på Fjell, som inneholder beskrivelser av tilbudene på norsk, arabisk, somalisk, dari, tyrkisk og urdu. Danvik-Fjell frivilligsentral har ansvar for prosjektet, og har som mandat å besøke alle husstander på Fjell. Det er satt sammen lag av to og to. Halvparten er frivillige og halvparten er ansatte i Drammen kommune. De som går runden er uniformert med refleksvester merket «Bli med» og med skilt rundt halsen som identifiserer hvem de er. I møte med beboerne skal de kartlegge fritidsbehov og interesser og presentere oversikten over tilgjengelige aktiviteter.

Besøk/deltakelse

Gjennom Bli med-prosjektet har en stor andel av beboerne i de store borettslagene på Fjell blitt kontaktet. Status for prosjektet i april 2017 var at tre av de fire største borettslagene har blitt besøkt. Prosjektet har gjort et omfattende arbeid med å besøke, informere og kartlegge. De tre borettslagene som er besøkt er Fjellhagen med 550 leiligheter (1400 beboere fordelt på 18 blokker), Fjellheim med 303 leiligheter, og Fjellvang med 528 leiligheter (1400 beboere fordelt på 6 blokker). Fjelldalen borettslag gjenstår. I tillegg har frivilligsentralen formidlet kataloger til barnehager og skoler til utdeling på blant annet foreldremøter. Frivilligsentralen besøker Jobbjakt og Ut i jobb-tiltaket for å dele ut katalogen til deltagerne der. Fjell 2020 hadde stand på Fjell bydelsdag der formålet var å dele ut katalogen, samt snakke med dem som besøkte standen.

Prosjektet er fremdeles i gjennomføringsfasen og vi har derfor ikke grunnlag for å si om det har ført til at beboerne i større grad benytter seg av tilbudene på Fjell. Prosjektet har imidlertid bidratt til å legge til rette for større deltakelse ved å informere beboerne om tilbudet på en godt tilrettelagt måte, bl.a. med informasjon på de største språkene. I neste omgang er målet at beboerne i større grad vil delta på ulike aktiviteter i nærmiljøet. Det skal utarbeides en rapport basert på kartleggingen i løpet av juni 2017.

Er tiltakene relevante?

Er satsingen på tiltakene relevant for å nå målsetningene i Fjell 2020?

Hvordan er sammenhengen mellom tiltakene som Fjell 2020 har valgt å satse på og strategiene og målsetningene for prosjektet? Vår vurdering er at satsingen på å utvide og kvalitetssikre aktivitetstilbudet fremstår som særlig relevant for å nå målsetningene under strategien gode offentlige tjenester som gir trivsel og fremmer helsen:

- Øke befolkningens tilhørighet til nærmiljøet gjennom økt deltakelse i sosiale fellesskap
- Økt livskvalitet og mestring gjennom deltakelse i idretts- og friluftslivs- og kulturaktiviteter
- Stimulere til økt engasjement på Fjell fra frivillige organisasjoner for økt aktivitet og mestring
- Økt fysisk aktivitet og riktig kosthold for å forebygge livsstilssykdommer

Vi vurderer at alle tiltakene er relevante for å nå målsetningene for denne strategien.

Koordinatorfunksjonen anser vi som særlig relevant for målsetningen om å stimulere til økt

engasjement på Fjell fra frivillige organisasjoner for økt aktivitet og mestring. Både Neon, Åpen hall, Blåkkfestivalen, Bli med-prosjektet og Ung leder er relevante for å målsetningene om å øke befolkningens tilhørighet til nærmiljøet gjennom økt deltakelse i sosiale fellesskap og økt livskvalitet og mestring gjennom deltakelse i idretts og friluftslivs- og kulturaktiviteter. Tiltakene Åpen hall og Inkludering i idrettslag på Fjell synes i aller høyeste grad å være relevant for en rekke av delmålene under tjenesteutvikling, ettersom de bidrar til å øke befolkningens tilhørighet til nærmiljøet, øker livskvalitet og mestring, stimulerer til økt engasjement fra frivillige organisasjoner, og bidrar til økt fysisk aktivitet. Det er også flere av tilbudene på Neon som er relevante for målsetningen om økt fysisk aktivitet, for eksempel dansekurs, fotball og styrketrening. På Neon får barn og unge et gratis varmt måltid, som også er relevant for målsetningen om riktig kosthold.

Samtidig er satsingen på aktivitetstilbudet også relevant for flere av de andre strategiene i Fjell 2020. For det første er satsingen på å utvide og kvalitetssikre aktivitetstilbudet del av strategien for gode offentlige tjenester som gir kvalifisering, utdanning og arbeid. I prosjektplanen gjøres det rede for satsingen på 7-23 skolen, som er en omfattende satsing for å fylle tiden før, under og etter skoletid med kvalitetssikrede aktiviteter. Gjennom tett samarbeid med skolene skal fritidsaktivitetene blant annet gi alternative mestringsarenaer for elevene, som kan bidra til at elever gjør det bedre på skolen. Vi vurderer koordinatorfunksjonen som helt sentral for å sørge for godt samarbeid med skolene og sikre et aktivitetstilbud av høy kvalitet.

Organiseringen og innholdet i flere av aktivitetene er også relevant som en del av *ressursmobiliseringsstrategien*. Medvirkning, ressursmobilisering og lederutvikling går som en rød tråd gjennom en rekke av aktivitetene i prosjektet. Blåkkfestivalen arrangeres av ungdom, som er ansvarlig for alt fra å søke om midler til å booke artister. På Neon har junior- og ungdomscrewene en viktig rolle i å avgjøre hvilke aktiviteter som skal foregå på huset mens Ung leder er et prosjekt for å dyrke frem lokale ledere.

Vi oppfatter at koordinatorfunksjonen er svært relevant for å sørge for god medvirkning og ressursmobilisering på disse arenaene. Medvirkning og ressursmobilisering blir i litteraturen identifisert som svært viktige elementer i å lykkes med områdesatsinger, men dette er komplekse, og ofte tunge prosesser hvor det er behov for mye tilrettelegging. Koordinatorfunksjonen har en viktig rolle i å sørge for å løse barn og unge som er involvert i disse prosessene til gode resultater.

Innsatsen for å styrke aktivitetstilbudet er også del av strategien for *områdeutvikling som gir godt bomiljø, gode møteplasser, aktivitetstilbud og et variert boligtilbud*; aktivitetene skal fylle de fysiske fasilitetene som blir bygget på Fjell med innhold, og bidra til økt bruk av møteplassene. Koordinatorfunksjonen er også viktig for denne strategien, særlig for å nå målsetningen om å forsterke bydelssenterfunksjonen på Fjell.

Er tiltakene relevante for målgruppens behov?

Et viktig spørsmål for vurdering av relevans er om tiltakene er relevante for å nå behovene til målgruppene. Vår vurdering er at Fjell 2020 har valgt å satse på tiltak som i høy grad reflekterer behovene på Fjell.

For det første oppfatter vi satsingen *på lavterskertilbud for barn og unge i Fjell 2020 som svært relevant for målgruppen*. Flere undersøkelser har vist at unge som skårer lavt på sosioøkonomiske variabler og har minoritetsbakgrunn er underrepresenterte i organiserte fritidsaktiviteter.²³ Å stå

²³ Se for eksempel Andersen og Bakken (2015).

utenfor slike aktiviteter kan ha negativ påvirkning på læring, og på dannelse av nettverk og vennskap.

24

De siste årene har det blitt gjennomført en rekke undersøkelser for å avdekke barrierer for deltakelse i fritidsaktiviteter.²⁵ På individplan trekkes særlig økonomi frem som en viktig barriere. Kartleggingen som ble gjennomført i forprosjektet viser at dette i høy grad er tilfelle for barn og unge på Fjell: Hele 38 prosent av barna og ungdommene som ble spurt, oppga at de ikke ville kunne delta på aktiviteter om de kostet penger.

I lys av dette fremstår satsingen på Neon og Åpen hall særlig viktig. Også Blåkkfestivalen er et gratisarrangement som er åpent for alle. At det finnes et lavterskeltilbud for fysisk aktivitet (Åpen hall) fremstår også som viktig fra et utjevnenende folkehelseperspektiv, ettersom barn og ungdom fra familier som skårer lavt på sosioøkonomiske variabler særlig er overrepresentert i organisert idrett (Ødegård og Fladmoe, 2017). Samtidig kan terskelen for å drive idrett sammen med andre være høy for noen, og for disse vil Neon kunne utgjøre et mer reelt lavterskeltilbud.

I kartleggingen i forbindelse med forprosjektet ble det også påpekt at det er *viktig å legge til rette for at jenter deltar på aktiviteter*. Data fra Ungdataundersøkelsen viser at jenter fra Galterud skole i mye mindre grad deltar på fritidsaktiviteter enn jenter nasjonalt (44 prosent mot 64 prosent).²⁶ Derfor fremstår det som særlig viktig å legge til rette for at jenter deltar på aktiviteter. Jentekafeen på Neon er et godt eksempel på en slik type aktivitet. Kafeen er godt besøkt, noe som tyder på at dette tilbudet treffer godt. Andre funn indikerer at Fjell 2020 burde gjøre enda mer for å legge til rette for at jenter deltar på aktiviteter. På Åpen hall er for eksempel 90 prosent av deltakerne gutter. Det har blitt gjort flere forsøk på å få flere jenter til å delta på tiltakene, blant annet gjennom å tilby jentebasket, med varierende suksess. Det er viktig å fortsette å legge til rette for aktiviteter som trekker jenter.

Basert på behovene som kom til uttrykk i arbeidet med forprosjektet fremstår også *satsingen på koordinatorfunksjonen som høyst relevant*. Både kartleggingen i forprosjektet og en studie gjennomført av Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor, som blant annet omhandlet Fjell 2020 satsingen, pekte på behov for bedre koordinering og samarbeid mellom eksisterende tilbud, organisasjoner og skolen.

Behovet for en koordinatorstilling kom altså fra flere hold.

Porteføljen av aktivitetstiltak som støttes av Fjell 2020 omfatter i liten grad tiltak rettet mot voksne. Selv om målgruppen for prosjektet har vært barn og ungdom, er det også viktig at voksne (deriblant barn og unges foresatte) deltar. Slik kan hjemmesituasjonen for barn og unge bli bedre, blant annet ved at foresatte i høyere grad mestrer norsk språk og blir mindre isolerte, noe som er bra for psykisk helse. Samtidig viser en gjennomgang av katalogen til Bli med-prosjektet at det finnes en rekke aktivitetstilbud for voksne på Fjell. I intervjuene vi gjennomførte med ansatte i Virksomhet Kultur kom det imidlertid frem at det er relativt lav deltakelse på mange av tilbudene. Med dette som bakteppe, fremstår derfor Bli med-prosjektet som svært relevant.

²⁴ Fauske, Vestby og Carlsson (2009).

²⁵ Se for eksempel Ødegård m.fl. (2012), Eriksen og Frøyland (2017).

²⁶ Gjengitt i Eriksen og Frøyland (2017).

Bidrar satsingen på fritidsaktiviteter til å nå delmålene for Fjell 2020?

Økt tilgang og deltakelse

En forutsetning for å nå delmålene for satsingen er at målgruppen benytter seg av tilbudene. Derfor er første steg i vurderingen av måloppnåelse å se på hvorvidt satsingen har ført til økt tilgang på aktiviteter, og økt bruk av disse aktivitetene. Basert på beskrivelsen over, kan vi konkludere med at satsingen har ført til økt tilgang til og økt bruk av aktivitetene det har vært satset på. Dermed er en grunnleggende forutsetning for måloppnåelse på delmålene til satsingen oppfylt.

Koordinatorfunksjonen – en mekanisme for økt deltakelse

Vi oppfatter koordinatorfunksjonen som en viktig *mekanisme* bak resultatoppnåelsen for flere av tiltakene over. Koordinatoren har arbeidet aktivt med å koordinere de ulike tilbudene, og drevet aktiv rekruttering gjennom besøk i klasserom og foreldremøter hvor hun har fortalt om tilbudene.

Koordinatoren har også spilt en avgjørende rolle i arbeidet med samlokaliseringen av Bydelstjenesten i bydelshuset. Omorganiseringen har ført til en betydelig økning i besøk til bydelshuset, og biblioteket har fått en substansiell økning i besøkstallene etter omleggingen.²⁷ De ansatte som er involvert i Bydelstjenesten og på biblioteket forteller at de nå arbeider på en helt ny måte. Mens tjenestene på huset tidligere var separate og hadde lite med hverandre å gjøre, jobbes det nå mer tverrfaglig med felles målsetninger og strategier for hvordan man kan legge til rette for bruk av disse lokalene.

Vurdering av måloppnåelse opp mot delmålene i Fjell 2020

Matrisen oppsummerer hvilke tiltak som er relevante for målsetningene under *strategien for gode offentlige tjenester som fremmer helse og trivsel* og hvilke resultater satsingen har gitt når det gjelder disse tiltakene, mens siste kolonne viser vår vurdering av i hvilken grad satsingen på aktivitetstilbud bidrar til å nå de fire delmålene for strategien. Mens det foreligger data som gir et godt grunnlag for å konkludere med at satsingen når målgruppen, er datagrunnlaget for å vurdere om delmålene faktisk nås eller ligger an til å nås, mer begrenset. Evalueringen gir i størst grad indikasjon på at tiltakene bidrar til målsetningen om å øke befolkningens tilhørighet til nærmiljøet.

Matrisen oppsummerer også vår vurdering av i hvilken grad tiltakene omtalt i dette kapitlet bidrar til måloppnåelse opp mot strategien for ressursmobilisering.

Tabell 9: Vurdering av måloppnåelse

Delmål	Tiltak	Resultater	Vurdering
Strategi: gode offentlige tjenester som fremmer helse og trivsel			
1. Øke befolkningens tilhørighet til nærmiljøet gjennom økt deltakelse i sosiale fellesskap	Neon	Neon: <ul style="list-style-type: none"> • Utvidede åpningstider • Økt bruk • Høyere jenteandel • Flere fysiske aktivitetstilbud 	I tillegg til økt tilgang og deltakelse forteller ungdom om økt stolthet av komme fra Fjell, bl.a. knyttet til at det er mye gøy å gjøre på Fjell, som Åpen hall og Neon.
	Åpen hall Bli med-prosjektet Blåkkfestivalen		
2. Øke livskvalitet og mestring gjennom deltakelse i idretts-,	Neon Åpen hall	Neon: <ul style="list-style-type: none"> • Utvidede åpningstider • Økt bruk • Høyere jenteandel • Flere fysiske aktivitetstilbud 	Utover økt tilgang og deltakelse til aktiviteter som gir muligheter for livskvalitet og mestring foreligger det lite

²⁷ Måloppnåelse for Bydelstjenesten vurderes i kapittel 5.

friluftslivs- og kulturaktiviteter	Bli med-prosjektet Blåkkfestivalen Ung leder	Blåkkfestivalen: • Økt deltakelse Bli med prosjektet: • Høy andel av beboerne informert og kartlagt	data å basere en vurdering om måloppnåelse på. <i>Sannsynligvis måloppnåelse.</i>
3. Stimulere til økt engasjement på Fjell fra frivillige organisasjoner for økt aktivitet og mestring	Koordinatorfunksjonen Samarbeidsavtalen med Drammen Idrettsråd Ung leder	Samarbeidsavtale med Drammen Idrettsråd: • Kvalitetssikret Åpen hall	Det har ikke vært rammer i evalueringen til kontakt med frivillige organisasjoner, men vi har inntrykk av at dette har vært utfordrende. <i>For mangelfullt datamateriale for å konkludere om måloppnåelse</i>
4. Økt fysisk aktivitet og riktig kosthold for å forebygge livsstilssykdommer.	Åpen hall Samarbeidsavtalen med Drammen Idrettsråd Neon aktivitetshus	Koordinatorfunksjonen • Ny bydelstjeneste • Økt besøk til biblioteket Ung leder • Økt tilgang på lederutviklingsmuligheter for unge	Med flere oppgraderte uteområder, aktivitetsflater, gratistilbud, tilbud på Neon og god oppslutning om Åpen hall er det gode forutsetninger for fysisk aktivitet på Fjell. Utover høy deltakelse på Åpen hall og Neon er det imidlertid vanskelig å fastslå om det er mer fysisk aktivitet enn tidligere, ettersom fotballbanen og idrettsklubbene lenge har vært mye brukte tilbud. Få tilbud er rettet mot bedre kosthold. <i>Sannsynligvis måloppnåelse på økt fysisk aktivitet.</i>
Ressursmobilisering			
1. Invitere borettslag, butikksentret og andre private grunneiere, frivillige organisasjoner, beboere m.v. til aktiv medvirkning og forpliktende samarbeid gjennom egne samarbeidsavtaler	Ung leder Neon aktivitetshus Blåkkfestivalen	Ung leder • Økt tilgang på lederutviklingsmulighet for unge Neon • Høy grad av medvirkning fra Junior- og Ungdomscrew Blåkkfestivalen • Ungdom arrangerer festivalen	Økte muligheter for medvirkning barn og unge gjennom en rekke tiltak. Ung leder har ført til mer medvirkning i ungdomsarbeidet i Drammen kommune. <i>Delvis måloppnåelse.</i>

Strategien for gode offentlige tjenester som fremmer helse og trivsel:

1. Øke befolkningens tilhørighet til nærmiljøet gjennom økt deltakelse i sosiale fellesskap: Intervjuene med ungdom tyder på at satsingen på et bedre og mer utvidet aktivitetstilbud for barn og unge har vært positivt for deres tilhørighet til Fjell. Både ungdom og voksne som jobber med ungdom på skole, Neon og i Bydelstjenesten fortalte at ungdom har blitt mer stolte av å bo på Fjell, og at det blant annet henger sammen med at de opplever at de har et godt aktivitetstilbud, særlig gjennom Neon og Åpen hall. Spørreundersøkelsen viste at 10.klassingene på Galterud opplever både Neon og Åpen hall som inkluderende arenaer.²⁸ Ungdommene vi snakket med fortalte at ungdommer i andre bydeler har lyst til å komme til Fjell for der er det mye å finne på. Fjell 2020 ser ut til å ha lyktes med å gjøre området mer attraktivt for barn og unge, og å styrke tilhørigheten til området blant denne gruppen, og satsingen på fritidstiltakene ser ut til å bidra til dette.

2. Øke livskvalitet og mestring gjennom deltakelse i idretts-, friluftslivs- og kulturaktiviteter: I dette målet ligger det at deltakelse i fritidsaktiviteter vil gi økt livskvalitet og mestring. Resultatene fra blant annet Neon og Åpen hall viser økt deltakelse. Vi har imidlertid ikke data som gir svar på om den økte deltakelsen også har gitt bedre livskvalitet og mestring blant deltakerne. Forskning på fritidsaktiviteter viser imidlertid at det å stå utenfor fritidsaktiviteter kan ha negativ effekt på både vennskap, nettverk og læring (Fauske, Vestby og Carlsson, 2009), som alle er relevante for livskvalitet og mestring. Det er derfor sannsynlig at økt deltakelse har positiv effekt opp mot disse målsetningene for dem som deltar.

3. Stimulere til økt engasjement på Fjell fra frivillige organisasjoner for økt aktivitet og mestring: Både koordinatorfunksjonen, samarbeidsavtalen med Drammen Idrettsråd og Ung leder er relevante tiltak for å nå dette målet. Datagrunnlaget for å vurdere måloppnåelse på dette delmålet er relativt begrenset. Basert på intervju får vi inntrykk av at resultatene av å prøve å involvere frivillig sektor har vært blandede. Fjell kirke er en av aktørene som har engasjert seg i å tilby aktiviteter, blant annet aerobic for kvinner og nabolagskafe. Ellers oppfatter vi at det har vært til dels krevende å involvere frivillig sektor i dette arbeidet.

Vi har for tynt grunnlag til å vurdere måloppnåelse som gjelder *Inkludering i idrettslag på Fjell*, men de informantene vi har snakket med, legger ikke skjul på at det i liten grad har lyktes å stimulere til samarbeid mellom idrettsklubbene, til å bygge robuste organisasjoner, eller til å bedre foreldresamarbeidet.

4. Økt fysisk aktivitet og riktig kosthold for å forebygge livsstilssykdommer: Av tiltakene som inngår i evalueringen er det særlig Åpen hall, Samarbeidsavtalen med Drammen Idrettsråd og Neon som er relevante for å nå denne målsetningen. Alle de tre tiltakene har gitt økt tilgang til fysiske aktiviteter, og det er mange som benytter seg av tilbudene på Åpen hall og på Neon. I intervju kommer det også frem at det er mange som bruker den oppgraderte fotballbanen ved Fjell skole.

Det er også flere tiltak Fjell 2020 har vært involvert i, som bidrar til å øke mulighetene for fysisk aktivitet, men som ikke er del av evalueringen. Det gjelder for eksempel kvinnetreningsgruppe på Fjell som startet som et samarbeid mellom Fjell 2020 og Fjell kirke, og nå drives av Fjell kirke, og ukentlige turer for kvinner i regi av DNT Drammen og omegn.

Det er færre tiltak rettet mot å gi riktig kosthold, men det varme måltidet på Neon er ett av dem. Mange av dem som kommer på Neon har ikke spist tidligere på dagen, og for mange utgjør dette

²⁸ I spørreundersøkelsen oppga kun 6 prosent og 8 prosent at de var uenig i at henholdsvis Neon og Åpen hall er steder hvor alle føler seg velkommen.

måltidet middag. Det er ikke noen skriftlige retningslinjer for innholdet i måltidet, men det skal ikke være junkfood, og det er vanligvis pasta, grønnsaker, brød, suppe e.l.

Ressursmobilisering:

1. Invitere borettslag, butikksentret og andre private grunneiere, frivillige organisasjoner, beboere m.v. til aktiv medvirkning og forpliktende samarbeid gjennom egne samarbeidsavtaler. Fjell 2020 har gjort mye for å skape medvirkning og å mobilisere barn og ungdom. Både Ung leder, Blåkkfestivalen og junior- og ungdomscrewene på Neon ble opprettet med målsetning om å mobilisere unge til mer aktiv deltakelse i lokalsamfunnet. Disse tiltakene har ifølge informanter fra Drammen kommune bidratt til at ungdommene i vesentlig større grad enn tidligere medvirker i ungdomsarbeidet i kommunen. Det gjelder særlig Ung leder.

Om Ung leder rapporteres det at flere av dem som har gått ut fra kurset har fortsatt med organisasjonsarbeid og frivillig arbeid. Blant annet begynte én med bistandsarbeid i Afrika, én startet sin egen kulturorganisasjon, én gikk inn i arrangering på Samfunnet i Trondheim og én ble leder av Røde kors ungdom. Flere har senere vært kursholdere på Ung leder.

Bærekraft

I vurderingen av bærekraft har vi sett på den framtidige finanseringen av de ulike tiltakene – er de avhengige av Fjell 2020 midler, eller har de ordinær finansiering på plass? I tillegg har vi sett nærmere på hva som skal til for å sikre videreføring av gode resultater.

Koordinatorrollen er finansiert av Fjell 2020, men ligger i tjenestelinjen under Virksomhet Kultur. Stillingen er fast. Vår vurdering er at denne funksjonen er avgjørende for å sikre en helhetlig tilnærming til fritidsaktiviteter på Fjell, kvalitetssikring av tilbudene og tett samarbeid mellom de involverte virksomhetene, dvs. både skoler og andre fritidsarrangører. Vi vurderer at sjansen for at de andre tiltakene vil lykkes, er til dels avhengig av at denne funksjonen fortsetter å fungere godt.

Fjell 2020 har finansiert *Neon aktivitetshus* delvis gjennom BROBU-midler og delvis gjennom kommunens egne midler til områdesatsingen. BROBU-finansieringen gikk frem til og med 2015. Etter at BROBU-midlene falt bort, har Fjell 2020 økt den kommunale finansieringen av Neon, slik at budsjettet for Neon ble på samme nivå som tidligere år. Midler fra Fjell 2020 utgjør brorparten av budsjettet til å drifte Neon, og det har blitt uttrykt bekymring for hva som vil skje med Neon dersom finansieringen fra prosjektet opphører. *Neon* skal videreføres i Arena Fjell, og koordinator er tett involvert i planene for bygget for at dette skal være mest mulig tilpasset både Neon og Bydelstjenesten. Samtidig er finansieringen til Neon ikke på plass. Det er derfor behov for en plan for å få lagt finansieringen av Neon inn i linjen.

Bli med-prosjektet er et pilotprosjekt som skal avsluttes juni 2017. Resultatene av kartleggingen er ment å skulle benyttes til å utvikle nye aktivitetstilbud som er tilrettelagt etter beboernes interesser og behov. Her er det altså gjort et omfattende grunnarbeid, og det vil være viktig å bygge videre på dette arbeidet i årene som kommer. Det gjelder særlig å starte opp aktiviteter som kartleggingen har identifisert at mange er interessert i, og sørge for at informasjon om disse tilbudene går ut til målgruppen.

Fra og med neste år skal ikke Fjell 2020 bidra med midler inn i *Blåkkfestivalen*. Koordinator mener at festivalen skal klare å skaffe tilstrekkelig midler til å drive festivalen fremover ettersom Fjell 2020 midlene ikke utgjør en omfattende del av budsjettet. *Ung leder* ble lagt inn i det ordinære kommunale budsjettet fra og med 2014.

Bærekraft handler også om forankring og i hvilken grad samarbeidsrelasjoner er personavhengige eller mer formaliserte. Som diskutert over oppfatter vi koordinatorfunksjonen som en avgjørende mekanisme for å nå målene knyttet til strategien for bedre helse og trivsel, men også for strategien for 7-23 skolen. I intervjuene kom det imidlertid frem at det eksisterer noen barrierer som hindrer koordinatorfunksjonen i å fungere optimalt. Dette handler først og fremst om manglende forankring og anerkjennelse av fritidstilbud som miljøarbeid. Samarbeid mellom skole og Virksomhet Kultur er ikke forankret på direktørnivå og gjør samarbeid svært personavhengig. Personvern hensyn er også en utfordring i samarbeidet med skolene og opp mot barnevernet. Dersom man skal få til godt samarbeid om barn og unge på Fjell bør det legges til rette for dette ved å gi koordinatorfunksjonen og Virksomhet Kultur en mer formalisert rolle i arbeidet.

Oppsummering

Relevans: Satsingen på fritidsaktiviteter fremstår som relevant for å nå målsetningene knyttet til økt trivsel og velvære, og for satsingen på 7-23 skolen. Fokuset på å utvide og kvalitetssikre tilbudet til barn og unge er også relevant for satsingens målsetninger, ettersom forskning viser at unge med lav sosioøkonomisk bakgrunn er underrepresenterte i organiserte fritidsaktiviteter, og det er funnet positive sammenhenger mellom å delta i slike aktiviteter og læring, dannelse av nettverk og vennskap. Satsing på lavterskel gratis aktiviteter, som Neon, Åpen hall og Blåkkfestivalen, fremstår som særlig viktig ettersom økonomi er en viktig barriere for deltakelse. Jenter med innvandrerbakgrunn er sterkt underrepresentert i organiserte aktiviteter og jentekaféen på Neon fremstår derfor som et svært viktig tilbud for å treffe denne målgruppen. Vi vurderer koordinatorrollen som avgjørende for å sikre en helhetlig tilnærming til barne- og ungdomsarbeid i fritidsarbeidet på Fjell, sørge for godt innhold i tilbudet, og for å samarbeide med skolen.

I tråd med det som er definert som målgruppe for Fjell 2020, er satsingen på fritidsaktiviteter i stor grad rettet mot barn og unge. Vi savner imidlertid et større fokus på aktiviteter for voksne, gjerne særlig rettet mot foreldre og foresatte, som kan bidra til bedre hjemmesituasjon for barn og unge.

Måloppnåelse: Satsingen har ført til bedre tilgang på og høyere deltakelse i fritidsaktiviteter på Fjell, som er forutsetninger for å nå fritidsmålene for Fjell 2020. Gjennom økt tilgang og deltakelse har satsingen bidratt til å legge til rette for å øke befolkningens tilhørighet til nærmiljøet (mål 1), øke livskvalitet og mestring (mål 2) og forebygge livsstilssykdommer (mål 4). Prosjektet ser ut til å ligge særlig godt an til god måloppnåelse på mål 1. Mange unge er stolte av å være fra Fjell, noe som blant annet er knyttet til at de opplever aktivitetstilbudet sitt som godt. Prosjektet har også ført til mer medvirkning fra unge i ungdomsarbeidet i Drammen.

Bærekraft: Videreføring av koordinatorfunksjonen fremstår som avgjørende for å sørge for at den positive trenden med økt deltakelse og høy tilfredshet med fritidstilbudet på Fjell fortsetter. Dersom man i tråd med intensjonene for 7-23 skolen ønsker å få til et enda tettere samarbeid med skolene, bør man vurdere om koordinatoren og Virksomhet Kultur kan få en mer formalisert rolle i dette samarbeidet.

Kapittel 8 – Tjenesteutvikling: Kvalifiserings- og sysselsettingstiltak

Dokumentet «Faktagrunnlag» oppsummerer kunnskapsinnhentingene fra forprosjektet i Fjell 2020, og peker blant annet på hovedutfordringer for sysselsetting av befolkningen i bydelen Austad/Fjell. Denne delen av faktagrunnlaget er basert på analysen av levekårsutvikling og flytting på Fjell, utarbeidet av forskere ved Norsk institutt for by- og regionforskning. Kort oppsummert viser analysen at i 2008 var andelen voksne med videregående utdanning eller høyere utdanning svært lav på Fjell. Det var særlig kvinner med innvandrerbakgrunn som hadde lav eller ingen inntekt, mens blant beboere med norsk bakgrunn levde mange på sosialhjelp.

Denne analysen er bakteppet for at bedre kvalifikasjoner som gir høyere sysselsetting og økt inntekt for befolkningen på Fjell, er et sentralt mål for Fjell 2020. Målet gjenspeiles både i det overordnede målet for satsingen, at **befolkningen på Fjell skal ha høyere sysselsetting og færre på lavinntekt i 2020 enn i 2010**, og i strategien for tjenesteutvikling:

Gode offentlige tjenester som gir kvalifisering og arbeid, med følgende delmål:

- Norsk-kunnskaper som kvalifiserer til utdanning, arbeid og samfunnsdeltakelse
- Norsk- og samfunnskunnskaper til innvandrere slik at de kan følge opp egne barn i skolen
- Kvalifisering av arbeidsledige til arbeid
- Utnytte sysselsettingspotensialet til innvandrerkvinnene som er utenfor arbeidslivet
- Øke andelen innvandrere som har arbeid som samsvarer med utdanningen de har
- Øke gjennomføringsgraden i videregående skole

I dette kapitlet presenterer vi vår evaluering av tre av fire tiltak i Fjell 2020 som er rettet mot kvalifisering og sysselsetting av voksne. De tre tiltakene er *Jobbsjansenprosjektet Døråpneren*, *Jobbjakt* og etableringen av lavterskel praksisplasser ved Fjell bo- og servicesenter. Tiltaket *Ut i jobb*, som ble startet opp 1. april 2017, inngår ikke i underveisevalueringen. I evalueringen vurderer vi de tre tiltakene opp mot de behovene som ble presentert innledningsvis, og de fem første av de seks målene over. Tiltakene er lite relevante for målet om å øke gjennomføringsgraden i videregående skole, og vi viser til kapittel 9 der tiltakene som gjennomføres ved Galterud skole, vurderes mot dette målet.

Jobbsjansen og *Jobbjakt* er forankret i NAV gjennom en samarbeidsavtale mellom Drammen kommune og NAV Drammen. Mens *Jobbsjansen* er en nasjonal ordning der kommuner og bydeler i Oslo kan søke tilskudd til å etablere lokale prosjekter, er *Jobbjakt* et tiltak som er utviklet ved NAV Drammen og finansiert av midler fra Fjell 2020. Det tredje tiltaket, etablering av lavterskel praksisplasser ved Fjell bo- og servicesenter, er et samarbeid mellom Fjell 2020 og Fjell bo- og servicesenter.

Jobbsjansenprosjektet Døråpneren

Jobbsjansen er et kvalifiseringsprogram som har som mål å øke sysselsetting blant innvandrere som står langt fra arbeidslivet. Ordningen forvaltes som en tilskuddsordning av Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi), og kommunene må årlig søke om midler (se boks).

Jobbsjansen

For å søke om tilskudd fra IMDi til Jobbsjansesprosjekter, må kommunene utvikle lokale prosjekter rettet mot innvandrere i alderen 18-55 år som ikke har tilknytning til arbeidslivet, som har behov for grunnleggende kvalifisering, og som ikke har rett på andre ordninger som introduksjonsprogrammet eller Kvalifiseringsprogrammet. To grupper har vært særlig prioritert i IMDis forvaltning av ordningen:

- Hjemmeværende kvinner som ikke er avhengige av sosialhjelp
- Familiegjenforente kvinner til norske og nordiske statsborgere i lavinntektsfamilier

Det nasjonale resultatkravet er at 60 prosent av deltakerne går over til arbeid eller utdanning ved avsluttet program.

Kommunene står fritt til å vektlegge ulike målgrupper innenfor de nasjonale retningslinjene. Tilbudet skal bygges over samme lest som introduksjonsprogrammet, med et individuelt tilpasset program med ulike tiltak som opplæring i norsk og samfunnskunnskap, arbeidspraksis, tiltak og yrkesrettede kurs fra NAV, og helsefremmende aktiviteter. Deltakerne skal få tett oppfølging, og tidlig praksis på ordinær arbeidsplass vektlegges. Tiltakene skal styrke deltakernes kvalifikasjoner for å delta i arbeidslivet, bidra til at de får bedre ferdigheter i norsk, og gi dem bedre innsikt i norsk samfunnsliv.

Deltakerne mottar stønad mens de deltar i programmet, og stønaden kan dekkes av tilskuddsmidlene. Det er et mål fra nasjonale myndigheter at lokale jobbsjansesprosjekter skal bidra til å utvikle metodikk for å kvalifisere denne målgruppen, slik at kommunene kan bruke metodikken etter at tilskuddet opphører.

Jobbsjansesprosjektet *Døråpneren* ble etablert i Drammen høsten 2013, og er forankret i NAV Drammen. Målene er:

1. Å øke sysselsettingen blant innvandrerkvinner som står langt fra arbeidsmarkedet
2. Å bidra til å sikre likestilling mellom kjønnene

Døråpneren retter seg mot innvandrerkvinner fra Drammen med oppholdstillatelse, og ikke bare kvinner fra Fjell. Kvinnene som er målgruppe for *Døråpneren* skal være hjemmeværende uten egen inntekt, og de skal være motivert for å gå ut i arbeid eller utdanning. Det første året rekrutterte prosjektet deltakere gjennom en «dør-til-dør»-kampanje, og gjennom barnehager, skoler og frivillige organisasjoner. Etter hvert har personer tatt kontakt fordi de har hørt om programmet av andre, og interessen har vært så stor at prosjektet har operert med ventelister. I tillegg vurderer NAV-veiledere for personer i målgruppen om noen av deres brukere er potensielle deltakere.

NAV disponerer klasserom ved Introduksjonssenteret i Drammen, og det er her Jobbsjansen tilbys. Programmet varer opp mot 7,5 timer hver dag. Tiltakene består av opplæring i norsk og samfunnskunnskap, arbeidspraksis, tiltak og yrkesrettede kurs fra NAV samt helsefremmende aktiviteter. Det gis blant annet kurs/rådgivning i personlig økonomi, det tilbys tiltak som fremmer sosialt nettverk, og det legges vekt på motivasjon og en ressursfokuset tilnærming. I tillegg til noe generell veiledning om helse, får deltakere med betydelige helseproblemer tilbud om trening og oppfølging fra frisklivscentralen som en del av programmet.

Vurderinger

Selv om både målsettingene og tiltakene i Jobbsjansesprosjektet Døråpneren er relevante for befolkningen på Fjell, og tiltaket er tenkt inn i den samlede tiltakspakken i Fjell 2020, så er Jobbsjansen verken rettet utelukkende mot kvinner på Fjell, eller finansiert med Fjell 2020-midler. Grunnen til at tiltaket ikke ble målrettet mot kvinner på Fjell, var at man var usikker på om en greide å rekruttere nok deltakere derfra. Det regnes likevel som et tiltak innen Fjell 2020, fordi kvinnene på Fjell er i målgruppen. Informantene våre fortalte at mange av deltakerne var fra Fjell, men det rapporteres ikke på hvor mange av nåværende og tidligere deltakere som kommer fra Fjell. Da er det heller ikke mulig for oss å drøfte hvilke resultater og virkninger tiltaket har for befolkningen på Fjell. Derfor vil vi i denne omgang diskutere resultatene uten særlig referanse til befolkningen på Fjell, mens vi i den overordnede vurderingen av kvalifiseringstiltakene for voksne kommer tilbake til koblingen mellom Jobbsjansen og Fjell 2020.

Treffer Jobbsjansen målgruppen?

Rekruttering til Jobbsjansen foregår både ved at tiltaket ryktes i miljøer der målgruppen ferdes, og ved at veiledere på NAV vurderer om kvinner de følger opp, kan ha utbytte av tiltaket. Det at Jobbsjansen opererer med ventelister, indikerer at tiltaket treffer innvandrerkvinner i Drammen som ønsker kvalifisering og å komme i jobb.

Hvorvidt den treffer målgruppen på Fjell, er vanskelig å vurdere. Kunnskapen som ble framskaffet i forprosjektet om levekårene på Fjell, tydet på at i 2008 stod særlig kvinnene med innvandrerbakgrunn på Fjell, både de unge voksne og kvinnene i etablererfasen, i en særlig utsatt posisjon både hva gjaldt utdanning og inntekt. Denne gruppen hadde en dårligere inntektsfordeling i 2008 sammenlignet med 2002. Det vil si at flere kvinner hadde inntekt på de lavere trinnene og færre på de høyere trinnene i 2008. Mange av innvandrerkvinnene hadde ikke inntekt. At Jobbsjansesprosjektet rettes utelukkende mot kvinner, og med mål om økt sysselsetting og likestilling, synes dermed å være svært relevant for å imøtekomme noen av behovene på Fjell. Mål og innretning i Jobbsjansen synes dessuten å henge godt sammen med flere av delmålene for tjenesteutvikling i Fjell 2020, så som å gi norsk- og samfunnskunnskaper for å kvalifisere for arbeid og for å følge opp egne barn, og at kvalifiseringstiltakene skal utnytte sysselsettingspotensialet til innvandrerkvinnene som er utenfor arbeidslivet.

I arbeidet med underveisevalueringen har vi fått mulighet til å bruke tall fra tilskuddsrapporteringen fra Jobbsjansesprosjektet Døråpneren til Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) for 2016. Følgende kjennetegner de 49 deltakerne som var i prosjektet i løpet av 2016:²⁹

- ❖ *Flest over 30 år:* Blant deltakerne som avsluttet Jobbsjansen i 2016, var de fleste deltakerne (56 prosent) mellom 30 og 40 år, mens 20 prosent var mellom 40 og 50 år.
- ❖ *Mange gifte mødre, som tidligere var forsørget av familien:* Det store flertallet, 78 prosent, er gift og bor med ektefelle, og 70 prosent har omsorgsansvar for barn under 12 år. Det vanligste var å ha omsorg for ett, to eller tre barn. Før Jobbsjansen ble 61 prosent forsørget av familie/andre, mens 35 prosent levde av sosialhjelp.

²⁹ Merk at det til enhver tid var 30 deltakere i prosjektet, men at rapporteringen, og dermed prosenteringen i dette avsnittet, omhandler samtlige 49 deltakere som var i prosjektet i løpet av 2016.

- ❖ *Svake norskkunnskaper:* Til tross for at 69,4 prosent av deltakerne hadde gått på norskopplæring tidligere, hadde det store flertallet av deltakerne lave norskkunnskaper. 32,7 prosent var på A1-nivå (nybegynner), mens 40,8 prosent var på A2-nivå (litt øvet). Svært få av deltakerne hadde rett på mer norskopplæring.
- ❖ *Stor spredning i utdanningsnivå, men svært få med utdanning fra Norge:* De fleste deltakerne hadde fullført minst grunnskolen før de startet i Jobbsjansen, men en betydelig andel, 28,6 prosent, hadde et lavere utdanningsnivå. Blant dem som hadde fullførte utdanninger, var det flest som hadde fullført grunnskole (26,5 prosent), dernest videregående skole (20,4 prosent), og til sist høyere utdanning (16,3 prosent). Det betyr at mer enn én tredjedel av deltakerne hadde minimum videregående utdanning. Det store flertallet, 83,7 prosent, hadde bare utdanning fra opprinnelseslandet.
- ❖ *En tredjedel uten arbeidserfaring, og to tredjedeler uten arbeidserfaring fra Norge:* 32,7 prosent hadde verken hatt inntektsgivende arbeid i opprinnelseslandet eller i Norge, mens hele 63,3 prosent ikke hadde hatt inntektsgivende arbeid i Norge etter fylte 18 år før henvisning til Jobbsjansen. Blant de deltakerne som hadde hatt inntektsgivende arbeid i Norge før de begynte i Jobbsjansen var det for de aller fleste snakk om 1 eller 2 år.
- ❖ *Flest med landbakgrunner sterkt representert på Fjell:* De avsluttende deltakerne kom fra mange land, men de største gruppene kommer fra de samme landene som er sterkest representert på Fjell; Irak, Pakistan, Somalia og Tyrkia.

Ut ifra disse kjennetegnene kan vi slå fast at deltakergruppen passer godt med beskrivelsen av kvinnene på Fjells utdannings- og inntektsstatus i Faktagrunnlaget. Vi kan dessuten slå fast at en stor del av deltakergruppen ikke var registrert i arbeidsstyrken før de begynte i Jobbsjansen, og mange stod langt fra arbeidslivet med svake formelle kvalifikasjoner og lite arbeidserfaring, særlig i det norske arbeidsmarkedet. Sammen med informasjon fra informantene våre om at mange deltakere er fra Fjell, vurderer vi at målgruppen for Jobbsjansen nås i stor grad.

Nås målene med Jobbsjansprosjektet Døråpneren?

Jobbsjansprosjektet Døråpneren har hatt et todelt mål: Å øke sysselsettingen blant innvandrerkvinner som står langt fra arbeidsmarkedet, og å bidra til å sikre likestilling mellom kjønnene. Den første målsettingen henger godt sammen både med det overordnede målet for Fjell 2020, å bedre levekårene blant befolkningen på Fjell, og med de konkrete målsettingene for tjenesteutviklingen i satsingen. Begge målsettingene passer dessuten godt med de behovene og de utfordringene som ble identifisert i forprosjektet, at flere av kvinnene på Fjell hadde inntekt på de laveste nivåene i 2008 enn i 2002.

Bidra til likestilling mellom kjønnene: Medarbeiderne erfarer at mange av deltakerne, både alenemødre og gifte kvinner, bruker tid og krefter på å omstrukturere hverdags- og familielivet sitt fra å være hjemmевærende til å kunne delta på et tiltak som tilsvarer bort imot full jobb. Det kan innebære at oppgavene i hjemmet må legges om og at ektefelle eller andre familiemedlemmer må ta et større ansvar for familielivet, men det betyr også i mange tilfeller at både deltaker og andre familiemedlemmer må endre innstilling. Erfaringene er likevel at deltakerne ved å delta i Døråpneren blir tryggere på seg selv, og mange tar i større grad enn tidligere ansvar for enkle oppgaver i hverdagen som å ringe til legen eller å følge opp barna i barnehagen og skolen. I tillegg rapporterer Døråpneren om at deltakerne får økt arbeidslivskompetanse og realistiske mål for fremtidig yrkesliv, økt forståelse for norsk samfunn, arbeidsliv og kultur, og at de får et større nettverk.

Øke sysselsettingen blant innvandrerkvinner som står langt fra arbeidsmarkedet: Tabell 10 fremstiller resultatoppnåelsen for Jobbsjansenprosjektet Døråpneren og for Jobbsjansen på nasjonalt nivå. Resultatoppnåelse i denne sammenheng betyr overgang til arbeid eller utdanning ved avsluttet program, og henger derfor sammen med det første av de to målene for Døråpneren i Drammen og ikke minst det overordnede målet for Fjell 2020.

Tabell 10: Resultater Jobbsjansen 2014-2016. Kilde: Tilskudsrapporter fra Drammen kommune for årene 2014-2016, og analyser av de nasjonale individ- og prosjektrapporteringer for årene 2014-2016 utarbeidet av Proba samfunnsanalyse og ideas2evidence.

År	Andel deltakere som gikk over til arbeid eller utdanning ved avsluttet program, Drammen (N)	Andel deltakere som gikk over til arbeid eller utdanning ved avsluttet program, nasjonalt nivå
2014	60 prosent (16)	55 prosent (542)
2015	64 prosent (28)	64 prosent (624)
2016	60 prosent (33)	68 prosent (780)
Gjennomsnitt 2014-2016	62,3 prosent	62,3 prosent

Som det fremgår av tabell 10, har Jobbsjansenprosjektet Døråpneren hatt en resultatoppnåelse lik det nasjonale resultatkravet på 60 prosent i 2014 og 2016, mens 64 prosent av de avsluttende deltakerne gikk over til arbeid og utdanning i 2015. De gjennomsnittlige resultatene for perioden 2014-2016 er lik det nasjonale gjennomsnittet for samme periode. Av tilskudsrapportene fra NAV Drammen til IMDi fremgår det at de fleste deltakerne går over til arbeid og ikke til utdanning: I 2014 var det ingen med overgang til utdanning, mens det i 2015 og 2016 var hhv tre og to deltakere.

I tillegg til de resultatene som er innrapportert til IMDi, har vi fått en oversikt over hvor mange tidligere deltakere som er i jobb i mai 2017. Tallene er fremskaffet ved at en medarbeider i Jobbsjansen har ringt til tidligere deltakere som ved avsluttet program fikk seg arbeid.³⁰ For personer som ikke svarte på oppringningen, ble det gjort søk i AA-registeret samt undersøkt om deltakeren finnes i andre NAV-tiltak. Det kan knytte seg noe usikkerhet til disse resultatene. Kartleggingen tyder likevel på at blant deltakerne som avsluttet Jobbsjansen i 2014 og gikk rett ut i arbeid, var 38 prosent fremdeles i arbeid i mai 2017. Av de som avsluttet Jobbsjansen i 2015 og begynte å arbeide med en gang, var 54 prosent fremdeles i arbeid i mai 2017. Blant deltakere som avsluttet Jobbsjansen i 2016 og begynte rett i arbeid, var det 45 prosent som fremdeles var i arbeid i mai 2017. Det varierer om de tidligere deltakerne i mai 2017 er i fullt arbeid eller i deltidsarbeid, og om det er fast eller midlertidig, og noen av deltakerne kombinerer en liten stilling med f.eks. supplerende sosialhjelp. Tallene må tolkes med forsiktighet ettersom det er snakk om forholdsvis få personer og få år. Vi ønsker derfor ikke å bedømme tallene, men vi anbefaler Jobbsjansenprosjektet å fortsette å følge med på hvordan det går med tidligere deltakere, for å kunne vurdere i hvilken grad tiltaket gir deltakere varig tilknytning til arbeidsmarkedet.

I tallene vi har fått tilgang til fra rapporteringen til IMDi fra 2016, skal vi nå se nærmere på resultatene for de deltakerne som avsluttet Jobbsjansen i Drammen i 2016. Tabell 11 presenterer

³⁰ Det vil si at tidligere deltakere som ikke kom i jobb da de avsluttet Jobbsjansen, ikke er med i denne oversikten.

hvilken type arbeid deltakerne i Drammen gikk til da de avsluttet Jobbsjansen, sammenlignet med de nasjonale resultatene for 2016.

Tabell 11: Hvilken type arbeid gikk deltakeren til? Prosent. Kilde: Innrapporterte data fra Drammen til Inkluderings- og mangfoldsdirektoratet fra 2016 og Høgestøl og Skutlaberg, 2017 (ikke publisert).

	Drammen (N=30)	Nasjonalt (N=780)
Deltidsarbeid med lønnstilskudd (under 29 timer per uke)	0,0	3,0
Heltidsarbeid med lønnstilskudd (over 29 timer per uke)	21,1	5,0
Fast, ordinært deltidsarbeid (under 29 timer per uke)	21,1	15,0
Fast, ordinært heltidsarbeid (over 29 timer per uke)	36,8	25,0
Midlertidig, ordinært deltidsarbeid (under 29 timer per uke)	0,0	23,0
Midlertidig, ordinært heltidsarbeid (over 29 timer per uke)	0,0	18,0
Oppringingsvikar	21,1	11,0
Totalt	100,0	100,0

Som det fremgår av tabell 11, gikk over en tredjedel av deltakerne som hadde overgang til arbeid da de avsluttet Jobbsjansen i Drammen i 2016 til fast, ordinært heltidsarbeid. 21,1 prosent gikk til fast ordinært deltidsarbeid. Begge andelene er mye høyere enn på nasjonalt nivå, og det må regnes som et svært godt resultat at til sammen 57,9 prosent gikk til *fast arbeid* etter Jobbsjansen dette året. Tabellen viser også at lønnstilskudd brukes langt mer hyppig i Døråpneren enn det som er gjennomsnittet i Jobbsjansesprosjektene. Til sist merker vi oss at Drammen har en forholdsvis høy andel som ender som oppringingsvikarer, og dermed har en svak tilhørighet til arbeidsmarkedet.

Vi skal være forsiktige med å trekke konklusjoner om Jobbsjansen basert på resultatrapporteringer for ett av årene. Men mønsteret som tegnes i tabell 11 synes likevel å være at man i Jobbsjansesprosjektet Døråpneren har lyktes godt med å formidle deltakere over i faste stillinger, eller i heltidsarbeid med lønnstilskudd. Lønnstilskudd er ifølge flere forskningsrapporter det mest effektive tiltaket for å sikre overgang til fast arbeid på et senere tidspunkt,³¹ men det er også et forholdsvis dyrt tiltak som blir lite brukt for innvandrere.³² At man bruker virkemiddelet aktivt for deltakere som avslutter Jobbsjansen tyder derfor på at det satses på disse deltakerne. Et annet trekk ved resultatene for Døråpneren er at de som ikke får fast arbeid eller arbeid med lønnstilskudd, ble oppringingsvikarer. Ingen ble formidlet til midlertidig arbeid, slik nesten 30 prosent av deltakerne på nasjonalt nivå for 2016 ble.

Bedre norskkunnskaper: I delmålene for kvalifiseringstjenestene under Fjell 2020 handler to av delmålene om at beboere må få bedre norskkunnskaper. Som det fremgikk av kjennetegnene ved deltakergruppa i Jobbsjansesprosjektet i 2016, hadde de aller fleste deltakerne i 2016 svake norskkunnskaper. Hovedfunnet fra tilskuddsrapporteringen til IMDi fra 2016 var at forholdsvis få, 17 prosent, hadde dokumentert bedre norskkunnskaper i løpet av kursperioden. Årsaken er trolig at få av Jobbsjansedeltakerne gjennomfører formelle norskprøver som fører til dokumenterte

³¹ Se f.eks. Hardøy og Zhang (2013) eller Nordhagen et.al. (2015).

³² Djuve og Tronstad (2011).

norskkunnskaper. Blant deltakerne som avsluttet Jobbsjansen i 2016, var over halvparten, 51,4 prosent på nivå A2 (litt øvet) og 21,6 prosent var på nivå B1 (mellomnivå).³³

I intervju med medarbeiderne i Jobbsjansprosjektet Døråpneren, fortalte de at deltakerne er blitt tryggere i muntlig norsk, og at de har fått mer selvtillit slik at de *tør* å bruke den norsken de har når de trenger å kommunisere på norsk. Det tyder altså på at mange deltakere blir mer øvet i bruke norskkunnskapene sine, men at de i liten grad får økte formelle norskkunnskaper.

Samsvar mellom utdanning og arbeid: Et av målene for kvalifiseringstiltakene i Fjell 2020 er at flere innvandrere skal ha arbeid som samsvarer med utdanningen de har. Resultatrapporteringen fra 2016 viser at én av deltakerne som ble utskrevet fra Jobbsjansen i 2016 fikk opplæring for å få godkjent utenlandsk utdanning eller for å skaffe seg fag- eller svennebrev etter realkompetansevurdering. Det tyder på at medarbeiderne er oppmerksomme på at dette kan være et av tiltakene for å forsterke deltakernes tilknytning til arbeidsmarkedet. Vi vet imidlertid ikke hvor mange i målgruppen dette er aktuelt for, og det er dermed vanskelig å bedømme om Jobbsjansen jobber i tråd med målsettingene for Fjell 2020.

Er resultater og virkninger av Jobbsjansprosjektet Døråpneren bærekraftige?

En oppsummering av våre vurderinger av Jobbsjansen, slik det er redegjort for på de foregående sidene, er at Jobbsjansprosjektet Døråpneren synes å føre mange av deltakerne nærmere arbeidsmarkedet. Vi mener det er særlig positivt dersom resultatene fra 2016, med en høy andel avsluttede deltakere i fast arbeid eller i heltidsstilling med lønnstilskudd, er representative også for de foregående årene. Funnen tyder videre på at deltakerne ikke utvikler formelle norskkunnskaper gjennom deltakelse i Jobbsjansen, men at de får bedre språkforståelse, bedre muntlige ferdigheter, og mer selvtillit til å bruke det de kan. Medarbeiderne la også vekt på å formidle deltakere til en varig tilknytning til arbeidsmarkedet, enten i form av fast arbeid eller sterk tilknytning i et yrke der det er realistisk for deltakerne å kunne få fast arbeid på et senere tidspunkt. En slik tilnærming taler for bærekraftige resultater for deltakerne, forutsatt at arbeidsgivere er villige til å tilby fast arbeid til en gruppe som har svake formelle kvalifikasjoner og forholdsvis svake norskkunnskaper.

For å sikre bærekraftige resultater vil det imidlertid være viktig å følge med på hvilken tilknytning tidligere deltakere har til arbeidsmarkedet i årene som kommer. Funn om deltakere som avsluttet Jobbsjansen for ett, to og tre år siden kan tyde på at enkelte av de som fikk arbeid ved avslutning av programmet har begynt å miste tilknytningen.

Jobbjakt

Jobbjakt ble etablert i oktober 2015, og innebærer at langtidsledige får tett og intensiv oppfølging i tre uker. Jobbjakt finansieres gjennom Fjell 2020-midler, og tiltaket ble bevilget kr 450 000 både for 2016 og 2017. Formålet er å gjøre veien til arbeidsmarkedet kortere for de som deltar. Målgruppen er kvinner og menn i alderen 29-55 år som mottar sosialstønad, som er meldt ledige i NAVs systemer, og som har behov for en mer omfattende formidlings- og oppfølgingsbistand enn det som vanligvis tilbys. Målet med den tette oppfølgingen er:

³³ I dette tallgrunnlaget er N=37. Årsaken til at antall personer er høyere enn i de forrige tabellene, er at 4 personer ble utfaset av programmet som følge av endringer i tilskuddsordningen. For mer om dette, se informasjon på Integrerings- og mangfoldsdirektoratets hjemmesider; https://www.imdi.no/sysselsetting-og-arbeidsliv/jobbsjansen/#title_4 (Lastet ned 14.06.17), eller Høgestøl og Skutlaberg (2017, ikke publisert).

- å gi deltakerne kompetanse knyttet til jobbsøking, kunnskaper og arbeidsmarkedet samt relevant arbeidserfaring
- å gjøre deltakerne bevisste på egne ressurser, slik at de betrakter seg selv som personer med ressurser på arbeidsmarkedet
- at deltakerne skal bli økonomisk selvhjulpne gjennom arbeid, eventuelt med arbeidspraksis og lønnstilskudd.

Rekruttering til tiltaket foregår ved at NAV-veiledere anbefaler personer de har oppfølgingsansvar for, å melde seg på tiltaket. Det tilbys plass til ti deltakere i hver runde, og potensielle deltakere intervjues før de får tilbud om å delta. Tiltaket er verken målrettet mot personer med innvandrerbakgrunn eller beboere på Fjell, men det er likevel i stor grad innvandrere med bosted Fjell som har fått tiltaket så langt.

Jobbjakt arrangeres i lokaler i Fjell bydelshus, og består av tre uker med opplegg tre dager per uke. Oppfølgingen gis både i grupper og i individuelle samtaler. Innholdet spenner fra informasjon, kompetansekartlegging, utarbeidelse av CV og jobbsøknader, til bedriftsbesøk og forberedelser til praksis på en praksisplass. Medarbeidere kan også delta på jobbintervju for å støtte deltaker og unngå misforståelser i intervjusituasjonen.

Vurderinger av måloppnåelse, relevans og bærekraft

Måloppnåelse: I prosjektbeskrivelsen vedlagt avtalen om Jobbjakt mellom Drammen kommune og NAV Drammen fremgår det at målsettingen er at 60 prosent av deltakerne i Jobbjakt skal komme ut i ordinært arbeid, eventuelt med lønnstilskudd eller i arbeidspraksis, etter avsluttet oppfølging. Tabell 12 presenterer resultatene for oppfølgingen gitt i 2015 og 2016.

Tabell 12: Overgang til arbeid med eller uten lønnstilskudd for deltakere i Jobbjakt i 2015 og 2016. Kilde: Årsrapport Jobbjakt 2016.

År	Antall ganger oppfølging á tre uker er gjennomført	Overgang til arbeid (med eller uten lønnstilskudd)	I arbeidspraksis	Totalt
2015	2 (N=17)	0	23,5 prosent	23,5 prosent
2016	6 (N=62)	48,4 prosent	14,5 prosent	62,9 prosent

Som det fremgår av tabell 12, ble Jobbjakt-oppfølging gjennomført to ganger i 2015. Ingen kom i jobb, men noen deltakere kom i arbeidspraksis. I 2016 ble Jobbjakt gjennomført seks ganger, med det resultat at 48,4 prosent kom over i jobb med eller uten lønnstilskudd, og 14,5 prosent kom i arbeidspraksis. Begge årene var det dessuten deltakere som kom over i andre kvalifiserende tiltak, fikk helsehjelp, og/ eller ble videreformidlet til arbeidsevneavklaring. I 2016 lyktes tiltaket med målsettingen om at 60 prosent skal komme i arbeid eller i arbeidstrening, i tillegg til at tiltaket begge årene kommer i kontakt med deltakere som etter dette får helsehjelp eller annen bistand og avklaring av arbeidsevne.

Fra medarbeidere som driver tiltaket meldes det om at Jobbjakt har fått et godt rykte i målgruppen fordi tidligere deltakere har vært fornøyde, og de vurderer resultatene som positive fordi de opplever at mange deltakere har fått den hjelpen de trenger. Det kan være å ha fått utarbeide en oppdatert CV, men også det å få tro på at de kan komme i jobb. Medarbeiderne uttrykker i årsrapporten at de «klarar å komme «under huden» på mange av våre deltakere, og får løstnet på noen av problemene/hindringene opp mot arbeid». De erfarer at deltakere har fått et styrket

selvbilde og økt mestringsfølelse, at de har trivdes på kurset, og fått utvidet nettverket sitt. I en av kursoppsummeringene kommer det frem at de fleste deltakere ikke kjenner noen i Drammen utover egen familie, og det å bli kjent med andre har dermed en egen verdi.

Relevans og bærekraft: Det rapporteres langt mindre systematisk for Jobbjakt enn for Jobbsjansen, og vi har derfor for lite kunnskap om kjennetegn ved målgruppen og hvilke resultater tiltaket har gitt utover det vi allerede har presentert. Det er derfor for tidlig å snakke om tendenser i resultatutviklingen, og å vurdere om resultatene kan sies å være bærekraftige. Basert på at medarbeidernes erfaringer med tiltaket kan vi anta at det er relevant, positivt og at det treffer målgruppen. Vi anbefaler likevel at det utarbeides mer konkrete parametere for å vurdere treffsikkerhet og måloppnåelse, dersom tiltaket videreføres med Fjell 2020-midler.

Felles erfaringer fra Jobbsjansen og Jobbjakt

Informantene forteller at erfaringene med formidling av jobber og praksisplasser for målgruppen for Jobbsjansenprosjektet Døråpneren og Jobbjakt er delte. En generell utfordring for mange kvalifiseringstiltak er stor konkurranse mellom ulike offentlige tiltak, private arbeidsmarkedsbedrifter og utdanningsinstitusjoner om praksisplasser. Denne utfordringen nevnes også av våre informanter. En annen utfordring som nevnes, er arbeidslivets vilje til å ansette medarbeidere med innvandrerbakgrunn. Til tross for en uttalt intensjon om å øke innvanderandelen både i kommunale stillinger og i private bedrifter, for eksempel gjennom prosjektet *Internasjonale Drammen*, erfarer medarbeiderne at når de forsøker å formidle deltakere til arbeidsgivere som er i en prosess med å rekruttere nye medarbeidere, så er ikke viljen til å foreta en ansettelse til stede.

Til tross for disse utfordringene mener medarbeiderne for begge tiltak at de har lyktes med å få gode og forpliktende samarbeid med mange arbeidsgivere som er villige til å gi deltakere arbeidspraksis, og som er ivrige til å formidle dem videre til jobb. Tilgang til alle virkemidlene som NAV forvalter, herunder lønnstilskudd, samt tett samarbeid med Jobbservice (markedsteamet i NAV Drammen) fremheves i den sammenheng. Jobbsjansen og Jobbjakt er dessuten godt kjent blant veilederne i NAV, slik at de kan vurdere hvem av brukerne som bør vurderes for disse tiltakene.

Erfaringene er at det ikke er så vanskelig for deltakerne å få midlertidige jobber gjennom bemanningsbyråer, som ringevikar eller i sesongarbeid, og mange har fått stillingsprosjenter fra 50-100 prosent innen renhold, butikk/post, hotell, serveringssteder og gartneri.

Selv om midlertidig jobb kan gi deltakere nyttige erfaringer fra arbeidslivet, er NAV opptatt av å legge til rette for at deltakerne får en mest mulig fast og permanent tilknytning til arbeidslivet. Det påvirker veiledningen de gir deltakerne, og gjør at de forsøker å få praksisplasser som både er i tråd med deltakers yrkesønsker og der deltakere har mulighet til å få jobb senere. I Jobbsjansen følges deltakere som har avsluttet programmet og kommet i jobb, opp i inntil ett år etter at de er skrevet ut av programmet, men det varierer hvor tett oppfølgingen er. For de som greier seg best, kan det være telefonisk kontakt én eller noen få ganger første år.

Lavterskel arbeidstilbud ved Fjell bo og servicesenter

I 2014 ble det besluttet å bevilge midler fra Fjell 2020 til å etablere lavterskel arbeidstreningsplasser for kjøkken/kantinedrift og vaskeri ved Fjell bo og servicesenter. Formålet var på den ene siden å skape nye språk- og arbeidstreningsplasser for deltakere i Jobbsjansen, introduksjonscenteret og andre på tiltak gjennom NAV, og på den andre siden å åpne senteret for befolkningen på Fjell i større

grad enn tidligere gjennom Café Societeten og aktiviteter i tilknytning til denne. Café Societeten omtales i kapittel 6.

Senteret hadde tidligere en liten kafé og noe av det nødvendige utstyret for å drive kafévirksomhet, men de fasilitetene senteret hadde knyttet til kjøkken og vaskeri ble ikke vurdert som egnet til å drive adekvat opplæring for kjøkken/kantine og vaskeri. Det ble derfor gjort bygningsmessige endringer samt innkjøp til en verdi i underkant av 1,7 millioner kroner finansiert av Fjell 2020-midler. I tillegg ble det bevilget midler til drift det første året. Det ble totalt bevilget 1 835 250 kr til dette tiltaket. I tillegg har senteret selv økt stillingsprosenten til én ansatt som følger opp og veileder praksiskandidatene.

Deltakerne inngår en praksisavtale som spesifiserer arbeidstid og arbeidsoppgaver. I utgangspunktet består arbeidspraksisen av 7,5 timers arbeid per dag, fem dager i uken i tre måneder. Deltakerne får også oppfølging av en språklærer fra Introduksjonssenteret. Praksisplassene leder ikke til jobb ved senteret.

Vurdering

Praksisplasser er et tiltak som brukes av ulike aktører, med ulike formål. Språkpraksis er for eksempel et pedagogisk virkemiddel i språklæring, der praksisplassen brukes som en alternativ arena til klasserommet for språklæring, og der tilknytning til arbeidslivet er mer underordnet. I NAVs regi er formålet med praksis å lede personer nærmere arbeidsmarkedet, og helst ut i jobb.

Forskning på arbeidsmarkedstiltak viser ingen entydig positiv effekt på overgang til arbeid av arbeidspraksis,³⁴ men noen studier viser positiv effekt for ikke-vestlige innvandrere med lav eller ingen utdanning.³⁵ Effekten av arbeidspraksis er imidlertid størst når praksisplassen tilbys i ordinære bedrifter, og Sandbæk og Djuve (2012) anbefaler å bruke arbeidsgivere som ønsker å bruke praksisordningen til å rekruttere nye medarbeidere.

Våre informanter ved NAV Drammen fortalte at de som hovedregel ikke ønsker å benytte praksisplasser med mindre det er åpning for at deltakeren kan få tilbud om jobb når praksisperioden avsluttes. Årsaken er at det kan påvirke motivasjonen hos praksiskandidatene, og at det ikke fører kandidatene nærmere en jobb i det ordinære arbeidsmarkedet utover at de kan tilegne seg praktiske ferdigheter, økt selvtillit, og forståelse av hvilke krav som stilles til arbeidstakere. Fjell 2020 og senteret vektlegger i større grad at tiltaket skal realitetsorientere deltakerne om hva det betyr å stå i jobb.

Vi oppfatter at det overordnede formålet med praksisplassene ved Fjell bo og servicesenter er at personer som står særlig langt fra arbeidsmarkedet skal få en forståelse av hvilke krav som stilles til arbeidstakere, herunder hvordan familien må tilpasse hverdagen i hjemmet. I tillegg er både språklæring og det å føre deltakerne nærmere arbeidsmarkedet sentralt. Kanskje er det ulik vektlegging av praksisens ulike funksjoner som gjør at våre informanter har ulike vurderinger av tiltaket.

Et sentralt spørsmål er derfor hvilke erfaringer som er gjort med praksisplassene så langt. Blant våre informanter, både fra NAV Drammen og fra senteret selv, pekes det på at det etter etableringen har

³⁴ Se f.eks. Hardøy og Zhang (2013), Kvinge og Djuve (2006) eller en oppsummering av en rekke studier i Nordhagen et.al. (2015).

³⁵ Kvinge og Djuve (2006).

tatt tid å få praksisplassene til å fungere godt. Den første tiden etter etableringen hadde praksiskandidatene forholdsvis lite omgang med ansatte, og snakket derfor lite norsk. Oppfølgingen var varierende, og det var for få oppgaver til å fylle en vanlig arbeidsdag. Praksisplassene ble en periode vurdert som en for lite effektiv opplæringsarena til at Jobbsjansprosjektet ønsket å formidle sine deltakere med behov for lavterskeltilbud dit.

Fra senterets side fremheves det at man etterhvert har fått en mer konsekvent praksis overfor kandidatene. Det betyr for eksempel at det ikke kan tilrettelegges for kortere arbeidsdager, at en følger opp deltakere med mye fravær for å undersøke hva det skyldes, og gir tettere veiledning og oppfølging gjennom dagen. Våren 2017 har Jobbsjansen begynt å bruke praksisplassene igjen, fordi tiltaket synes å fungere bedre. Det innebærer at opplegget synes å være mer strukturert, og at det er lettere for Jobbsjansens medarbeidere og senterets medarbeidere å samarbeide om deltakerne.

Når det gjelder resultater, har vi fått noen opplysninger fra senteret selv. Vi er imidlertid usikre på om tallene er tilstrekkelig kvalitetssikret, og har derfor valgt å ikke oppgi dem. Det kommer imidlertid fram at praksisen for noen av praksiskandidatene har ført til mer klarhet i helseproblemer som er til hinder for arbeid/denne typen arbeid, at minst en tredjedel har gått over til andre praksisplasser nærmere arbeidsmarkedet, og at det finnes et par eksempler på tidligere praksiskandidater som har kommet i jobb. Av mer kvalitative vurderinger rundt resultater, har vi fått opplyst fra senterets side at de opplever at det er behov for denne typen lavterskel praksisplasser der kandidatene ikke har press på seg om prestere for å få jobb ved avsluttet praksisperiode. Erfaringen er at enkelte av kandidatene som har hatt praksis har vært svært nervøse i starten av perioden, men at de i løpet av praksisperioden har mestret oppgavene på en god måte. Det trekkes også frem at flere praksiskandidater har hatt utbytte av å ha et sosialt miljø og «noe å gå til» i hverdagen, og at de har fått mer selvtillit. I tillegg får de et mer konkret læringsutbytte, så som å bli kjent med norske mattradisjoner, å tilberede mat på et storkjøkken med de krav som stilles til hygiene, trening i bruk av ulike maskiner på kjøkken, vaskeri og kantine, og å foreta et kasseoppgjør.

Samlet sett er vår vurdering at det har tatt for lang tid å etablere praksisplassene, og at de bør videreutvikles i tråd med hensikten og i tråd med faglige anbefalinger for arbeids- og språkpraksis.

Samlede vurderinger av kvalifiseringstiltakene for voksne i Fjell 2020

En av strategiene for å nå det overordnede målet i Fjell 2020 om økt sysselsetting og færre på lavinntekt i befolkningen på Fjell, har vært å utvikle gode offentlige tjenester som gir kvalifisering og arbeid. I denne gjennomgangen har vi sett på tre av fire tiltak i Fjell 2020 rettet mot voksne: Jobbsjansprosjektet Døråpneren, Jobbjakt og etablering av lavterskel praksisplasser ved Fjell bo- og servicesenter. Målsettingene for strategien var:

- Å gi norskkunnskaper som kvalifiserer til arbeid, utdanning og samfunnsdeltakelse, og til at foreldre får bedre muligheter til å følge opp egne barn i skolen
- Å kvalifisere arbeidsledige til arbeid
- Å utnytte sysselsettingspotensialet til innvandrerkvinnene som er utenfor arbeidslivet
- Å øke andelen innvandrere som har arbeid som samsvarer med utdanningen de har
- Å øke gjennomføringsgrad i videregående skole

Målsetting og innretning for de tre tiltakene vi har redegjort for, er først og fremst relevant for å oppnå de tre første målsettingene. Jobbsjansen er det eneste av de tre tiltakene som gir norskopplæring, men det er få av deltakerne som har som mål å oppnå formelle kvalifikasjoner ved å gjennomføre en norskprøve. Ettersom en forholdsvis høy andel går over til jobb etter avsluttet program, og fortsetter å ha tilknytning til arbeidslivet flere år etter avsluttet program, tyder det på at de lærer tilstrekkelig norsk til å kvalifisere seg til arbeid. Prosjektmedarbeidernes erfaringer er at mange deltakere også får tilstrekkelige språkkunnskaper til å ta mer ansvar i eget liv, og at inntreden i arbeidslivet bidrar til mer likestilling i familiene til kvinnene. Kjennetegn ved deltakergruppen i 2016 viser at deltakerne er kvinner med svak tilknytning til arbeidslivet. Vår vurdering er at Jobbsjansen bidrar til å gi innvandrerkvinner utenfor arbeidslivet norskkunnskaper som kvalifiserer til arbeid og økt samfunnsdeltakelse, og at Jobbsjansen bidrar til å utnytte sysselsettingspotensialet til innvandrerkvinner. Gitt at mange av deltakerne kommer fra Fjell, er det sannsynlig at tiltaket bidrar til å oppnå de overordnede målene med Fjell 2020.

Jobbjakt korresponderer særlig med målsettingen om å kvalifisere arbeidsledige til arbeid, gjennom tett, arbeidsrettet oppfølging over en kort periode. I underkant av halvparten har fått tilknytning til arbeidslivet gjennom jobb med eller uten lønnstilskudd etter oppfølgingen, men utover dette vet vi lite om hvor godt fotfeste disse har fått i arbeidslivet. Det er også for tidlig å si om tiltaket gir varige virkninger for deltakerne. Vi mener tiltaket har potensiale til å bidra til å nå de overordnede målene for Fjell 2020.

Av de tre tiltakene som inngikk i underveisevalueringen, er det praksisplassene ved Fjell bo og servicesenter som synes å være minst utviklet som et godt og virkningsfullt sysselsettingstiltak. Den vurderingen skyldes at det har tatt tid å få oppfølgingen av praksiskandidatene til å fungere godt. Våre funn tyder på at det er gjort endringer i måten praksisplassene brukes på til det bedre, men vi anbefaler at praksisplassene videreutvikles i tråd med faglige anbefalinger for arbeids- og språkpraksis. Det innebærer for eksempel at det sørges for god sammenheng mellom praksis og språkopplæring, helst med oppfølging av språklærer på praksisplassen, at praksiskandidatene daglig deltar i et norsktalende miljø, og at det legges opp til progresjon både i språklig trening og i arbeidsoppgaver.

Når det gjelder den nest siste målsettingen om å øke andelen innvandrere som har arbeid som samsvarer med egen utdanningen, er det særlig Jobbsjansen som er relevant. Vi vet at flere av deltakerne i 2016 hadde utdanning, og at det å få godkjent tidligere utdanning er et tiltak som har vært brukt, men vi vet for lite om hvor mange dette vil være aktuelt for eller hvor mye det har vært gjort i perioden 2013-2016. Det er lite sammenheng mellom målsettingen om å øke gjennomføringsgraden i videregående skole og de kvalifiseringstiltakene vi har redegjort for i dette kapittelet.

Kapittel 9 – Tjenesteutvikling: Gode samarbeidsmodeller

Gode samarbeidsmodeller (GS) var et delprosjekt i Fjell 2020 som varte fra høsten 2014 til desember 2016. Målet for prosjektet var å utvikle et konsept for å støtte opp om skolenes arbeid med levekår og psykisk helse og å legge til rette for økt læring, som videre skal føre til økt gjennomføring på videregående skole for elever fra Galterud. Delprosjektet passer slik inn i strategien for gode offentlige tjenester som gir kvalifisering og arbeid, og skal bidra til å nå målet om å øke gjennomføringsgraden i videregående skole.

Bakgrunn

Bakgrunnen for delprosjektet er beskrevet i prosjektplanen for Fjell 2020, og kom fra et uttrykt behov fra skolene på Fjell om støtte og hjelp til å håndtere elevenes og familienes psykiske helse. Skolene rapporterte om at en vanskelig hjemmesituasjon, lave levekår og egen eller foreldres psykiske helse utgjorde barrierer for læring for mange barn. Skolene brukte derfor mye ressurser som burde vært brukt på undervisning og opplæring, på å håndtere utfordringer som fulgte av disse læringsbarrierene. Formålet med prosjektet var derfor å teste ut samarbeidsmodeller og tiltak som kunne avlaste skolene i arbeidet med elevenes hjemmesituasjon og psykiske helse og legge til rette for læring.

Med utgangspunkt i denne problemforståelsen ønsket Drammen kommune innenfor rammen av Fjell 2020 å utrede og utforme et konsept som kunne være et lavterskeltilbud med formål å fremme helse for barn, unge og foreldre ut fra en helhetlig situasjon, og å styrke barn og ungdoms oppvekstvilkår. Mandatet for prosjektet ble gitt av rådmannen gjennom utdanningsdirektøren som eide prosjektet, og kom til gjennom et samarbeid med aktørene innen oppvekst og helse på Fjell. Mandatet var:

Å utvikle et konsept som skal bidra til å fremme helse for barn, unge og foreldre ut fra en helhetlig livssituasjon, og styrke barn og ungdoms oppvekstvilkår, og derigjennom læringsresultater. Dette søkes oppnådd gjennom metodeutvikling som gir skolene og barnehagene konkret handlingskompetanse og raskere tilgang til blant annet spisskompetanse ved behov. Metodene skal også sikre en lettere tilgjengelighet til tjenestene for barn og foreldre som sogner til skolene på Fjell.³⁶

Målsetningen med prosjektet er med andre ord å prøve ut tiltak som skal støtte opp under skolens arbeid og føre til bedre læringsresultater.

Behovet for støttetiltak for familier og barn på Fjell kommer også til uttrykk i rapporten til forprosjektet (november 2010) til Fjell 2020, hvor det står «Urovekkende mange barn er tilknyttet barnevernet», og prosjektet foreslår økt satsing på «forebyggende barnevern».

Valg av tiltak

I valg av tiltak tok delprosjektet utgangspunkt i problem- og behovsforståelsen som kom ut av kartleggingen på skoler, barnehager og andre tjenester for barn og unge. Prosjektet ble også koordinert med annet utviklingsarbeid som foregikk i Drammen kommune, blant annet ved Kompetansesenter for barnehage, skole og oppvekst, for å unngå dobbeltarbeid og sikre at prosjektet dekker et behov som ikke allerede er dekket gjennom andre tiltak/prosjekter.

³⁶ Prosjektplan – Gode samarbeidsmodeller i Fjell 2020. Juni 2015.

Delprosjektet hadde tydelige kriterier for valg av tiltak. Det skulle teste ut nye måter å jobbe på som er:

- Evidensbaserte
- Tverrfaglige
- Langsiktige
- Bærekraftige

Alle tiltakene skulle kunne videreføres uten ekstra videreføring av midler, og alle tiltakene skulle ha et fokus på folkehelse og psykisk helse. Med dette utgangspunktet falt prosjektet ned på en tiltakspakke bestående av følgende tiltak:

1. Familiehjelpen: Gratis lavterskeltilbud som tilbyr hjelp til familier med barn og ungdom i alderen 0-18 år i Fjell bydel. Tilbudet skal støtte foreldre i deres omsorgs- og oppdragerrolle. Metodikk: Foreldre ringer selv, men ansatte på skole, barnehage osv. kan også ringe for å be om råd, eller be Familiehjelpen kontakte familien. Det er kun «alminnelig» problematikk som tas imot, dersom saken er mer alvorlig blir familien hjulpet videre i systemet. Fokuset er på familiens ressurser, og ikke på feil og mangler. I veiledningen drøftes det foreldrene selv tar opp. Veilederne fokuserer på et par temaer eller problemstillinger for å gjøre hjelpen mest mulig konkret.

2. Kompetanseheving: For ansatte som jobber med barn og unge i barnehager, skoler, helsestasjon, PPT og barnevern for å øke kunnskap om hva som gir god psykisk helse, hvordan man kan skape et helsefremmende læringsmiljø og hvordan man kan sette inn tiltak for å forebygge psykiske vansker hos barn og unge.

3. Depresjonsmestringskurs: Lavterskeltilbud om kurs i depresjonsmestring. DU – Depresjonsmestring for ungdom – er et strukturert kognitivt basert tiltak utviklet spesielt for aldersgruppen 14-20 år. Det er et evidensbasert behandlingstiltak ved lett til moderat depresjon, som skal forebygge utvikling av depresjon hos unge med sub-kliniske depresjonsskårer. Opplæringsprogrammet er støttet av Helsedirektoratet.

4. Strukturert begrepslæring på Fjell barneskole: Evidensbasert metode utviklet av Statped for å styrke barns vokabular. Prosjektplanen henviser til forskning som viser at barn med språkvansker oftere utvikler atferdsmessige, sosiale, skolerelaterte og psykiske problemer enn barn med normal språkutvikling.

5. Pedagogisk ledernetverk: Møteforum for pedagogiske ledere og styrere fra barnehagene på Fjell med deltakere fra Senter for oppvekst ved Barnevernet, PPT og Helsestasjonen. Innhold: Kompetanseheving gjennom å belyse utvalgte tema om psykisk helse på en måte som gir handlingskompetanse for pedagogiske ledere. Aktiv deltakelse gjennom casedrøfting.

6. Læringsmiljøteam i PPT: Kompetanseteam i PPT som skal jobbe med komplekse mobbesaker og læringsmiljø i henhold til Djupedal-utvalgets anbefalinger. Tilbud om kartlegging, veiledning og tiltak fra PP-tjenesten i saker hvor lærer opplever store utfordringer med mobbing, utestenging og mye problematferd i elevgruppen. Teamet ble satt sammen av avdelingsleder fra PPT, to teamledere og fire PP-rådgivere. De samarbeider med skoler og barnehager på systemnivå med kartlegging, veiledning, foreldremøter og elevsamtaler. De har også etablert samarbeid med rådgiver fra Kompetansesenteret i Drammen. Metodikk er hentet fra Læringsmiljøsenderet ved UiS.

Organisering

Rådmann var prosjekteier for delprosjektet Gode samarbeidsmodeller. Det første året, fra høsten 2014 til høsten 2015, ble delprosjektet styrt av en styringsgruppe bestående av Utdanningsdirektøren, virksomhetsledere fra barnehagene og skolene på Fjell og Senter for oppvekst samt Prosjektleder for Fjell 2020. Prosjektleder for delprosjektet ble ansatt januar 2015. Høsten 2015 ble styringsgruppen lagt ned og erstattet med utdanningsdirektør som øverste leder for prosjektleder. Delprosjektet har hatt en tverretattlig og tverrfaglig sammensatt prosjektgruppe. Prosjektet har vært forankret i flere virksomheter gjennom at 20 prosent av stillingene til medlemmene i prosjektgruppen har blitt frikjøpt til arbeid med GS.³⁷

Relevans

Er satsingen på tiltakene relevant for å nå målsetningene i Fjell 2020?

Hvordan er sammenhengen mellom gode samarbeidsmodeller og strategiene og målsetningene for Fjell 2020? Vår vurdering er at satsingen på Gode samarbeidsmodeller fremstår som en relevant del av strategien for gode tjenester som bidrar til kvalifisering og arbeid, ettersom tiltakene skal bidra til bedre læringsresultater og økt gjennomføring i videregående skole.

Samtidig som vi vurderer gode samarbeidsmodeller som et viktig og relevant tiltak, er veien fra innsats til måloppnåelse lang i dette prosjektet. Figuren under viser en overordnet resultatkjedemodell for Gode samarbeidsmodeller. Modellen synliggjør programteorien i delprosjektet, dvs. hvordan man har tenkt sammenhengen mellom mål og tiltak, og hvilke resultater og effekter man forventer fra disse innsatsene, slik det kommer til uttrykk i prosjektplanen for delprosjektet og i prosjektplanen for Fjell 2020.³⁸ Hvert enkelt tiltak (aktivitet) har spesifiserte målgrupper, målsetninger, deltar i ulike samarbeid og har ulike resultatmål, samtidig som de alle er ment å virke opp mot målsetningene til delprosjektet: Å styrke barn og ungdoms oppvekstvilkår og å bedre psykisk helse for barn og unge for å oppnå økte læringsresultater og bedre gjennomføring i videregående skole.

Prosjektet forutsetter en relativt lang kjede av mekanismer for å nå den langsiktige målsetningen om gjennomføring i videregående skole. Med andre ord er ikke økt gjennomføring i videregående skole en direkte effekt av satsingen, men vil eventuelt materialisere seg dersom alle forutsetningene oppfylles: 1) Elever får en bedre hjemmesituasjon og bedre psykisk helse som følge av mer handlingskompetente lærere og bedre tilgang på tjenester som betyr bedre oppfølging, og slik blir barrierene for læring redusert. 2) Skolene får samtidig avlastning og støtte som gjør at de kan bruke mer ressurser på undervisning og læring. Slik blir barrierene for undervisning redusert. 1 og 2 skal virke sammen og føre til at elevene lærer mer, får bedre læringsresultater og starter, gjennomfører og består videregående skole.

³⁷ Prosjektleder er frikjøpt 100 prosent (senter for oppvekst). De resterende stillingene som er frikjøpt (20 prosent) er: Psykologspesialist og helsesøster fra Senter for oppvekst, lærer/sosialkonsulent ved Fjell skole, avdelingsleder/lærer ved Galterud skole, barnehagelærer ved Fjellhagen skole.

³⁸ Prosjektrapport. Gode samarbeidsmodeller Fjell 2020.

Tiltak	Innsatsfaktorer			Måloppnåelse						
	Målgruppe	Hovedmål	Delmål	Aktiviteter	Resultat enkelttiltak	Resultat delprosjekt	Brukereffekt kort sikt	Brukereff. langsikt		
Gode samarbeidsmodeller	Barn, unge og foreldre på Fjell	Fremme helse for barn, unge og foreldre på Fjell	Forankre samarbeidsmodeller for tidlig innsats og forebyggende arbeid mellom skolene og barnehagene på Fjell og Senter for oppvekst	Samarbeid	Familiehjelpen	Foreldre har rask og enkel tilgang på veiledning fra høyt kompetente fagpersoner. Familieteamet møter på skolens og barnehagens faste møtepunkter med PPT og Helsesøster	Skolene og barnehagene får konkret handlingskompetanse	Styrke barn og ungdoms oppvekstvilkår	Økte læringsresultater	
					Kompetanseheving	Ansatte, særlig lærere, barnehagelærere og pedagogiske medarbeidere får mental kapital og handlingskompetanse til tidlig innsats for positiv psykisk helse				Barnehagene og skolene skal sammen med støttetjenestene i Senter for oppvekst arbeide tverrfaglig og forebyggende
					Depresjonsmestringskurs	Forebygge depresjoner. Bedre forutsetninger for å mestre skolegangen				
			Begrepslæring på Fjell skole		Øke samlet språklig kompetanse i elevgruppen på Fjell skole. Implementere metoden i lærerkollegiet	Skolene og barnehagene får raskere tilgang til blant annet spisskompetanse ved behov	Bedre psykisk helse for barn og unge			Økt gjennomføring vgs. for elever fra Galterud
			Pedagogisk ledemettverk		Pedagogiske ledere har tilgang til fagpersoner innen psykisk helse. Faste møtepunkter med PP- rådgiver og helsesøster					
			Læringsmiljøteam i PPT		Tverrfaglig innsats med systemperspektiv, unngå unødvendig klientifisering av barn og ungdom					
	Tiltakene skal være bærekraftige									

Figur 6: Programteori for Gode samarbeidsmodeller.

Et annet spørsmål for å vurdere relevans er *hvorvidt de valgte tiltakene er relevante for å oppnå målene for målgruppene*. Vi vurderer grad av relevans som høy for både delprosjektet og for enkelttiltakene innenfor delprosjektet.

For det første har delprosjektet *gjort grundig forarbeid i forkant av prosjektet med å identifisere behov og problemer* ved å gjennomføre en kartlegging på skoler, barnehager, helsestasjon, bibliotek og andre institusjoner som arbeider med barn og familier på Fjell. Denne behovs- og problemforståelsen er utgangspunkt for prosjektet, og ligger til grunn for utarbeidelse av relevante målsetninger og valg av tiltak.

Hvert av tiltakene er valgt for å møte et behov som ble identifisert i kartleggingsfasen:

- Kompetansehevingsrekken ble valgt fordi kartleggingen viste at det er et sterkt ønske om mer kunnskap og informasjon på området forebyggende tiltak inn psykiske helse og helsefremmende læringsmiljø, samt samarbeidsmuligheter.
- Familiehjelpen ble startet fordi det kom frem i kartleggingen at foreldreveiledning var et stort behov i alle aldersgrupper og at det manglet et lavterskeltilbud.
- Pedagogisk ledernettverk svarer på ønsket fra pedagogiske ledere i barnehagene på Fjell om mer kompetanse på psykisk helse og tettere samarbeid med hjelpeinstanser som helsestasjon, PPT og barnevern.
- Læringsteam i PPT ble etablert etter ønske fra skolene om tettere samarbeid med PPT
- Depresjonsmestringskurs ble valgt basert på spørreundersøkelser som viser at mange ungdommer i Drammen sliter med psykiske vansker.
- Strukturert begrepslæring ble valgt ut fordi Fjell skole, som allerede hadde vært del av piloteringen av tiltaket og hadde positive erfaringer fra det, ønsket assistanse med å få rullet ut metodikken på alle trinn.

For å sikre at tiltakene er relevante for problemstillingene og for målgruppen, har delprosjektet for det andre lagt vekt på å velge tiltak det har vært gjort gode erfaringer med fra tidligere. Både strukturert begrepslæring og depresjonsmestring for ungdom er evidensbaserte, og har vist gode effekter for målgruppene de gjelder. I forbindelse med opprettelsen av Familiehjelpen har delprosjektet utgreid tilsvarende tilbud i andre kommuner, som Larvik, Lørenskog og Oslo (bydel Ullern), og viser til Folkehelseinstituttets anbefaling om lavterskel foreldreveiledning i kommunene.

Måloppnåelse

Økt tilgjengelighet og bruk av tjenester for psykisk helse?

Økt tilgang på tjenester og bruk av disse er en forutsetning for å nå målsetningene for prosjektet, dvs. bedre psykisk helse og styrkede oppvekstvilkår for barn og unge, som igjen skal bidra til økt læring og bedre læringsresultater. To av resultatmålene for delprosjektet handler om å øke tilgjengeligheten på tjenester, både for barn, unge, foreldre og ansatte i skoler og barnehager.

Evalueringen viser at delprosjektet har gitt bedre tilgang på tjenester for psykisk helse for barn, unge, foreldre og ansatte i barnehager og på skoler på Fjell. Vi finner også at målgruppene i stor grad har benyttet seg av tjenestene. Både ansatte på skoler og i barnehager forteller om bedre tilgang på og hyppigere kontakt med tjenester under Senter for oppvekst. Gjennom Familiehjelpen har også foreldre fått bedre tilgang på tjenester.

Familiehjelpen og kompetansehevingsrekken har hatt særlig høy deltakelse fra målgruppene, mens Læringsmiljøteamet i PPT ikke har samarbeidet med skoler på Fjell i prosjektperioden og dermed ikke

har truffet målgruppen der. Depresjonskurset på Galterud har kun vært gjennomført én gang, med seks deltakere. Gitt kartleggingen av psykiske vansker blant ungdom i forkant av delprosjektet kan man anta at det ikke har nådd alle som kan ha behov for det.

Familiehjelpen

Gjennom Familiehjelpen har foreldre fått rask og enkel tilgang på høyt kompetente fagpersoner. Ved å være et lavterskeltilbud kan foreldre selv ta kontakt og få konsultasjon uten henvisning og personene som utgjør Familiehjelpen har relevant utdanning og arbeidserfaring. Familiehjelpen møter også jevnlig på skolene og barnehagene med PPT og helsesøster. I gruppeintervju med styrere i to av barnehagene på Fjell fortalte de at de også bruker Familiehjelpen jevnlig til å diskutere saker og få råd og hjelp.

Siden Familiehjelpen startet opp i oktober 2015 har de jobbet med ca. 80 familier. Det er et særlig populært tiltak, og tjenesten har opplevd økende pågang ettersom familiene på Fjell er blitt trygge på at Familiehjelpen ikke tilhører barnevernet. De ansatte i Familiehjelpen forteller at de fleste kommer på eget initiativ, men at en del kommer etter forslag fra helsestasjon, skole eller barnehage. Ca. halvparten av familiene som kommer har innvandrerbakgrunn, mens halvparten har norsk bakgrunn. De opplever ikke at det er noen grupper som ikke kommer, men forteller at det er flest familier med små barn som kommer, noe som er i tråd med tenkningen rundt tidlig innsats. Datasystemet gir ikke mulighet til å analysere hva slags type problematikk familiene kommer med til Familiehjelpen, men de ansatte forteller at det handler mye om å hjelpe foreldre å sette grenser for barna sine, og det er mange foreldre som trenger verktøy for å håndtere eget sinne og for å håndtere samhandlingen med barna.

Kompetansehevingsrekken

Kompetansehevingsrekken ble gjennomført som en rekke seminarer i løpet av skoleåret 2015-2016. Ifølge Gode samarbeidsmodellens egen rapportering har det vært høy deltakelse fra virksomhetene i bydelen. Særlig barnehagene, som uttrykte et særlig stort behov for faglig påfyll, har stilt med mange ansatte. Skolene deltok i mindre grad på disse aktivitetene, ifølge prosjektrapporten på grunn av lite tid til å prioritere kompetanseheving. Skolene var sterke pådrivere for å få til Gode samarbeidsmodeller, men har også vært vanskelige å få til å benytte seg av flere av tiltakene. De har ønsket mer tiltak som går rett inn i skolen, som miljøterapeuter.

Depresjonsmestringskurs for ungdom

Depresjonsmestringskurset på Galterud skole har vært gjennomført én gang, våren 2016, med seks jenter. Informasjon om kurset gikk ut til alle klasser på 10.trinn samt at enkeltelever ble kontaktet direkte om tilbudet. Ungdommene som deltok på kurset hadde både blitt rekruttert gjennom direkte kontakt, og gjennom informasjonen som gikk ut til alle klassene. Ettersom kurset bare har blitt gjennomført én gang, da med seks personer, kan man anta at det er mange i målgruppen tiltaket ikke har nådd ut til.

Læringsmiljøteam

Læringsmiljøteamet ble etablert for å virke i hele Drammen, og ble prøvd ut i flere bydeler. Fra juni 2015 til juni 2016 jobbet teamet med 9 saker. Delprosjektet prøvde å rekruttere skoler i Fjell å jobbe sammen med, men det lyktes ikke. Dette tiltaket har derfor ikke nådd målgruppen på Fjell.

Strukturert begrepslæring

Elevene som har blitt valgt ut for strukturert begrepslæring på Fjell er elever som skårer svakt på kartleggingsprøver av norskspråklige ferdigheter. Prosjektrapporten gir inntrykk av at målgruppen er nådd, samtidig som det blir stilt spørsmål om målgruppen muligens har vært for bred for å se en rask måloppnåelse blant deltakerne.

Pedagogisk ledernetverk

Pedagogisk ledernetverk har gitt pedagogiske ledere i barnehagene tilgang til fagpersoner innen psykisk helse, gjennom faste møter med helsesøster og PP-rådgiver. Ca. 30 deltakere var til stede per møte.

Er tiltakene nyttige for målgruppene?

Vår egen datainnsamling bekrefter inntrykket fra delprosjektets egen rapportering: Målgruppene opplever tiltakene som nyttige.

Vi snakket ikke med personer som hadde brukt Familiehjelpen, men i gruppeintervjuet vi gjorde med voksne som arbeider med barn, understreket alle behovet for dette lavterskeltilbudet, og hvor verdifullt det var for deres skoler og barnehager.

Depresjonsmestringskurset på Galterud opplevdes som positivt for deltakerne. Ifølge både programrapporten og rektor på skolen traff kurset deltakerne som opplevde at de fikk noen verktøy til å mestre nedstemthet og tunge tanker. Kompetansehevingsrekken traff et behov hos ansatte i barnehager, og også på skoler, selv om ansatte derfra deltok i mindre grad. I gruppeintervjuet vi gjennomførte med voksne som arbeider med barn på Fjell, fortalte de pedagogiske lederne i de to barnehagene som var tilstede at kompetansehevingsrekken hadde vært veldig nyttig for dem og deres ansatte, og absolutt fylt et behov hos dem.

Vurderingene av bidragene fra læringsmiljøteamet er svært positive, hele 92 prosent opplevde samarbeidet som svært nyttig.³⁹ Skolene på Fjell var imidlertid ikke med på dette i prosjektperioden, og tiltaket har derfor ikke truffet målgruppen på Fjell.

Strukturert begrepslæring ser ut til å gi best resultater for elevene med mindre vansker, som er i kategorier særskilt norsk/tilpasset opplæring. Det betyr imidlertid ikke nødvendigvis at tiltaket ikke har en virkning for elever med større vansker, men snarere at det tar lengre tid før man ser læringsresultater av opplæringen.

Ifølge prosjektrapporten opplevde deltakerne på pedagogisk ledernetverk at nettverkssamlingene var veldig nyttige, og ønsker å fortsette med det. I intervju med voksne som arbeider med barn understreket styrerne fra barnehagene hvor nyttig både de selv og ansatte hos dem opplevde disse samlingene, både mht. kompetanseheving og samarbeid og erfaringsutveksling med andre barnehager.

Økt samarbeid mellom skolene, barnehagene og senter for oppvekst?

En viktig målsetning for delprosjektet har vært både å teste ut modeller for samarbeid mellom skolene, barnehagene og tjenestene på senter for oppvekst, og å få til økt samarbeid mellom disse virksomhetene.

Alle de seks tiltakene er tverrfaglige og innebærer samarbeid mellom Senter for oppvekst og skolene og/eller barnehagene. Delprosjektet har med andre ord gjort en god jobb med å tilrettelegge for tverrfaglig samarbeid. Deltakelsen fra de ulike instansene har imidlertid vært varierende. Bl.a. deltok skolene samt tjenestene under Senter for oppvekst (med unntak av helsestasjon og Familiehjelpen) i liten grad på kompetansehevingsrekken. Det er særlig barnehagene og de som jobber med de yngste barna som har omfavnet tiltakene. Flere forteller at dette er en gruppe som tidligere har fått lite kompetanseheving. Evalueringen viser også at det er blitt mer samarbeid mellom helsestasjon/Familiehjelpen og skolene og barnehagene.

³⁹ Prosjektrapport – Gode samarbeidsmodeller Fjell 2020, s. 26.

Evalueringen viser også noen forbedringspunkter med tanke på samarbeid. I evalueringen vår kommer det frem at flere aktører opplever at *Fjell og Galterud skoler samarbeider for lite om familier og elever*. Det gjelder både samarbeid om familier som har barn på begge skolene, og samarbeid om elever som går over fra Fjell til Galterud. Barnehagene opplever samarbeidet med barnevernet som til tider utfordrende og lite konstruktivt. Ifølge Senter for oppvekst skyldes det dårlig kommunikasjon mellom dem.

Økt handlingskompetanse?

Et av resultatmålene for GS er at skolene og barnehagene skal få konkret handlingskompetanse. I NOU 1991:4 defineres handlingskompetanse som de «kunnskaper, ferdigheter og holdninger som er nødvendige for å løse problemer eller oppgaver».

Fra intervju med ansatte i barnehager og på skoler får vi inntrykk av at særlig *kompetansehevingsrekken* har bidratt til at de ansatte opplever at de har flere verktøy og er mer bevisste på hvordan de kan arbeide med psykisk helse. Dette gjelder særlig for barnehagene, som i større grad enn skolene benyttet seg av tilbudet. Styrere i barnehager forteller at de har lært seg praktisk nyttig kunnskap og nye verktøy som de i etterkant av kompetanserekken har brukt i møte med barna og i vanskelige situasjoner. De gir flere eksempler på hvordan de har brukt kunnskapen og ferdighetene de tilegnet seg gjennom kompetanserekken, i praksis i barnehagene.

Én av styrerne forteller at de leser «Sinnemann» eller andre bøker om vold og snakker med barna om det. Et direkte resultat av dette er at flere barn har fortalt om vold hjemme. Styreren forteller også at de er blitt mer bevisst på hvordan de kan gå inn i vanskelige samtaler med foreldre og samtidig bevare foreldrenes verdighet, og har laget et skjema for hvordan man skal gå inn i slike samtaler i barnehagen. De forteller også om økende fokus på forebygging fremfor reparasjon, og å bygge opp barnas resiliens gjennom gode relasjoner med voksne i barnehagen. Skolene har deltatt i mindre grad på kompetansehevingsrekken, og vi har lite informasjon om effekten av denne for lærerne og skolene.

Også depresjonsmestring for ungdom og begrepslæring på Fjell er verktøy som kan gi skolene og barnehagene bedre handlingskompetanse. Gjennom samarbeidsavtalene for 2016 og 2017 har Galterud forpliktet seg til å videreutdanne totalt tre lærere og én minoritetsrådgiver i depresjonsmestringsmetodikken, og det skal gjennomføres fire kurs på skolen i løpet av 2017. På Fjell skole er det flere lærere som bruker begrepslæring som metodikk.

Brukereffekter

Målsetningene for brukerne er bedre psykisk helse og bedre oppvekstvilkår for barn og unge, som på lengre sikt skal legge til rette for økte læringsresultater. Har vi grunnlag for å hevde at delprosjektet bidrar til å nå disse målene?

Kortsiktige brukereffekter

Bedre oppvekstvilkår for barn og unge?

Vår vurdering er at delprosjektet har *lagt til rette for* bedre oppvekstvilkår for barn og unge. Grunnen er at det er mer samarbeid mellom tjenestene som arbeider med barn og unge, og lavere barriere for å vurdere når det er behov for å ta opp saker med foreldre i disse tjenestene, og det gir bedre oppfølging av barn og unge på Fjell.

Familiehjelpen fremstår som et særlig viktig og vellykket tiltak. Både skoler og barnehager på Fjell tar kontakt med dem for råd og hjelp, og opplever at de får gode råd og verktøy de kan bruke. Familiehjelpen ble trukket frem av nesten alle informantene vi snakket med som et viktig tiltak for

barn og unge. Blant annet fortalte Virksomhet Kultur at de noen ganger kontakter Familiehjelpen når det er barn som er redde for å gå hjem.

Det ble gitt mange eksempler på vanskelige familiesituasjoner som har blitt bedre med assistanse fra Familiehjelpen. Styrere i barnehagene forteller om vanskelige familiesituasjoner som har blitt løst eller kartlagt med hjelp fra Familiehjelpen. I rapporteringen til delprosjektet kommer det frem at mange foreldre opplever at hjemmesituasjonen har blitt bedre etter hjelp fra Familiehjelpen, blant annet ved at de har fått enkle verktøy de kan bruke i samhandling med barna sine, og at de dermed bedre får til å sette grenser og kommunisere konstruktivt med barna.

Som nevnt over, opplever også mange av de ansatte i barnehagene å ha fått bedre handlingskompetanse gjennom *kompetanserekken* og det *pedagogiske ledernettverket*. Det gjør dem bedre rustet til å forebygge og møte vanskelige hjemmesituasjoner grunnet psykisk helse, som dermed bedrer rammene rundt barna.

Bedre psykisk helse for barn og unge?

Gjennom Gode samarbeidsmodeller har det blitt bedre tilgang på tilbud som skal forebygge og støtte opp om barn og unges psykiske helse. Disse tilbudene blir brukt, og brukerne opplever at de er nyttige og at de får hjelp de trenger.

Det foreligger imidlertid lite data som kan understøtte at barn og unge har fått bedre psykisk helse. Det henger til dels sammen med personvern hensyn og til dels med at disse tilbudene skal være lavterskel. Vi har imidlertid tilgang til vurderingene fra deltakerne på kurset i depresjonsmestring for ungdom, som tyder på at kurset har hatt en positiv virkning på deltakernes psykiske helse. Flere skriver at de har lært å bruke verktøy for å møte tunge tanker, som å prate positivt til seg selv, stoppe opp og puste, og å lære å kontrollere tankene sine. De beskriver brukereffekter som økt selvsikkerhet, bedre søvn og mer avslapning. I tillegg opplever de at de tenker klarere, at de tar ordet mer i timen og at det er lettere å ta imot komplimenter.

Kurset har foreløpig kun blitt gjennomført én gang med seks elever, og med så få deltakere blir det vanskelig å snakke om effekter utover utviklingen hos disse elevene. Effekten av dette tiltaket på den psykiske helsen hos barn og unge i Fjell generelt, er derfor svært begrenset.

Langsiktige brukereffekter

Vi har vist at delprosjektet har gitt økt tilgang til tjenestene, at tjenestene benyttes, og at delprosjektet har ført til mer samarbeid og bedre handlingskompetanse blant voksne som arbeider med barn. Etter vår vurdering har delprosjektet også lagt til rette for bedre oppvekstvilkår og bedre psykisk helse for barn og unge på Fjell. Dette skal føre til at elevene får bedre læringsresultater, og økt gjennomføring i videregående skole.

Når det gjelder læringsresultater, viser vi i kapittel 10 at læringsresultatene til elever på Galterud skole har hatt en positiv utvikling de siste årene. For å kunne si noe om GS har bidratt til denne utviklingen måtte vi ha fulgt individer som har dratt nytte av disse tiltakene, over tid. Det er ikke lagt opp til en slik datainnsamling i prosjektet. Målet om økt gjennomføring i videregående skole for elever fra Galterud er det for tidlig å si noe om, ettersom prosjektet ble startet opp høsten 2014 og elever som da gikk på Galterud ikke har avsluttet videregående enda.

Datagrunnlaget gir med andre ord ikke forutsetning for å konkludere om prosjektet har hatt effekt på læringsresultater og gjennomføring i videregående skole. Vi kan imidlertid konkludere med at prosjektet legger til rette for dette.

Bærekraft

At tiltakene skulle være bærekraftige, dvs. videreføres og gå inn i ordinær drift etter prosjektslutt, har vært et styrende prinsipp for delprosjektet. Hovedmålet for delprosjektet handler om bærekraft: *Forankre samarbeidsmodeller for tidlig innsats og forebyggende arbeid mellom skolene og barnehagene på Fjell og deres støttetjenester i Senter for oppvekst*. Målet om bærekraft kommer også til uttrykk i kriteriene for utvelgelse av tiltak; «tiltakene skal være [...] bærekraftige i form av at de kan implementeres i virksomhetene og leve videre på egen hånd etter endt prosjektperiode».⁴⁰ Hvor bærekraftig har tiltakene i Gode samarbeidsmodeller vært?

Familiehjelpen har gått inn i ordinær drift og er del av Senter for oppvekst. I 2016 lå det en stund an til at tiltaket ville bli nedlagt etter endt prosjektperiode, men i behandling av økonomiplanen for Drammen kommune bevilget bystyret midler til å videreføre Familiehjelpen på Fjell. Samtidig ble det avgjort at det skulle utredes om tiltaket skulle implementeres i andre bydeler i Drammen. Tiltaket Familiehjelpen har m.a.o. god måloppnåelse på bærekraft, både ved at det har gått inn i ordinær drift i Senter for oppvekst og ved at det vurderes om tiltaket skal videreføres i andre deler av Drammen.

Kompetansehevingsrekken hadde i mindre grad enn de andre tiltakene et langsiktig siktemål ved oppstart. Hensikten var å få hevet oppmerksomheten og kunnskapen om psykisk helse gjennom en intensiv kompetansehevingsfase. I etterkant av prosjektet har Familiehjelpen til en viss grad tatt over en slik funksjon ved at de holder presentasjoner når det er møter på skolene og barnehagene.

Depresjonsmestringskurset for ungdom er kun gjennomført én gang, med seks elever. De ansatte i Familiehjelpen har imidlertid planer om å fortsette å gjennomføre kurset. De forteller også at de bruker elementer fra metodikken i samtaler med familier og barn. I 2016/2017 har også to ansatte ved Galterud skole tatt opplæring i metodikken, og i samarbeidsavtalene med Galterud kommer det frem at totalt fire ansatte fra skolen skal ha gjennomgått opplæring innen utgangen av 2017. I løpet av 2017 skal det gjennomføres fire kurs. *Sannsynligheten* for at kurset er bærekraftig kan derfor regnes som god, både ved at det er kompetanse ved både Senter for oppvekst og Galterud skole på metodikken og ved at kurset planlegges videreført fra høsten av. Faktisk bærekraft vil avhenge av om disse kursene blir gjennomført fra høsten av og jevnlig fremover.

Åtte lærere og én avdelingsleder ved Fjell skole har fått opplæring i metodikken *strukturert begrepslæring*. Kompetansen til å videreføre metodikken eksisterer derfor i staben. Jf. programrapporten til GS er videreføring av metodikken også forankret i ledelsen ved skolen. Videre er en lærer på skolen frikjøpt 20 prosent med restmidler fra GS prosjektet for å videreføre implementeringen av metodikken samt å utvikle nødvendig undervisningsmateriell for metodikken. Forholdene ligger godt til rette for videreføring av metodikken på skolen. God bærekraft fremover vil kreve at ledelsen fortsetter å prioritere tiltaket, bl.a. ved at timeplanene til lærerne som har fått opplæring i metodikken innebærer arbeid med strukturert begrepslæring.

Pedagogisk ledernettverk er ikke videreført. Det har vært gjennomført møter mellom kompetansesenteret og virksomhetsleder for å videreføre nettverket, men arbeidet er foreløpig stoppet opp. Vi får imidlertid inntrykk av nettverket er delvis uformelt videreført ved at barnehagene og Familiehjelpen har fortsatt å ha noe kontakt etter det formelle nettverket ble avvirket.

Læringsmiljøteamet har gått inn i ordinær drift etter prosjektslutt. Det har blitt etablert i PP-tjenesten, der fire ansatte har fått avsatt 10 prosent av sine stillinger til arbeidet. Bærekraften til dette tiltaket er med andre ord god.

⁴⁰ Se Prosjektrapport Gode samarbeidsmodeller, s.1.

Oppsummert har altså to av tiltakene (Familiehjelpen og Læringsmiljøteamet) gått inn i ordinær drift, mens det er godt lagt til rette for at to av tiltakene (depresjonsmestringskurset og begrepslæring) vil videreføres. Den organiserte og formaliserte kompetansehevingsrekken er avsluttet, men kompetansehevingsfunksjonen er delvis ivarettatt av de ansatte i Familiehjelpen. Det pedagogiske ledernettverket er ikke formelt videreført, men nettverkssamlingene har ført til mer kontakt mellom barnehager, familiehjelp og helsestasjon.

Bærekraften til Familiehjelpen og Læringsmiljøteamet er altså god, mens det gjenstår å se hva skolene gjør for å sikre videreføring av depresjonsmestringskurset og begrepslæring

Hovedmålsettingen for GS er å *forankre samarbeidsmodeller for tidlig innsats og forebyggende arbeid mellom skolene og barnehagene på Fjell og deres støttetjenester i Senter for oppvekst*. Måloppnåelsen er relativt god, ved at flere av samarbeidstiltakene er forankret i virksomhetene. Samtidig opplever flere at forankringen i Senter for oppvekst kunne ha vært bedre. Senteret hadde stor utskiftning av ledere for senteret i prosjektperioden, noe som gjorde forankring av et tverrfaglig prosjekt utfordrende. Det er også flere som har påpekt at skolene kunne vært mer koblet på prosjektet, og også at Fjell og Galterud skoler med fordel kunne ha samarbeidet mer. Her er det potensiale for å utvikle samarbeidet fremover.

Oppsummering

Relevans: Satsingen på delprosjektet Gode samarbeidsmodeller tar utgangspunkt i problemforståelsen til skolene på Fjell og fremstår som svært relevant for behovene i området. Delprosjektet er relevant som del av strategien for gode tjenester som bidrar til kvalifisering og arbeid, ved at tiltakene skal bidra til bedre læringsresultater og økt gjennomføring i videregående skole.

Måloppnåelse: Veien fra gjennomføring av tiltak til økt gjennomføring i videregående skole er lang, noe som gjør det utfordrende å vise at delprosjektet bidrar til måloppnåelse. Evalueringen viser imidlertid at delprosjektet har gitt bedre tilgang på tjenester for psykisk helse for barn, unge, foreldre og ansatte i barnehager og skoler på Fjell, og at det gjennomgående har vært god bruk av disse tjenestene. Økt tilgang og bruk er en forutsetning for å nå målene for delprosjektet, bedre psykisk helse og styrkede oppvekstvilkår for barn og unge, som igjen skal legge til rette for økt læring og bedre læringsresultater. Målgruppene opplever god nytteverdi av tiltakene. Det gjelder særlig brukere av Familiehjelpen, depresjonsmestringskurset på Galterud og kompetansehevingsrekken. Vi oppfatter at særlig Familiehjelpen og kompetansehevingsrekken bidrar til å bedre oppvekstkårene og legger til rette for bedre psykisk helse for barn og unge.

Prosjektet har ført til mer samarbeid mellom skolene, barnehagene og Familiehjelpen og helsestasjonen. Særlig barnehagene har opplevd det økte fokuset på samarbeid som nyttig, og opplever at de har flere verktøy og mer handlingskompetanse i utfordrende situasjoner. Samtidig kan det jobbes mer med samarbeidsmodeller på Fjell. Flere trekker frem samarbeidet mellom Fjell og Galterud skoler som mangelfullt, og barnehagene opplever samarbeidet med barnevernet som utfordrende.

Bærekraft: Delprosjektet har i relativt høy grad lyktes med å få enkelttiltakene forankret i virksomhetene og videreført i ordinær drift. Særlig Familiehjelpen fremstår som vellykket i så måte, og Drammen kommune vurderer nå å rulle ut tiltaket også i andre bydeler.

Kapittel 10 – Tjenesteutvikling: Leksehjelp og prosjektet Digital Læring

Et av delmålene i strategien for tjenester som gir kvalifisering og arbeid er å øke gjennomføringsgraden i videregående skole. Forskning viser at det å gjennomføre videregående skole er sterkt forbundet med sysselsetting og tilknytning til arbeidsmarkedet. Dessuten gjør de økende kompetansekravene i arbeidslivet at det ikke lenger er like enkelt å få arbeid uten å ha fullført videregående opplæring.

Dokumentet «Fakta grunnlag» oppsummerer kunnskapsinnhentingene fra forprosjektet i Fjell 2020. Her pekes det blant annet på at både blant de som var unge voksne, og de som var i etableringsfasen på Fjell i 2008, var andelen som hadde fullført videregående utdanning lav. Det var flere unge kvinner med innvandrerbakgrunn som hadde fullført videregående opplæring i 2008 sammenlignet med 2002, men andelen var fremdeles lavere enn landsgjennomsnittet.

Det er mange faktorer som påvirker gjennomføringsgraden i videregående opplæring, og de senere årene har det vært særlig fokus på tidlig innsats. På mange måter kan man si at de fleste av tiltakene som rettes mot barn og unge i Fjell 2020 kan ha som en langsiktig effekt at flere gjennomfører videregående skole. Det gjelder Aktivitetsskolen (som ikke inngår i denne evalueringen, men får sin egen evaluering), det gjelder Gode samarbeidsmodeller, og det gjelder aktivitetstilbudene som kvalitetssikres og videreutvikles gjennom Fjell 2020.

Fjell 2020 har inngått samarbeidsavtaler med Galterud skole for kalenderårene 2014 til 2017, der skolen har fått overført midler for å gjennomføre leksehjelp og andre tiltak. Det tydeliggjøres i avtalen at formålet med samarbeidet er måloppnåelse for Fjell 2020. Mens leksehjelptiltaket har ligget fast gjennom alle årene, har de andre tiltakene variert. I underveisevalueringen er det leksehjelp og prosjektet Digital Læringsarena, gjennomført kalenderåret 2015, som skal inngå. I dette kapitlet skal vi redegjøre for, og vurdere, disse to tiltakene.

Et sentralt spørsmål i underveisevalueringen er om de tiltakene Galterud skole får midler til fra områdesatsingen Fjell 2020, blant annet til leksehjelp, bidrar til overordnede mål med satsingen, som å øke gjennomføring i videregående skole. For å nå dit, må tiltakene først bidra til å gi elevene bedre skolerestater. Det betyr at vi først må etablere hvilke resultater Galterud skole produserer, og deretter diskutere om tiltakene finansiert av Fjell 2020-prosjektet bidrar til dette.

På de neste sidene presenterer skolerestater som tyder på at Galterud skole har gode resultater å vise til, gitt elevgruppens forutsetninger, og at skolen lykkes med å løfte mange av elevenes prestasjoner betydelig i løpet av de tre årene de er elever ved skolen. Deretter presenterer vi de to tiltakene vi vurderer i dette kapitlet, før vi drøfter dem opp imot evalueringskriteriene relevans, måloppnåelse og bærekraft i slutten av kapitlet.

Analyse av Galterud skoles resultater

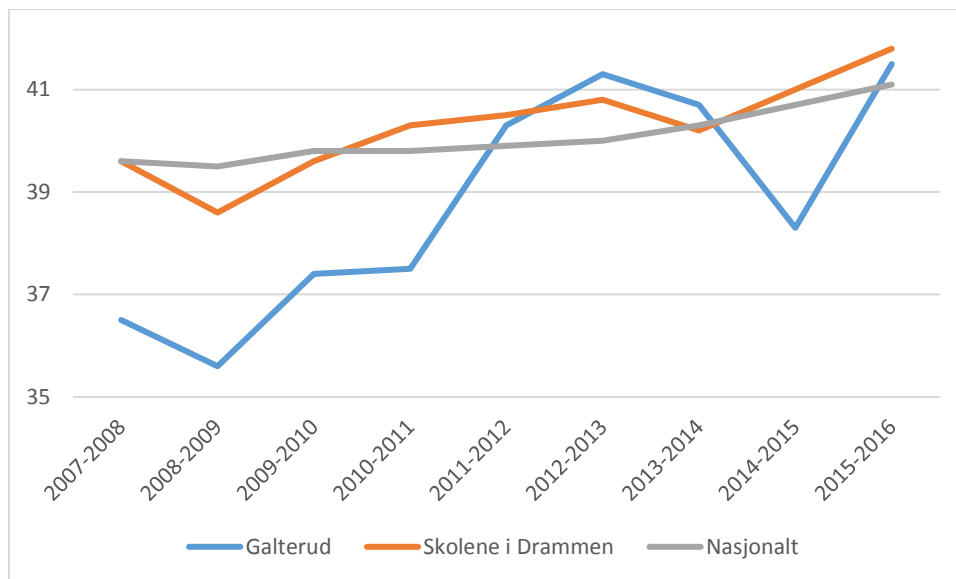
Galterud skole ligger på Galterud overfor drabantbyen Fjell, og tar imot elever fra barneskolen Fjell og Skoger. Fjell skole er om lag tre ganger så stor som Skoger, med rundt 600 elever mot Skogers rundt 170-180 elever. Langt flere av Galteruds elever kommer dermed fra Fjell skole. Galterud har de siste årene hatt rundt 300 elever, og 70 prosent av dem har innvandrerbakgrunn.

I denne delen presenterer vi utvikling i Galterud skoles grunnskolepoeng de ni siste årene, før vi redegjør for en analyse av skolens resultater på nasjonale prøver for to elevkull de siste årene. Analysene viser at Galterud skole lykkes med å heve elevenes prestasjoner.

Grunnskolepoeng

Grunnskolepoeng er et mål på hvilket nivå elevene har når de avslutter grunnskolen på 10.trinn. De regnes ut ved at alle avsluttende karakterer som føres på vitnemålet, legges sammen og deles på antall karakterer slik at en får et gjennomsnitt. Deretter ganges gjennomsnittet med 10. Elever som har færre enn halvparten gyldige karakterer, er ikke med i beregningene.⁴¹

Figur 7 presenterer utviklingen i grunnskolepoeng for Galterud skole, skolene i Drammen, og det nasjonale gjennomsnittet i grunnskolepoeng, fra skoleåret 2007/2008 til 2015/2016. I tolkningen av resultatene er det viktig å være oppmerksom på to ting: 1) Endringer i grunnskolepoeng på skolenivå må tolkes med forsiktighet, fordi den enkelte elevs karakterer får mye større betydning enn når man ser alle skoler i én kommune eller på landsbasis under ett. 2) Fra og med skoleåret 2014-2015 ble standpunktarakteren i valgfag inkludert i beregningen av grunnskolepoeng, og dataene er ikke helt sammenlignbare før og etter dette skoleåret.

Figur 7: Grunnskolepoeng, Galterud skole, skolene i Drammen og nasjonalt, i perioden 2007/2008 til 2015-2016. Kilde: Utdanningsdirektoratet, Skoleporten.

Den overordnede tendensen som trer frem i figur 7, er at antall grunnskolepoeng øker i perioden ved Galterud skole, ved skolene i Drammen, og nasjonalt. Økningen er betydelig større ved Galterud, og ettersom fremgangen både er konsistent og økende, mener vi det tyder på at elevenes prestasjoner har forbedret seg i løpet av perioden sammenlignet med Drammensskolene og resultatene nasjonalt. Det er vanskelig å ta stilling til om den kraftige reduksjonen i grunnskolepoeng skoleåret 2014-2015 er et utslag av tilfeldig variasjon mellom årskullene eller om tendensen er fallende, men på generelt grunnlag vil resultatene for én skole kunne svinge mer hvert år siden populasjonen er mindre.⁴² Det er også verdt å kommentere at det for Galterud skole hvert år bare er et par elever på 10.trinn som har færre enn halvparten gyldige karakterer, og som dermed ikke regnes med i gjennomsnittet for

⁴¹ Hentet fra Skoleporten,

<https://skoleporten.udir.no/rapportvisning/Rapportvisning/Veiledning?rapportid=33&diagraminstansid=16&enhetsid=00&vurderingsomrade=11&underomrade=12&skoletype=0&oversikttypeid=0&fordeling=2&diagramtype=1&skoletypemenuid=0&kanviseprikking=0&barevisoffentligedata=True>

⁴² Et annet poeng er at valgfag ble inkludert i grunnskolepoengene dette er året, og at resultatene dermed ikke er helt sammenlignbare med tidligere år, men dersom det skulle ha påvirket resultatene på én skole burde vi ha sett et tilsvarende fall i resultater for de andre skolene.

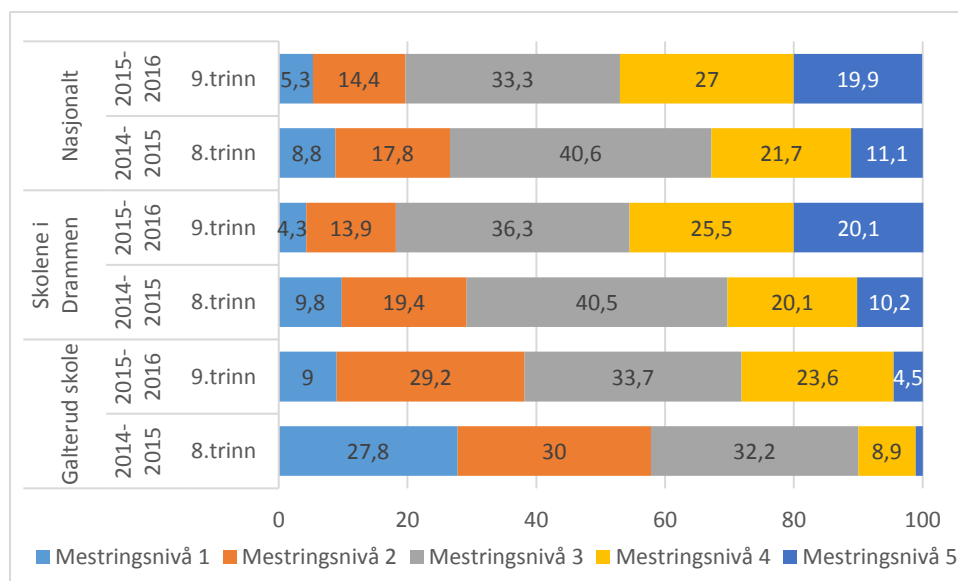
skolen. Resultatene er dermed med noen få unntak basert på hele elevkullet som avslutter 10.trinn hvert år.

Nasjonale prøver

Vi har også gjort en enkel analyse der vi sammenligner resultater fra de nasjonale prøvene i lesing og regning som gjennomføres hvert år i september for 8. og 9.trinn for samme elevkull. Resultatene for 8.trinn viser hvilket nivå elevene har når de begynner på ungdomsskolen, og forskjellen mellom disse og resultatene for 9.trinn kan si noe om elevenes utvikling i prestasjoner i løpet av det første skoleåret på ungdomstrinnet. Vi bemerker at elevene på 8. og 9.trinn gjennomfører samme prøve, og det kan tenkes at elevene på 9.trinn er mer modne og dermed forholder seg annerledes til prøven enn elever på 8.trinn.

Ettersom det ikke ble publisert resultater på nasjonale prøver på skolenivå før 2014, har vi ikke hatt mulighet til å vurdere en tidsserie som viser resultatutvikling i Galteruds resultater lengre tilbake i tid. Vi vil derfor være forsiktig med å trekke bastante konklusjoner basert på analysen av nasjonale prøver. Våre funn tyder likevel på at utviklingen i resultater fra 8. til 9.trinn er stor, sammenlignet med skolene i Drammen samlet sett, og sammenlignet med nasjonale gjennomsnitt. Det er særlig andelen elever som har de laveste mestringsnivåene, som reduseres, men også andelen elever på de høye mestringsnivåene øker.

Vi gir et eksempel som illustrerer poenget. I figur 8 har vi sammenstilt resultater fra nasjonale prøver i lesing på 8. trinn skoleåret 2014-2015 og på 9.trinn skoleåret 2015-2016. Det er med andre ord resultater for de samme elevene, to år på rad.⁴³

Figur 8: Resultater fra nasjonale prøver i lesing for Galterud skole, skolene i Drammen og nasjonale resultater. Resultater for 8.trinn i 2014-2015 og for 9.trinn 2015-2016. Prosent. Kilde: Utdanningsdirektoratet, Skoleporten.

Høsten 2014 lå godt over halvparten av elevene i 8.klasse ved Galterud på mestringsnivå 1 og 2, og bare 10 prosent oppnådde mestringsnivå 4 eller 5. Høsten 2015 hadde andelen elever som hadde mestringsnivå 1 sunket fra 28 prosent til 9 prosent, det vil si en reduksjon på to tredjedeler. Også nasjonalt og i Drammenskolene har andelen som befinner seg på mestringsnivå 1 blitt redusert fra 8. til 9. klasse, men endringen er betydelig mindre enn ved Galterud, på henholdsvis 5,5 prosent (Drammen) og 3,5 prosent (nasjonalt).

⁴³ En forutsetning er at få eller ingen elever har byttet skole mellom 8.trinn og 9.trinn disse årene.

Andelen på nivå 2 og 3 er nesten likt for de to årene, mens det var en betydelig økning i andelen elever som hadde mestringsnivå 4 eller 5. Andelen økte fra 10 prosent høsten 2014 til 28 prosent høsten 2015.

Vi har gjort liknende analyser for samme elevkull av nasjonal prøve i regning, og for lesing og regning for kullet som begynte på Galterud høsten 2015. Resultatene til 2014-kullet økte mest i regning, til omtrent samme nivå som skolene i Drammen og nasjonalt. Selv om kullet også forbedret seg i lesing (eksempelet vist over), er det fremdeles betraktelig lavere enn gjennomsnittet i Drammen og nasjonalt. En svært høy andel elever i 2014-kullet hadde et lavt mestringsnivå i lesing da de begynte på 9.trinn. For 2015-kullet er bildet omvendt. Økningen i leseferdigheter var stor for dette kullet, og resultatene for 9.trinn tyder på at en del elever har hevet seg mer enn ett mestringsnivå i løpet av skoleåret 2015-2016. I regning var økningen i prestasjoner mer moderate, og i underkant av 40 prosent var på de to laveste mestringsnivåene ved nasjonal prøve på 9.trinn.

Overordnet ser vi at prestasjonene for alle elever både på Galterud, i Drammen og nasjonalt øker fra 8.trinn til 9.trinn, men at økningen i prestasjoner blant Galterud-elevene er svært store. Vi kan imidlertid slå fast at elevene i gjennomsnitt forbedrer sine resultater betydelig både i lesing og regning i løpet av det første året ved Galterud skole. Når vi vet at foreldrenes sosioøkonomiske bakgrunn er en av de mest avgjørende faktorene for elevers skoleprestasjoner, og at det er lave levekår i befolkningen på Fjell, kan vi anta at Galterud skole bidrar mye i å heve elevenes prestasjoner.

Det er med andre ord liten tvil om at Galterud skole lykkes med å øke kompetansen hos mange av elevene.

Leksehjelp

Galterud skole har i flere omganger siden midten av 1980-tallet tilbudt elevene leksehjelp. Tilbudet har vært finansiert gjennom ekstra bevilgninger fra bystyret, med midler fra nærmiljøkontoret, og i perioden 2009-2011 gjennom fattigdomsmidler.

I 2013 ble tilbudet startet opp igjen med midler fra Fjell 2020, og skolen har fått bevilget inntil 400.000 kroner per år for å tilby leksehjelpen. Målet er at elevene opplever støtte i arbeidet med lekser, og at leksehjelpen bidrar til et faglig løft gjennom året. Videre er det en målsetning at minst 20 prosent av elevene, det vil si minimum 60 elever, skal benytte seg av tilbudet hver uke.

Galterud skole tilbyr leksehjelp med ansatte faglærere som dekker basisfagene norsk, matematikk og engelsk, og som også har kompetanse i naturfag og samfunnsfag. Elevene får også tilbud om et lett måltid som suppe, knekkebrød og yoghurt. I 2014 og 2015 ble tilbudet gitt to dager per uke, mens det er økt til tre dager per uke i 2016 og 2017. Elevene informeres om leksehjelpstilbudet og hva de kan få hjelp til i klassen, på elev- og foreldresamtaler, og på informasjonsskjermene som henger på skolen.

Tilbudet har stort sett blitt gitt etter skoletid. Skoleåret 2016/2017 prøver skolen ut forskjøvet skolestart, det vil si at skoledagen starter én time senere på dagen enn tidligere. Ved begynnelsen av skoleåret ble leksehjelpen derfor tilbudt før første time sammen med enkel frokost. Det førte til at færre elever benyttet seg av leksehjelpstilbudet. I løpet av høsten ble tilbudet derfor flyttet til etter skoletid på én av tre dager, og våren 2017 tilbys leksehjelp to dager etter skoletid og én dag før skoletid.

Galterud har en del elever fra Skoger som er avhengig av skoleskyss. Skolen har ikke lyktes med å få utsatt skoleskyssen den dagen det tilbys leksehjelp etter ordinær skoletid, og har heller ikke funnet

det riktig å bruke midler fra Fjell 2020 til å betale for egen skyss til de elevene som bor på Skoger som ønsker å benytte seg av leksehjelpen. Det betyr at disse elevene må velge mellom å benytte seg av leksehjelpstilbudet eller skoleskyss.

Vurdering

I avtalen mellom Fjell 2020 og Galterud skole fremgår det at målet er at 60 elever skal benytte seg av leksehjelp hver uke. Skolen har rundt 300 elever hvert år, og forventningen er altså at om lag 20 prosent skal benytte seg av tilbudet hver uke. Skolen registrerer oppmøtet i perioder, og erfarer at det varierer hvor mange elever som benytter seg av tilbudet. I forkant av prøver, tentamener og større innleveringer øker antallet elever som deltar på leksehjelpen, og da særlig blant elever på 9. og 10. trinn. Skolens egne registreringer viser at deltakelsen økte fra 2014 til 2015. I 2014 deltok et gjennomsnitt på om lag 40 elever per uke.⁴⁴ I 2015 deltok opp imot 70-80 stykker før prøver og tentamener. For 2016 er det i skolens rapport ikke oppgitt hvor mange elever som har deltatt, men erfaringen er at deltakelsen falt da tilbudet ble flyttet til før skoletiden. Da tilbudet ble flyttet tilbake til etter skoletid noen av dagene i uken, økte oppslutningen igjen.

At leksehjelpen er mer populær i perioder, stemmer godt med funnene fra spørreundersøkelsen vi gjennomførte blant 10.-klassinger på skolen som en del av underveisevalueringen. Der svarte 48 prosent at de deltar på leksehjelp av og til. 9 prosent deltok månedlig eller oftere. Samtidig oppga 44 prosent at de ikke deltar.

Funnene tyder etter vår vurdering på at tilbudet treffer målgruppen rimelig bra. Vi understreker likevel at det er særlig de svakeste elevene som kan ha størst utbytte av leksehjelp, og at skolen kontinuerlig bør vurdere hvordan de kan trekke disse elevene til tilbudet.

Hva kan vi så si om resultatene av leksehjelpstilbudet? For det første viser flere undersøkelser at elevene opplever at det er nyttig. I spørreundersøkelsen vi gjennomførte blant 10.klassinger ved Galterud skole i mai 2017, oppga 81 prosent av de som deltok på leksehjelp av og til eller oftere, at de opplevde å få den hjelpen de trenger. I skolens egen undersøkelse gjennomført blant alle elevene ved skolen høsten 2015, sier over 80 prosent av elevene at den hjelpen de får på leksehjelpen er viktig for at de skal bli bedre i fagene. Ca. 70 prosent av elevene mener at tilbudet bidrar til at de får bedre karakterer. I skolens undersøkelse fra 2015 oppga elevene at de benyttet seg av tilbudet fordi de trenger hjelp med enkelte fag, ønsker å øve til store prøver eller for å samarbeide med andre elever.

I skolens rapporter til Fjell 2020 rapporteres det også på måloppnåelse, men på litt ulike måter fra år til år. For 2014 meldes det at halvparten av elevene på 9. og 10. trinn som har deltatt på leksehjelpstilbudet, har gått opp én karakter i ett av de skriftlige fagene. I 2015 ble det rapportert at halvparten av de som deltar på leksehjelp, har gått opp eller beholdt karakterene i minst ett av de skriftlige fagene fra våren til høsten 2015. For 2016 rapporteres det at blant elevene på 9. og 10.trinn som har deltatt regelmessig fra de gikk på 8.trinn, har flertallet beholdt eller økt sine karakterer i ett eller flere av de skriftlige fagene.

At mange elever forbedrer karakterene sine, er selvsagt et resultat av flere faktorer, blant annet at elevene selv jobber med fagene. Men med forholdsvis god oppslutning, i alle fall før prøver og innleveringer, og høy tilfredshet med leksehjelpstilbudet blant elevene, er vår vurdering at leksehjelpstilbudet med stor sannsynlighet bidrar til elevenes prestasjoner.

⁴⁴ I skolens rapport for 2015 oppgis det to ulike tall for antall elever som deltok på leksehjelp; 50 og 67 elever. Dette utgjør uansett en økning fra 2014.

Digital læring

Formålet med prosjektet *Digital læring*, som ble gjennomført kalenderåret 2015, var å heve elevenes og lærernes digitale kompetanse ved å bruke ulike former for digitale læremidler i større grad enn tidligere. Mer konkret var målene å:

- Øke elevenes generelle bevissthet om bruk av internett
- Øke elevenes motivasjon, trivsel og læringsresultater gjennom en mer praktisk og variert skolehverdag
- Hjelp foreldrene til å følge opp elevene ved å gjøre dem bedre kjent med tilgjengelige instruksjonsvideoer
- Spre kompetanse til de andre Drammensskolene, gjennom nettsted/blogg som brukes for å dele instruksjonsvideoene

Skolen fikk 400.000 kroner til tiltaket. 28 prosent gikk til innkjøp av nødvendig utstyr, mens resten gikk til frikjøp i 5-6 timer per uke for to av skolens lærere for etterutdanning i digitale tjenester i skolen samt til kompetanseheving.

I prosjektet ble følgende tiltak gjennomført:

Prøve ut bruk av nettbrett i stedet for, eller i tillegg til, bærbar PC i én klasse ved skolen. Begrunnelsen var at elevene bør mestre bruk av flere digitale verktøy enn (bærbar) PC, og at nettbrett er et av verktøyene som brukes stadig mer og som elevene dermed bør mestre. Dessuten er nettbrett egnet for å komme raskt i gang med undervisningen, det kan brukes til ulike undervisningsmetoder, og kan være en motiverende faktor for elevene.

Prøve ut Google Apps for Education fordi en oppfattet at disse verktøyene hadde bedre funksjonaliteter enn de systemene skolene i Drammen brukte på daværende tidspunkt. Et av problemene som beskrives i prosjektrapporten var at kapasiteten på den enkeltes e-post var så begrenset at den enkelte ofte måtte slette e-poster han/hun i utgangspunktet ønsket å beholde, for å kunne sende og bruke e-postkontoen. Noen av fordelene som ble trukket frem med Googles verktøy var at e-postkontoene ga langt større lagringskapasitet, særlig dersom man registrerte seg som skolebruker, og at verktøyene ga mulighet for å jobbe i samme dokument. Utprøvingen innebar å kurse lærere i flere av verktøyene, slik at de kunne lære opp elevene, og at elevene skulle gjøre erfaringer med samskriving i Google Documents.

Produsere og publisere undervisnings-/instruksjonsvideoer på en egen plattform samt på YouTube, slik at videoene er tilgjengelige både for elever, lærere og foreldre. En av målsettingene var å gjøre det enklere for foreldre å kunne bistå elevene i læringsarbeidet. En annen var at flere Drammensskoler eller andre i lokalmiljøet kunne få nytte av videoene.

I tillegg var det et ønske om å **prøve ut digitale læreverker i flere fag**, ettersom lærere hadde gode erfaringer med å benytte gratis digitale læringsressurser, men det viste seg at prisen på lisensene var for høy til å kunne dekkes av prosjektmidlene.

Vurdering

Erfaringer fra prosjektet er sammenfattet og beskrevet i en prosjektrapport forfattet av de to ressurslærerne i prosjektet. Rapporten gir ikke grunnlag for å si noe om resultater i form av økt digital kompetanse blant elever og lærere, økt motivasjon og læringsresultater, bedre hjelp til oppfølging for foreldre, eller spredning av kompetanse til andre Drammensskoler. Men prosjektrapporten slår fast at de fleste tiltakene er gjennomført, og at skolen har gjort seg nyttige erfaringer med bruk av nettbrett i undervisningen, med bruk av Google Apps for Education, og at det

er produsert flere undervisnings-/instruksjonsvideoer som fremdeles er å finne på bloggen [Mobilt Klasserom Galterud Skole](#)⁴⁵ og på YouTube⁴⁶.

Flere av erfaringene som dokumenteres i skolens rapport, var positive. Elevene kom raskere i gang med arbeidet når de brukte nettbrett enn PC, det var enklere å variere undervisningsmetoder fordi nettbrettet kan brukes på flere måter enn det de bærbare Pc-ene kan, og bruk av nettbrett økte elevenes motivasjon i læringsarbeidet. Produksjon av instruksjonsvideoer opplevdes særlig effektivt i kunst og håndverk, der lærere erfarte at visualisering av et større arbeid gjorde det enklere å tilpasse undervisningen: Elevene kunne følge instruksjonsvideoene i eget tempo, og de kunne enkelt få med seg temaer i timer da de hadde fravær. Ved å bruke videoen i gjennomgang av lærestoffet kunne læreren pause videoen og svare på spørsmål eller utdype forklaringen dersom det var behov for det.

Gjennom egne undersøkelser finner vi at det er publisert flere instruksjonsvideoer både på bloggen Mobilt Klasserom og på YouTube. Videoene i kunst og håndverk illustrerer oppgavene på en enkel og lettfattelig måte, viktige instruksjoner tydeliggjøres med tekst i videoen, og både lyd og bilde er av forholdsvis god kvalitet. De øvrige videoene vi har funnet på bloggen og YouTube er etter vår vurdering ikke av like god kvalitet, verken i lyd og bilde eller i selve formidlingen av instruksjonene. Prosjektrapporten viser til resultater fra en intern spørreundersøkelse på skolen der forholdsvis få elever oppgir at de kjenner til videoene, og på YouTube har videoene mellom 14 og 88 visninger. Hvorvidt det er flere visninger av bloggen fremgår ikke, men det synes ikke som om undervisnings-/instruksjonsvideoene har hatt det nedslagsfeltet eller den virkningen man ønsket. Det fremgår av prosjektrapporten at enkelte mindre utfordringer knyttet til flere av de planlagte instruksjonsvideoene førte til at disse ikke ble laget i løpet av prosjektperioden. Ut fra bloggen og søk på YouTube ser det heller ikke til at det er produsert flere videoer etter at prosjektet tok slutt.

De viktigste læringspunktene i prosjektrapporten handler om at implementering av digitale verktøy i skolen krever grundig planlegging og lederstøtte.⁴⁷ For eksempel ble det i forbindelse med utprøving av Google Apps for Education satt av flere fellesøkter til opplæring i lærergruppen, og det var en intensjon at ressurslærerne skulle følge opp den enkelte lærer og klasse i etterkant.

Dette ble gjort med noen, men for mange forsvant det nok i en travel hverdag. Det viser seg at å overlate det til lærerne selv å melde interesse, fører til at det blir nedprioritert, så det ville nok heller lønt seg å sette krav om at alle lærerne i basisfagene (for eksempel) skulle vært igjennom kursing og gjennomført undervisningsopplegg i klassene med støtte fra ressurslærer innen en bestemt tid. En annen grunn til å fokusere på basisfagene er at da slipper man negativitet eller frustrasjon fra personale som blir tvunget til å være med på opplegg de ikke føler relevante for sine fag/stillinger. (Prosjektrapport, side 9)

Forfatterne slår fast at det er nødvendig med en klar plan for støtte og oppfølging av den enkelte lærer samt tydelige krav og støtte fra ledelsen for at alle lærerne skal ta i bruk nye digitale verktøy.

Basert på skolens rapporter om prosjektet Digital læring samt våre egne undersøkelser av instruksjonsvideoene på nettet, mener vi det er flere problemer ved dette prosjektet. Vår viktigste innvending er at igangsetting av prosjektet virker tilfeldig, og uten nødvendig forankring. Det kommer frem av prosjektrapporten at det ikke har vært tilstrekkelig gjennomføringskraft i prosjektet til å prøve ut nye digitale verktøy og arbeidsmetoder på en systematisk måte. Dette er godt kjente

⁴⁵ <http://mobiltklasserom.blogspot.no/>

⁴⁶ Se f.eks. <https://www.youtube.com/watch?v=-dgy2QGY3cY>; <https://www.youtube.com/watch?v=y9oWVnTk6Co>; og https://www.youtube.com/watch?v=mG_5-MMctUc.

problemstillinger ved bruk av IKT i skolen, og ved innføring av nye digitale verktøyer i enhver virksomhet. Det vi stusser mer over, er likevel at skolen synes å ha prøvd ut verktøy, plattformer og arbeidsmåter som det kunne være naturlig at nivåene over skolen var involvert i. Våre innvendinger handler ikke om at dette ble prøvd ut på én skole, eller at skolen støtte på utfordringer med å få hele personalet engasjert, snarere at det ser ut til at prosjektet ble gjennomført uten særlig støtte fra, eller i forståelse med, nivået over skolen. Dermed har ikke prosjektet eller resultatene blitt etterspurt og brukt av nivået over skolen, eller av andre skoler, slik intensjonen med prosjektet var.

I tillegg til disse problemene med svak forankring, har tiltaket i ulik grad har truffet målgruppene. Særlig foreldregruppen og andre skoler ser i liten grad ut til å være nådd. Selv om utprøving av nettbrett og instruksjonsvideoer i kunst og håndverk synes å ha vært positivt, er resultatene av prosjektet likevel av varierende kvalitet og virker ikke å være varige. Vi er i tvil om prosjektet digital læring har lyktes med å nå tilstrekkelig ut til målgruppene eller til å nå målene for prosjektet og gi varige resultater.

Samlede vurderinger

Som vi har redegjort for i dette kapittelet, tyder resultatindikatorerne på at Galterud skole over flere år har lyktes med å heve elevenes læringsresultater. Det ser vi hovedsakelig gjennom en betydelig økning i skolens grunnskolepoeng de siste ni årene, og en tendens som synes å ha stabilisert seg fra 2012. Vi antyder også at skolen har løftet mange elever i lesing og regning de siste årene, ved å vise til at andelen elever som presterer på de laveste nivåene i nasjonale prøver, reduseres dramatisk fra 8. til 9. trinn for to av kullene som har gått på Galterud de siste årene. Vi er imidlertid forsiktige med å vektlegge disse resultatene for mye, siden analysen bare baserer seg på resultater for to elevkull. Vi understreker også at det som gjør analysen interessant, er at den tyder på at skolens bidrag til elevenes resultater er betydelig. Mange av elevene har et forholdsvis svakt faglig utgangspunkt og kommer fra hjem med lave levekår og sosiale problemer. Selv om skolens bidrag til å heve elevenes resultater trolig er betydelig, viser resultatene imidlertid at elevene fremdeles presterer lavt sammenlignet med andre skoler.

Fører tiltakene til måloppnåelse for Fjell 2020?

Funnene om leksehjelp tyder på at tiltaket trekker i riktig retning for å nå målene for Fjell 2020. Både skolens og våre undersøkelser tyder på at leksehjelpen oppleves nyttig av elever som deltar, men det kan virke som om mange elever bruker tilbudet mest når de vet at de må prestere. Færre deltar fast. Her er det trolig forskjeller mellom elevene, og skolen nevner i én av sine rapporter at det fra et av kullene er mange elever som deltar fast på leksehjelpen. Siden det er vanskelig å isolere resultater av leksehjelpen, er det heller ikke lett å vurdere om resultatene er bærekraftige.

Vi mener Galterud skoles resultater viser at de gir elevene bedre forutsetninger for å lykkes senere i utdanningsløpet. Hvilken effekt leksehjelp og andre tiltak finansiert med Fjell 2020-midler har, er vanskelig å si. Økningen i grunnskolepoeng begynte lenge før områdesatsingen startet, men leksehjelp er et fornuftig, godt og relevant virkemiddel å bruke midler på for å bedre elevens læringsresultat og legge grunnlag for økt gjennomføring i videregående opplæring, både på Galterud og på andre ungdomsskoler.

Vi finner imidlertid ikke at prosjektet Digital Læring har lyktes med å nå målgruppene i tilfredsstillende grad. Vi finner det heller ikke sannsynlig at prosjektet vil nå målene eller bidra til måloppnåelse for Fjell 2020 og gi varige resultater.

Bærekraft

Galterud skole har tilbudt leksehjelp over mange år så lenge de selv har hatt rammer til det, eller det har vært stilt midler til disposisjon. At det nå brukes midler fra Fjell 2020 på dette, virker som en midlertidig løsning for å tilby et velbrukt og godt virkemiddel noen år til. Vi stiller spørsmål ved hvorfor tiltaket ikke innføres mer varig, enten ved å stille krav til at skolen må løse dette innenfor egne budsjetter, eller ved å gi skolen ekstra midler til dette uten å kanalisere det gjennom områdesatsingen. Dersom det er tvil om at tilbudet er godt eller målrettet nok, til tross for skolens egne rapporteringer og de funnene vi peker på, bør det legges en plan for å avklare dette.

Kapittel 11 – Konklusjon

I dette avsluttende kapitlet gir vi vår overordnede vurdering av status for Fjell 2020 på de tre evalueringskriteriene relevans, måloppnåelse og bærekraft, tre år før satsingen avsluttes. Kapitlet oppsummerer sentrale funn og konklusjoner fra de foregående kapitlene, men gir også en mer overordnet vurdering. Kapitlet er strukturert etter evalueringskriteriene, og for hvert kriterium gir vi vår vurdering av områdeutviklingstiltak og tjenesteutviklingstiltak.

Relevans: Er de valgte tiltakene relevante for å oppnå målene for Fjell 2020?

Sammenhengen mellom delmål og overordnet mål er beskrevet i forprosjektrapporten, men sammenhengen mellom delmålene er i liten grad gjort eksplisitt. Nedenfor gir vi en vurdering av koblingene mellom tiltak, delmålene og hovedmål i strategiene for områdeutvikling og tjenesteutvikling.

Områdeutvikling: Fysiske tiltak er virkemiddel for å nå andre delmål

Den sentrale koblingen mellom strategien for områdeutvikling og det overordnede målet for Fjell 2020 (flere sysselsatte og færre på lavinntekt) er primært delmålet om et mer variert boligtilbud på Fjell. I forprosjektrapporten er denne koblingen gjort eksplisitt: Strategien bak områdeutviklingstiltakene var å gjøre det mer attraktivt for ressurssterke familier å flytte til området. Det har vært utfordrende å sette i gang tiltak for å nå dette delmålet, siden borettslagene, som er grunneiere på Fjell, har motsatt seg foretting. Strategien om nybygging synes å være mer realistisk, ettersom kommunen har omregulert et LNF-område og gitt tillatelse til å rive en verneverdig låve nær drabantbyen. Nå er private aktører i ferd med å planlegge rekkehus i dette området. Det kan gjøre området attraktivt også for familier som ønsker seg noe annet enn en blokkleilighet.

For andre tiltak og delmål under områdeutvikling er koblingen mot det overordnede målet svakere. Men disse målene er relevante for å oppnå andre delmål i Fjell 2020, og da særlig delmålene for å fremme trivsel og helse (under tjenesteutvikling). Nye flerbrukshaller, aktivitetsflater og møteplasser er svært relevante tiltak for å øke deltakelse i sosiale og fysiske aktiviteter på Fjell.

Vår konklusjon er at det for de områdeutviklingstiltakene som allerede er iverksatt, er god kobling mot andre delmål i Fjell 2020, og god sammenheng med de behovene som ble kartlagt i forprosjektet. Koblingen mellom delmålene for områdeutviklingen og det overordnede målet om flere sysselsatte og færre på lavinntekt er imidlertid svakere. Videre kan det synes som utbygging av rekkehus nær Fjell kan bidra til et mer variert boligtilbud i opptaksområdet til Fjell skolekrets, men det er for tidlig å si hvilke utslag dette kan ha på sysselsettingsgrad og inntektsprofil i Fjell skoles opptaksområde.

Tjenesteutvikling: Tiltakene har varierende relevans fordi det overordnede målet ikke er justert

Vår vurdering er at delmålene for å gi kvalifisering og arbeid er tett koblet til det overordnede målet for Fjell 2020. Både delmålene og tiltakene Jobbsjansen, Jobbjakt og til dels leksehjelp og lavterskel praksisplasser er relevante, og vil sannsynligvis bidra til å realisere det overordnede målet om flere sysselsatte og færre på lavinntekt. Videre passer tiltakene godt overens med behovene som ble kartlagt i forprosjektet.

Målene og de iverksatte tiltakene for å gi trivsel og fremme helsen svarer også godt på behovene som ble kartlagt i forprosjektet, men det er en langt svakere kobling til det overordnede målet om økt sysselsetting og færre på lavinntekt. Vi mener ikke at tiltakene er irrelevante, men at koblingen er

så svak at vi ikke ser hvordan virkninger av tiltakene skal kunne sannsynliggjøre at flere blir sysselsatt og at andelen på lavinntekt på Fjell går ned innen 2020.

Det mest problematiske med koblingen mellom tiltakene under tjenesteutvikling og det overordnede målet er at kommunen da prosjektplanen i 2014 ble vedtatt, valgte å prioritere barn og unge som målgruppe *uten samtidig å justere det overordnede målet*. Det er ikke sannsynlig at tiltakene som rettes mot barn og unge vil bidra til at det er flere sysselsatte og færre på lavinntekt på Fjell innen 2020. Vi understreker at det ikke er valget av barn og unge som er hovedproblemet, men at man ikke samtidig enten endret det overordnede målet, for eksempel til å gjelde bedre levekår og livskvalitet, eller i det minste justerte året der en forventer å se virkning til f.eks. 2030.

Vår konklusjon er at målene og tiltakene innenfor tjenesteutvikling stemmer godt overens med behovene som ble kartlagt i forprosjektet til Fjell 2020, men det er bare de kvalifiserende tiltakene som kan sies å være relevante for å nå den overordnede målsettingen innen 2020. Vår vurdering er at det er formuleringen av det overordnede målet som er hovedproblemet, og at sammenheng mellom tiltak og mål blir bedre om en justerer tidspunktet til 2030 eller endrer formuleringen av det overordnede målet. Et aktuelt mål kan være at befolkningen skal ha bedre levekår og høyere livskvalitet i 2020. Et slikt mål er helt i tråd med intensjonene bak Fjell 2020, men det er bredere enn dagens overordnede mål, og det er mer i overensstemmelse med å satse på barn, ungdom, helse og trivsel. En justering av målet kan gjerne følges opp med å utvikle et lite utvalg indikatorer som gjør det enklere å vurdere grad av måloppnåelse i 2020.

Måloppnåelse: Bidrar de valgte tiltakene faktisk til at målene på ulike nivåer nås?

Om lag seks år etter at Fjell 2020 først ble vedtatt, og tre og et halvt år etter at prosjektplanen fra 2014 ble vedtatt, ser vi at tiltak både innenfor områdeutvikling og tjenesteutvikling skaper positive resultater for beboerne. Noen mål har allerede god måloppnåelse, mens andre mål har delvis måloppnåelse. Som redegjort for over, mener vi sannsynligheten for å nå det overordnede målet for Fjell 2020 innen 2020 er små.

Områdeutvikling: God måloppnåelse på flere delmål

Av de elleve delmålene for områdeutvikling, viser våre data god måloppnåelse på en rekke delmål. Resultatmålene om bygging av Galterudhallen og utbygging av gang/sykkelforbindelser, uteområdene Hundremeterskogen og Dumpa er realisert, og sammen gir det god måloppnåelse på delmålene om å etablere aktivitetsområder og uformelle møteplasser, og å skape variasjon i og økt bruk av grøntområdene.

I tillegg gjør måloppnåelse på disse målene at flere andre mål realiseres, og da særlig delmålene for tjenester som gir trivsel og fremmer helsen. Det ser vi blant annet ved at Åpen hall i Galterudhallen er et svært populært tiltak, særlig blant gutter, og at mange bruker Dumpa, Hundremeterskogen, gang- og sykkelstiene og fotballbanen, som har fått nytt dekke. Gjennom intervju både med beboere på bydelsdagen og andre informanter fikk vi også inntrykk av at mange trives godt på Fjell, og at særlig barn, ungdom og unge voksne i 20-årene opplever økende stolthet og tilhørighet til området. Mange fremhever det flerkulturelle miljøet som det beste ved Fjell.

Vi finner videre at ytterligere fire av delmålene for områdeutviklingstiltakene har delvis måloppnåelse, fordi prosessen med å realisere tiltak som vil gi måloppnåelse, er iverksatt. Det gjelder målene om 1) å forsterke bydelscenterfunksjonen på Fjell, 2) å bygge Aktivitetshus/flerbrukshall på Fjell, 3) å rehabilitere og bygge ut Fjell skole, 4) å etablere trafikksikre skoleveier. Alle disse målene henger sammen. De største tiltakene i områdeutviklingen er arbeidet som er gjort med å planlegge

og regulere området for utbygging av Fjell skole, opprettelsen av Aktivitetshus/flerbrukshall, barnehage og allmenning. I tillegg til de fysiske fasilitetene er arbeidet som er gjort med å utvikle Bydelstjenesten, sentralt for å forsterke bydelssenterfunksjonen på Fjell. Dette arbeidet handler om økt samarbeid mellom bibliotek, frivilligsentral og nærmiljøkontor som i dag ligger i Fjell bydelshus, og som skal flytte inn i aktivitetshuset/flerbrukshallen når det står ferdig. Data viser at særlig biblioteket brukes mer enn tidligere som følge av dette arbeidet, noe som tyder på at samarbeidet mellom tjenestene i bydelshuset er blitt forsterket til nytte for beboerne. Her mener vi det er lagt opp til en synergieffekt ved at tjenester og fysiske fasiliteter utvikles parallelt, for så å smelte sammen til et godt og helhetlig tilbud til beboerne. Utvikling av Bydelstjenesten og å koordinere tilbudene i nåværende bydelshus synes derfor å være et viktig strategisk grep. Hvorvidt man oppnår den ønskede synergien mellom det fysiske utviklingsarbeidet ved og rundt Fjell skole og bedre koordinering av bydelsfunksjoner, er for tidlig å si, men vår oppfatning er at det er godt grep og at man har tatt et steg i riktig retning både innen område- og tjenesteutvikling.

Planen om økt fortetting på Fjell møtte ikke overraskende motstand, men planer om å føre opp nye rekkehus i øvre del av Fjell er et steg i riktig retning av å nå målet om et mer variert botilbud.

Vår konklusjon er at det er god måloppnåelse på flere av delmålene i områdeutviklingen. Vi har også pekt på at det med utvikling av Bydelstjenesten og øvrig koordinering av tjenestene på Fjell er tatt et viktig strategisk grep for å utnytte synergier mellom de fysiske tiltakene og tjenesteutviklingen. Noen av målene tar lengre tid å oppnå, men vi vurderer det slik at måloppnåelse er innen rekkevidde for mange av delmålene i denne strategien.

Tjenesteutvikling: Positive resultater – vanskelig å dokumentere måloppnåelse

Underveisevalueringen viser mange positive resultater av tiltakene, som vi vurderer som en forutsetning for å bidra til god måloppnåelse på delmålene. Når det gjelder tjenester som gir kvalifisering og arbeid er det de to målene om 1) å utnytte sysselsettingspotensialet til innvandrerkvinnene som er utenfor arbeidslivet, og 2) kvalifisering av arbeidsledige til arbeid, som synes nærmest måloppnåelse på nåværende tidspunkt. To andre mål som vi i mindre grad har dokumenterte resultater på, men som vi likevel vurderer det som sannsynlig at tiltakene bidrar til måloppnåelse på, er målene om 3) kunnskaper som kvalifiserer til utdanning, arbeid og samfunnsdeltakelse, og 4) norsk- og samfunnskunnskaper til innvandrere slik at de kan følge opp egne barn i skolen.

Denne slutningen er i stor grad basert på Jobbsjanseprojektet Døråpneren, som har hatt en årlig gjennomsnittlig overgang til arbeid på 62 prosent siden 2014. En forholdsvis høy andel av disse går til fast jobb med eller uten lønnstilskudd. Det er likevel tegn på at noen av de tidligere deltakerne faller ut igjen av arbeidsmarkedet, men mange har fremdeles arbeid 1-2 år etter at de avsluttet programmet. Det er for tidlig å vurdere resultatene av Jobbjakt, men resultatene så langt tyder på at i underkant av halvparten som deltar kommer i arbeid med eller uten lønnstilskudd eller i arbeidspraksis. På lengre sikt kan det bidra til måloppnåelse ved at flere arbeidsledige kommer i arbeid.

Data vi har fått tilgang på, viser ikke særlig utvikling i formelle norskkunnskaper for deltakere på Jobbsjansen. Det er imidlertid få av deltakerne som avlegger norskprøve, og derfor er reliabiliteten i disse dataene svak. Inntrykket vi har fått gjennom intervjuer og mer kvalitative rapporteringer, er at deltakerne får bedre språkforståelse og blir bedre i muntlig norsk.

Våre funn viser at leksehjelpen brukes og oppleves nyttig av deltakerne, og analyser av nasjonale prøver tyder på at Galterud skole bidrar sterkt til at elevene øker sin kompetanse. Galterud skole har

dessuten hatt en svært god utvikling i grunnskolepoeng de siste ti årene, og det gir håp om at flere av elevene derfra kan gjennomføre videregående opplæring i årene som kommer. Leksehjelp og andre tiltak rettet mot barn og unge på Fjell kan virke sammen med skolens arbeid, men det er vanskelig å isolere effekten av tiltak finansiert av Fjell 2020.

En rekke av tiltakene, både under områdeutvikling og tjenesteutvikling, bidrar etter vår vurdering til å nå målene for tjenester som gir trivsel og fremmer helsen. Fritidsaktivitetene forankret i Virksomhet kultur som Åpen hall, Neon aktivitetshus og Blåkkfestivalen er godt besøkte tilbud, og ungdom forteller at de er mer stolte av å bo på Fjell grunnet det gode aktivitetstilbudet. Informanter forteller at deltakere i Jobbsjansen, Jobbjakt og praksiskandidater ved praksisplassene ved Fjell bo og servicesenter får et større nettverk, mer selvtillit og mestrer mer, og at «Bli med»-prosjektet gir mer kunnskap om hva beboerne savner av tilbud. Disse resultatene kan bidra til måloppnåelse på målene om økt tilhørighet, livskvalitet, mestring og engasjement.

Vår konklusjon er at selv om det er vanskelig å dokumentere måloppnåelse på disse delmålene ennå, er det empiri som tyder på noe måloppnåelse på målene knyttet til kvalifisering av innvandrerkvinner og arbeidsledige. Vi tror også at tiltakene gir bedre norskkunnskaper, men uten mer håndfast dokumentasjon er det vanskelig å vurdere om tiltakene gir et tilstrekkelig bidrag til bedre språkkunnskaper. Videre virker det sannsynlig at gjennomføringsgraden i videregående opplæring kan øke i årene som kommer, sammenlignet med det som var utgangspunktet og ble dokumentert i forprosjektet. Likevel tror vi det i størst grad skyldes andre forhold enn tiltak i Fjell 2020. Tiltakene som Galterud skole og virksomhet Kultur får midler til fra Fjell 2020, kan styrke elevenes forutsetninger for økt gjennomføring, men vil sannsynligvis ikke kunne gi effekt alene.

Vi vurderer også at Fjell 2020 er på riktig vei for å nå målene om trivsel og helse, fordi det er høyere deltakelse på fritidstilbudene enn tidligere, det er etablert gode aktivitetsområder og uformelle møteplasser, og deltakere har sosialt utbytte av å delta i kvalifiseringstilbudene.

Ressursmobilisering

Det første delmålet i strategien for ressursmobilisering handler om å invitere beboere og andre aktører på Fjell til medvirkning og samarbeid om å utvikle området, og det andre handler om å søke samarbeid med, og økonomiske tilskudd fra, statlige myndigheter. I tråd med strategien har det vært kjørt en rekke medvirkningsprosesser med bredt nedslagsfelt på Fjell, og kommunen har lyktes med et tett samarbeid med statlige myndigheter som har generert økonomiske ressurser til å etablere og videreutvikle tiltak på Fjell. Vår vurdering er at strategien med ressursmobilisering har bidratt til at satsingen er godt forankret i bydelen. Riktignok synes en del beboere det har tatt tid å realisere det som har blitt lovet, og en del av de voksne beboerne synes å ha begrenset kunnskap om satsingen, men mange opplever likevel at det har blitt fint på Fjell og de benytter både de fysiske fasilitetene og aktivitetstilbudene. Prosjektet samarbeider også med enkelte frivillige og private aktører, som Fjell kirke og borettslagene. Vi har imidlertid ikke tilstrekkelig grunnlag for å vurdere omfanget av samarbeid med frivillige og private, og dermed vurdere i hvilken grad prosjektet har lyktes med å involvere slike aktører.

Bærekraft: Hva skal til for å sikre resultater og effekter etter avsluttet prosjektfase?

Et sentralt prinsipp for Fjell 2020 har vært at når tiltak iverksettes som en del av Fjell 2020, så skal resultater og virkninger være bærekraftige. Derfor har spørsmål knyttet til forankring av tiltakene, og hvordan positive resultater og gode tiltak kan videreføres uten egen prosjektfinansiering, vært sentrale spørsmål i undersevalueringen.

God forankring

Prosjektledelsen i Fjell 2020 har etter vår vurdering tatt mange viktige grep for å sikre forankring og bærekraft i de tiltakene som er iverksatt, som redegjort for i kapittel 5. Tiltakene bygger i stor grad på de behovene som var kartlagt i forprosjektet, og på innspill fra medvirkningsprosessene. Videre forankres beslutningen om nye tiltak både i politisk og administrativ ledelse, satsingen omtales i kommunalt planverk, og de forankres i de ordinære virksomhetene gjennom konkrete samarbeidsavtaler med resultatmål og krav til rapportering. En så konkret og forpliktende involvering av alle aktører som er involvert i Fjell 2020 er etter vår vurdering viktige og kloke grep for å sikre bærekraft. God forankring er også identifisert som et suksesskriterium for å lykkes med områdesatsinger.

Bærekraft som prinsipp for valg og organisering av tiltak

I prosjektet finner vi eksempler på særlig gode måter å sikre bærekraft på. Måten Gode samarbeidsmodeller ble organisert og gjennomført på, er et eksempel på en arbeidsmåte som bør videreføres i prosjektarbeidet. Her har bærekraft vært en rød tråd i hele prosessen. For det første ble det satset på evidensbaserte tiltak, dvs. tiltak som har dokumenterte virkninger, for å sikre resultatoppnåelse. Det er et godt utgangspunkt for å sikre varige effekter. For det andre var bærekraft et utvalgskriterium for valg av tiltak – man skulle velge tiltak som ikke skulle kreve særlig ekstra å overføre til ordinær drift. For det tredje har prosjektet handlet om å spre kompetanse blant ansatte, med en forventning om at disse skal spre kunnskapen videre til sine kollegaer.

Videreføre gode tiltak i ordinær drift

En måte å sikre bærekraft på er å videreføre gode tiltak i ordinær drift. Familiehjelpen er et eksempel på et tiltak som er videreført på denne måten, og nå vurderes det om Jobbsjansen og koordinatorfunksjonen i Virksomhet Kultur bør legges i ordinær drift. Vi vurderer at de positive resultatene av disse tiltakene ikke vil videreføres uten at de legges i ordinær drift.

Vi stusser over at ikke leksehjelpstiltaket også videreføres i ordinær drift. Galterud skole har tilbudt leksehjelp over mange år så lenge de selv har hatt rammer til det, eller det har vært stilt midler til disposisjon. At det nå brukes midler fra Fjell 2020 på dette, virker som en midlertidig løsning for å tilby et velbrukt og godt virkemiddel noen år til. Vi mener at kommunen bør vurdere å innføre tiltaket mer varig, enten ved å stille krav til at skolen må løse dette innenfor egne budsjetter, eller ved å gi skolen ekstra midler til dette uten å kanalisere det gjennom områdesatsingen. Dersom det er tvil om at tilbudet er godt eller målrettet nok, til tross for skolens egen rapporteringer og de funnene vi peker på, bør det legges en plan for å avklare dette.

Anbefalinger

Videreføre Jobbsjansen

Jobbsjansen har etter vår vurdering vært et vellykket tiltak, og bør videreføres. Det har truffet målgruppen, og det har gitt resultater på nivå med gjennomsnittet for de andre Jobbsjanseprosjektene som får tilskudd fra Integrerings- og mangfoldsdirektoratet. Dessuten formidles en høyere andel enn gjennomsnittet i Jobbsjanseprosjektene til fast jobb eller til jobb med lønnstilskudd, og en forholdsvis høy andel er fremdeles tilknyttet arbeidslivet 1-2 år etter avsluttet program. Medarbeiderne i Jobbsjansen fremhever også at mange får utvidet nettverket sitt, får mer selvtillit, og bedre norskkunnskaper. Vi anbefaler at prosjektet i større grad monitorerer resultatene på en systematisk måte, slik at det er enklere å dokumentere resultater av programmet både i løpet av programperioden og i en periode etter avsluttet program.

Videreføre koordinatorkfunksjonen

Vår vurdering er at koordinatorkfunksjonen er avgjørende for å sikre en helhetlig tilnærming til fritidsaktiviteter på Fjell, og for å sikre kvaliteten på tilbudene og tett samarbeid mellom virksomhetene som er involvert, dvs. både skoler og andre fritidsarrangører. Vi vurderer at sjansen for at de andre tiltakene vil lykkes, til dels er avhengig av at denne funksjonen fortsetter å fungere godt, og at det å koordinere og stimulere til godt samarbeid er et kontinuerlig arbeid.

Videreutvikle praksisplassene ved Fjell bo- og servicesenter

Etablering av praksisplassene ved Fjell bo- og servicesenter har fungert i varierende grad, men ettersom det er brukt midler på tiltaket, og det fyller behov både for lavterskel praksisplass og kafé, bør det videreutvikles i tett samarbeid med NAV.

Videreføre leksehjelp i ordinær drift

Galterud skole har tilbudt leksehjelp i en årrekke, og tiltaket brukes og oppleves nyttig av mange. Derfor bør det sikres i ordinær drift, slik at tiltaket ikke er avhengig av andre prosjektmidler når Fjell 2020 avsluttes.

Anbefalinger for sluttevalueringen – Effektevaluering

Flere av problemstillingene oppdragsgiver ønsker svar på, handler om å måle effekter av områdesatsingen. En reell vurdering av effekter krever at man foretar en systematisk sammenligning av før- og etter-situasjonen i området. Det betyr at man gjennomfører en såkalt nullpunktmåling og en effektmåling, og at man isolerer effektene av den aktuelle satsingen fra virkninger av andre kontekstuelle faktorer, som f.eks. endringer i arbeidsmarkedet, flyttestrømmer o.l. Å etablere et slikt årsak-virkningsforhold på et komplekst samfunnsområde som en områdesatsing, hvor mange faktorer kan spille inn, er krevende. Ettersom det heller ikke foreligger en nullpunktmåling av situasjonen på Fjell før områdesatsingen, er det ikke mulig i dette tilfellet å foreta en reell sammenligning av før- og etter-situasjonen. Den mest effektive metoden for å måle effektene av områdesatsingen på Fjell er derfor å sammenligne området med et lignende område (en kontrollgruppe) som ikke har vært gjennom en områdesatsing. Innenfor rammene av denne evalueringen har det ikke vært mulig å gjennomføre en fullskala effektevaluering av områdesatsingen på Fjell. Som del av sluttevalueringen for prosjektet anbefaler vi at en slik effektevaluering gjennomføres.

Litteraturliste

- Agenda Kaupang / Proba samfunnsanalyse / Civitas (2015): *Sluttevaluering av Groruddalssatsingen*. Hovedrapport.
- Andersen, P. L. og A. Bakken (2015): *Ung i Oslo 2015*. Oslo: NOVA, Høgskolen i Oslo og Akershus.
- Barstad, A. (2008): *Områdesatsinger: Måling av effekter*. Oslo.
- Beatty, C., M. Foden, P. Lawless og I. Wilson (2008): *New Deal for Communities: A Synthesis of New Programme Wide Evidence: 2006-2007*. NDC National Evaluation Phase 2. Research Report 39. London: Centre for Regional Economic and Social Research, Sheffield Hallam University/Department for Communities and Local Government
- Breslau, J. (2010). *Health in Childhood and Adolescence and High School Dropout*. California Dropout Research Project Report 17, March 2010. Davis: University of California.
- Brofoss, H. K., og A. Barstad (2006): *Internasjonale erfaringer med områderettede tiltak i storbyer. En litteraturstudie*. SSB 2006:56.
- Christiansen, U. (red.,1993): *Bedre bebyggelser - bedre liv? SBI - byplanlægning 65*. Statens byggeforskningsinstitutt.
- Dearing, E. Zachrisson, H. D., og A. Mykletun (2011): *Fattigdommens konsekvenser for utvikling og psykisk helse*. *Tidsskrift for Norsk Psykologforening* 2011; Volum 48.(8) s. 785-787
- Direktoratet for økonomistyring (2007): *Veileder. Evaluering av statlige tilskuddsordninger*.
- Direktoratet for økonomistyring (2006): *Veileder. Resultatmåling. Mål- og resultatstyring i staten*. Revidert 2010.
- Djuve, A. B. og K. R. Tronstad (2011): *Innvandrere i praksis. Om likeverdige tjenestetilbud i Nav*. Fafo-rapport 2011:07. Oslo: Fafo.
- Edmark, H. L. (2002): *Förort i fokus - interventioner för miljoner. Nordisk forskning om interventioner i "utsatta" bostadsområden - en kunskapsöversikt*, Integrationsverkets rapportserie 2002:01, Norrköping: Integrationsverket.
- Eimhjellen, Ivar S. (2016): *Innvandrarar si deltaking i norsk frivilligliv. Nye tal og metodiske utfordringar*. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. 2016-3.
- Eriksen, I. og L. R. Frøyland (2017): *Levende drabantbyer – ungdoms deltagelse i organiserte fritidsaktiviteter i flerkulturelle lokalsamfunn*. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. 2017-1.
- Fauske, H., Vestby, G. M. og Y. Carlsson (2009): *Ungdoms fritidsmiljø: Ungdom, demokratisk deltagelse og innflytelse*. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet.
- Hall, P. (1997). *Regeneration policies for peripheral housing estates: Inward and outward-looking approaches*. *Urban Studies*, 34(5-6), 873-890.
- Hardoy, I. og T. Zhang (2010): *Innvandrere i arbeid: Hjelper arbeidsmarkedstiltak? Søkelys på arbeidslivet* 26, no. 4: 343-363.

- Helsedirektoratet. (2005). *Gradientutfordringen. Sosial- og helsedirektoratets handlingsplan mot sosiale ulikheter i helse*. [Rapport]. (IS-1229). Oslo: Helsedirektoratet.
- Husbanken (ikke datert): *Erfaringer med områdesatsing i Europa*. Notat.
- Høgestøl, A. og L. S. Skutlaberg (2017): *Jobbsjansen 2016 – Analyse av individ- og prosjektrapportering*. Ideas2evidence-rapport 01:2017
- Kvinge, T. og A. B. Djuve (2006): *Arbeidsmarkedstiltak for ikke-vestlige innvandrere. Hvem deltar og hva er sysselsettingseffektene?* Fafo-rapport 517. Oslo: Fafo.
- Lukkarinen, Margita (2004): *Local Development Agreements as a Tool to Stop Segregation in Vulnerable Metropolitan Areas: the Main Elements of the Policy*, Peer Review in the Field of Social Inclusion Policies, European Commission, DG Employment and Social Affairs
- Markussen, E. & Seland I. (2012). Å redusere bortvalg – bare skolens ansvar? *En undersøkelse av bortvalg ved de videregående skolene i Akershus fylkeskommune skoleåret 2010-2011*. Rapport 6/2012.
- NiBR (2010): *Levekårsutvikling og flytting på Fjell i Drammen*. NiBR rapport 2010:21.
- Nordhagen, I. C., Dahle, M. og L. S. Skutlaberg: *Gode grep i kvalifiseringsløp for innvandrere*. Ideas2evidence-rapport 06:15
- Norvig Larsen, J. (2001). *Borgerdeltagelse i kvarterløft*. By og Byg Dokumentation 008. Hørsholm: Statens Byggeforskningsinstitut.
- NOU 1991:4 (1991): *Veien videre: til studie - og yrkeskompetanse for alle*.
- OECD, ACD (2009): *Guidelines for Project and Programme Evaluations*.
- Power, A. E. (1997). *Estates on the edge: The social consequences of mass housing in Europe*. London: MacMillan.
- Power, A., & Tunstall, R. (1995). *Swimming against the tide: Polarisation or progress on 20 unpopular council estates, 1980-1995*. York: Joseph Rowntree Foundation.
- Sandbæk, M. L. og A.B. Djuve (2012): *Fortellinger om motivasjon - Hva er gode arbeidsmetoder i Navs AMO-kurs for innvandrere?* Fafo-rapport 2012:27. Oslo: Fafo.
- Skifter Andersen, H. (2003). *Urban sores: On the interaction between segregation, urban decay and deprived neighbourhoods*. Aldershot: Ashgate.
- Skifter Andersen, H. (2002). *Can deprived housing areas be revitalised? Efforts against segregation and neighbourhood decay in Denmark and Europe*. Urban Studies, 39(4), 767-790.
- Skifter Andersen, H., Bjørn, S., Clementsen, A., Gottschalk, G., Nielsen, H., Norvig J., Holst Scherg, R. og V. Suenson (2009): *Evaluering af indsatsen i fem kvarterløftsområder 2000 – 2008*. SBi 2009:17 Statens Byggeforskningsinstitut.
- Skifter Andersen, H. og L. Kielgast (2003): *De syv første kvarterløft. Sammenfattende evaluering af udviklingen 1997-2002*. By og Byg Resultater 028. Statens Byggeforskningsinstitut.
- Taylor, M. (1998). *Combating the social exclusion of housing estates*. Housing Studies, 13(6), 819-832.

Van Beckhoven, E. og R. van Kempen (2003): SocialEffects of Urban Restructuring: A Case Study in Amsterdam and Utrecht, the Netherlands, *Housing Studies*, 18,.6, 853-875.

Ødegård, G. og A. Fladmoe (2017): Samfunnsengasjert ungdom. Deltakelse i politikk og organisasjonsliv blant unge i Oslo. Rapport 2/2017. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.

Ødegård, G., Steen-Johnsen, K. og B. Ravneberg (2012): *Rekruttering av barn og unge til frivillige organisasjoner – Barrierer, tiltak og institusjonelt arbeid*. I: B. Enjolras, K. Steen-Johnsen og G. Ødegård (red.). Deltakelse i frivillige organisasjoner: Forutsetninger og effekter. Rapport 4/2012. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.

Øia, T. (2011) *Ungdomsskoleelever. Motivasjon, mestring og resultater*. NOVA-rapport 9/11.

Prosjektdokumenter

Drammen kommune (2014): *Prosjektplan Fjell 2020: Områdesatsing i Drammen Fjell 2020 – mot en bedre fremtid*.

Drammen kommune (2010): «*Connecting Fjell*». *Forprosjekt Fjell 2020. Stedsanalyse*.

Drammen kommune (2010): *Fakta grunnlag. Fjell 2020 - mot en bedre framtid*.

Drammen kommune (2010): *Forprosjektrapport*.

Winnæs, T.-A. og T. L. Brastad Hansen (2010): *Hvordan skape et bedre idretts- og aktivitetstilbud til barn og unge på Fjell? En kartlegging/spørreundersøkelse*.

Vedlegg 1: Spørreundersøkelse om Fjell 2020

Vi trenger din hjelp til å lære om hvordan det er å være ungdom på Fjell!

De siste årene har det vært en stor satsing fra Drammen kommune for å prøve å gjøre det enda bedre å bo på Fjell. Satsingen kalles Fjell 2020. Det har vært viktig for kommunen å tilby flere aktiviteter for barn og unge, f.eks. Åpen hall i Galterudhallen, Blåkkfestivalen, og aktivitetene på Neon klubbhus. Dessuten har kommunen jobbet med uteområdene, for eksempel laget Hundremeterskogen og fikset opp Dumpa. Det skal også bygges ny flerbrukshall ved nye Fjell skole.

For å finne ut hva ungdom synes om disse aktivitetene og det som er gjort med uteområdene, går disse spørsmålene ut til alle 10.klassinger på Galterud skole. Undersøkelsen er anonym.

1. Kryss av for om du er gutt eller jente:

- Jente
- Gutt

2. Hvor bor du?

- Fjell
- Austad
- Skoger
- Annet sted: _____

3. Hvis du bor på Fjell, hvor lenge har du bodd her?

_____ år

Aktiviteter

4. Hva driver du med på fritiden? Velg de aktivitetene du gjør mest

Velg maks tre alternativer

- Organisert idrett, spesifiser hvilken idrett: _____
- Kulturskole, musikk, dans, teater
- Går på Neon klubbhus
- Går på Åpen hall i Galterudhallen
- Går på biblioteket
- Trener på treningssenteret
- Går på ungdomskulturhuset G60
- Er hjemme hos meg selv
- Henger med venner ute eller hjemme hos noen
- Driver med aktiviteter ute, som fotball, skating, basket osv.
- Henger i byen/sentrum
- Annet: _____

5. Hvis du har vært på Neon klubbhus, hvor ofte går du dit? (Tenk på det siste skoleåret)

- Jeg går ikke på Neon
- Hver uke
- Ca. annenhver uke
- Ca. én gang i måneden
- Av og til

**6. Svar kun hvis du går har vært på Neon det siste skoleåret:
Er du enig eller uenig i påstandene under om Neon?**

	Svært enig	Enig	Verken enig eller uenig	Uenig	Svært uenig	Vet ikke
Jeg har et godt forhold til de voksne på Neon	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Aktivitetene på Neon er morsomme	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Alle kan foreslå aktiviteter på Neon	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg føler meg trygg på Neon	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Neon er et sted hvor alle føler seg velkommen	☐	☐	☐	☐	☐	☐

7. Hvis du ikke går på Neon, hva er grunnen til det?

Du kan krysse av for flere alternativer

Foreldrene mine liker ikke at jeg går der

Det er for bråkete

Jeg liker ikke aktivitetene

Jeg føler meg ikke trygg der

Ingen av vennene mine går der

Andre grunner (spesifiser): _____

8. Hvis du har vært på Åpen hall i Galterud hallen, hvor ofte går du dit? (Tenk på det siste skoleåret)

Jeg går ikke på Åpen hall

Hver uke

Ca. annenhver uke

Ca. én gang i måneden

Av og til

**9. Svar kun hvis du har vært på Åpen hall det siste skoleåret:
Er du enig eller uenig i påstandene under om Åpen hall:**

	Svært enig	Enig	Verken enig eller uenig	Uenig	Svært uenig	Vet ikke
Aktivitetene på Åpen hall er morsomme	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Alle kan foreslå aktiviteter på Åpen hall	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg føler meg trygg på Åpen hall	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg har et godt forhold til de voksne på Åpen hall	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Åpen hall er et sted alle føler seg velkommen	☐	☐	☐	☐	☐	☐

10. Hvis du ikke går på Åpen hall, hva er grunnen til det?

Du kan krysse av for flere alternativer

Foreldrene mine liker ikke at jeg går der

Det er for bråkete

Det er ingen aktiviteter jeg har lyst til å være med på

Jeg føler meg ikke trygg der

Ingen av vennene mine går der

Andre grunner: (spesifiser) _____

Området

11. De siste årene har det blitt gjort mange endringer i området, for eksempel Hundremeterskogen, Dumpa, og nye uteområder ved Galterud skole og Galterudhallen.

Hvor ofte bruker du uteområdene på Fjell på fritiden?

	Daglig	Ukentlig	Noen ganger i måneden	Sjeldnere, men det hender	Aldri
Dumpa	☐	☐	☐	☐	☐
Hundremeterskogen	☐	☐	☐	☐	☐
Nye uteområder ved Galterud skole og Galterudhallen	☐	☐	☐	☐	☐

12. Dersom du ikke brukere områdene, hva er grunnen til det:

De passer ikke min bruk

De er for mindre barn

Annen grunn: (spesifiser) _____

Leksehjelp

13. Deltar du på leksehjelp på skolen?

Ja, hver uke

Ja, noen ganger i måneden

Ja, av og til

Nei, aldri

14. Opplever du at du får den hjelpen du trenger der?

Ja

Nei

Fjell generelt

15. Nedenfor er det noen påstander om Fjell. Kryss av for om du er uenig eller ikke.

	Svært enig	Enig	Verken enig eller uenig	Uenig	Svært uenig	Vet ikke
Det er gode aktiviteter for ungdom på Fjell	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg liker uteområdene på Fjell	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeg føler meg trygg på Fjell	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Vedlegg 2: Intervjuguider

Vi har utarbeidet 17 ulike intervjuguider for denne evalueringen. Vi legger ved tre av dem, som er eksempler på guider for intervjuer med henholdsvis kommunen/utførersiden, beboerne og ungdom.

Spørsmål til informanter som eier og driver programmet

Informanter: Rådmann, kommunaldirektører, rådgivere i rådmann og direktørers stab (inkl prosjektleder for Fjell 2020), og avd.dir. NAV.

Relevans og forankring

1. Hvordan har man avgjort hvilke tiltak man skal satse på? (Områdeutvikling – tar utgangspunkt i stedsanalysen. Men hva med tjenesteutvikling og ressursmobilisering?) (Hvem har vært involvert? Hvilke vurderinger/ betraktninger har disse gjort seg? Lykkes med å skape noen raske resultater for å tenne engasjement i befolkningen?)
2. Hvor involvert har politikerne vært i planlegging og utvikling i områdesatsingen? Hva er det politisk enighet om, og hvor går de politiske skillelinjene ift områdeløftet? Hvilke hensyn tar dere når dere spiller inn saker for politikerne?
3. Hvilke tiltak er ment å utfylle hverandre, og hvordan? (Vi tenker her både på hvordan tiltak som er iverksatt i Fjell 2020 utfyller hverandre, og hvordan de utfyller faste tjenester.)
4. Ila prosjektperioden har barn og unge blitt en prioritert målgruppe. Samtidig erhar den overordnede målsettingen at befolkningen på Fjell skal ha høyere sysselsetting og færre på lavinntekt i 2020 enn 2010. Hvilken prosess lå bak at barn og unge ble en prioritert målgruppe? Hvilken konsekvens har denne endringen? (Hvordan skal den konkrete målsettingen nås dersom mye av ressursene rettes mot tiltak overfor barn og unge?)

Samarbeid og koordinering/ bærekraft

5. Hvordan samarbeides det på direktørnivå, for å sikre forankring og samarbeid innenfor alle aktuelle fag- og ansvarsområder? Hvordan legges det til rette for samarbeid lenger nede i organisasjonen?
6. Hva har Fjell 2020 lyktes best med som gjelder å koordinere innsats? (både internt i kommunen og med andre aktører)
7. Hvilke utfordringer har dere møtt som gjelder koordinering, og hvordan har dere forsøkt å løse dem?
8. Hvordan monitoreres utviklingen underveis? F.eks. statusmøter med styrings- og arbeidsgrupper, måltall for hvert tiltak, levekårsindikatorer, folkemøter for å få tilbakemeldinger og stimulere til mer engasjement.

Bærekraft

9. Hvordan blir det avgjort om et tiltak skal videreføres eller være et midlertidig prosjekt?

10. Hva skal til for at tiltak skal kunne implementeres i ordinær drift, og hvilke konsekvenser har det? (Må midler omfordeles? Må de ansatte gjøre mer? Har noen tiltak fått mindre, eller blitt erstattet av Fjell 2020-tiltak?)

Intervjuguide, borettslagsledere

Litt om prosjektet:

Vi har fått i oppdrag av Drammen kommune å gjennomføre en underveisevaluering prosjektet Fjell 2020. I evalueringen skal vi undersøke om satsingen har fungert etter intensjonen og skapt de ønskete resultatene, og vi skal undersøke om satsingen og enkelttiltakene går i riktig retning og identifisere eventuelle forbedringsmuligheter, slik at man eventuelt kan gjøre endringer. Vi har invitert dere hit for å snakke med dere om områdesatsingen.

1. **Introduksjonsrunde.** Sammen med navn og funksjon i borettslaget, vil vi gjerne at dere sier noe om hvilke kvaliteter – både gode og mindre gode – dere opplever at drabantbyen/området Fjell har.
2. Helt kort: Hvilken betydning har det at Drammen kommune har gått i gang med områdesatsingen Fjell 2020? Noen tiltak som har vært særlig viktige?
3. Etter hva vi har forstått, har det blitt gjennomført en rekke møter og prosesser der beboere på Fjell skulle få si noe om hva dere ser behov for på Fjell.
 - a. Hvordan synes dere disse prosessene har fungert? (Når i prosessen – definisjon av behov/problemer, eller av løsninger? Grave i hvem i borettslagene som har blitt involvert - er det de som sitter i styret, eller har flere fått muligheten?)
 - b. Hva har dere fått gjennomslag for? Hvordan fikk dere det til? (allianser?) Hva har dere ikke fått gjennomslag for, og hvorfor?
4. Så ønsker vi å høre litt om hva dere synes om tiltakene så langt. Hvem bruker tiltaket? Står de til forventningene? Hvilke resultater skaper tiltakene?
 - a. Galterudhallen og tiltaket Åpen Hall (samarbeidsavtalen med Drammen idrettsråd)
 - b. Ny nærmiljøpark (Hundremetersskogen)
 - c. Dumpa
 - d. Gangvei med tilknyttede aktivitetsområder
 - e. Kaféen på Fjell bo- og servicesenter

 - f. Bli med (informasjon til husstandene om hva som foregår på Fjell)
 - g. Neon klubbhus
 - h. Koordinatorfunksjonen (hvordan omtale denne så de forstår at vi ikke mener bydelshuset?)
 - i. Blåkkfestivalen
5. Hva har vært resultater og virkninger av Fjell 2020 så langt?
 - a. Har bomiljøet blitt bedre? (helse, trivsel)
 - b. Har det blitt flere møteplasser? Brukes de/ hvor populære er de? Av hvem? Hvem bruker dem ikke?

- c. Har aktivitetstilbudet blitt bedre? For hvem? Brukes de/ hvor populære er de? Av hvem? Hvem bruker dem ikke?
 - d. Har tilbudet bidratt til at enkeltpersoner eller grupper er blitt mer aktive i nærmiljøet? F.eks. tar på seg oppgaver, stiller på dugnad, er mer sosiale, blir kjent med nye folk de ellers ikke ville blitt kjent med... (kortsiktig effekt)
 - e. Står resultatene i stil med forventningene deres p.t.? Hva med resultatene av prosjekter som er i prosess men ikke er ferdigstilt – har dere tro på resultater av disse?
6. Til slutt: Er det noe du/dere mener bør endres/revurderes i områdesatsingen? Hvorfor? Hva kan gjøres? (bla fysiske tiltak, utbedringstiltak, samarbeid med brukerne, prosess...)

Intervjuguide, fokusgruppe med ungdom

Litt om prosjektet:

Introduksjonsrunde (navn, alder, skole)

Vi har fått i oppgave av Drammen kommune å finne ut hvordan det går med prosjektet som heter Fjell 2020. Vet dere hva det er?

Det er en stor satsing fra kommunen for å prøve å gjøre det enda bedre å bo på Fjell. For eksempel er det Fjell 2020 som har fått bygget Galterudhallen og som sørger for Åpen hall. De betaler for store deler av Blåkkfestivalen, og for aktivitetene på Neon klubbhus, de har laget hundremeterskogen, de betaler også for leksehjelp på Galterud skole og for familiehjelpen.

Det vi skal finne ut av, er hvordan disse aktivitetene fungerer. Fungerer de bra? Er det noe som ikke fungerer så bra, som man kan endre slik at det blir bedre? Det trenger vi deres hjelp til. Vi har lyst til å få lære om fra dere om hvordan det er å være ungdom på Fjell, og hva disse aktivitetene betyr for dere.

Å være ung på Fjell

1. Hvordan er det å være barn eller ungdom på Fjell? (Trives dere med å bo på Fjell?)
2. Har det endret seg de siste årene?

Området

3. De siste årene har det skjedd en del endringer i ute på Fjell, f.eks. har dere fått hundremeterskogen, og Dumpa har fått nytt anlegg med blant annet lekeanlegg, fotballbane, sandvolleyballbane og parkouranlegg, og så har det kommet nye gangveier. Hva synes dere om det? Er dere mye ute i disse områdene? Er det mange som bruker disse områdene?
4. Er dere i Galterudhallen, åpen hall, eller bruker dere uteområdene ved hallen og skolen? Hva synes dere om de?
5. Er det noen som har spurt dere hvordan dere vil at uteområdene skal være? (f.eks. arbeidet med Dumpa og lekeanlegget, fotballbanen, parkouranlegg)og nå skal det lages nytt aktivitetsanlegg og sykkelveier – har dere eller andre ungdommer dere kjenner blitt spurt om hvordan dere vil at uteområdet deres skal være? Hvordan ble dere spurt om dette? Var det et møte? Hvordan ble dere kontaktet?

Aktiviteter

6. Kan dere fortelle litt om hvilke aktiviteter dere er med på her på huset? (Ung leder, Blåkkfestivalen...). De som er med å arrangere f.eks. Blåkkfestivalen – hvilke oppgaver har de?
7. Hva liker dere best med å holde på med disse aktivitetene (f.eks. jentekafe, Blåkkfestivalen osv.)
8. Er det noe dere ikke liker, eller som kunne vært bedre?

9. I de aktivitetene dere holder på med her på huset (f.eks. Blåkkfestivalen, Ung leder osv.), får dere være med å bestemme ting? Spør de voksne dere hvordan dere vil gjøre ting? Har dere noen eksempler?
10. Hva hadde dere gjort hvis dere ikke hadde hatt disse aktivitetene? Hvor hadde dere vært da?

Vedlegg 3: Enquette fra bydelsdagen

Alder:

Kjønn:

Bosted:

Botid Fjell:

1. Hva er det mest positive med å bo/være på Fjell? Hvorfor? Er det bedre nå enn før? (hva er «før»?)
2. Hva er det mest negative med å bo/være på Fjell? Hvorfor? Er det verre nå enn før? (hva er «før»?)
3. Møtesteder: Når du skal møte venner eller bekjente, hvor møtes dere da? Og hva gjør dere? (barn, unge, voksne, eldre)
4. Bruk av uteområdet (barn, unge, voksne, eldre). Hvordan bruker du/dere området i dag? Har bruken endret seg? Hvorfor? Pleier du å være ute, og hva gjør du da?
5. Er du innom Bydelshuset? Hva gjør du der? (borettslagskontor, bruke pc, hjelp fra de som sitter i skranken, bibliotek, frivilligsentral, aktiviteter...)
6. Deltar du på noen aktiviteter? (F.eks. i bydelshuset, i kirken, i Galterudhallen, i «det røde huset»/Neon-klubbhus, på idrettsbanen...?)
7. Kjenner du til planene for utbygging av Fjell skole, flerbrukshuset og torget? Hvordan fikk du kjennskap til dette? Hva synes du om planene?

IDEAS2EVIDENCE
Bygger kunnskap

Ideas2evidence

Villaveien 5

5007 Bergen

Telefon: 91817197

post@ideas2evidence.com

www.ideas2evidence.com